

Høgskulen
på Vestlandet

MASTEROPPGAVE

Hør her da!

En litterær analyse av humor og flerkulturell identitet i ungdomsromanen *Hør her'a!*

Listen here then!

A literary analysis of humour and multicultural identity in the teen novel *Hør her'a!*

Avan Shareef

Master i barne- og ungdomslitteratur
Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett
Institutt for språk, litteratur, matematikk og tolkning
Veileder: Jena Lee Habegger-Conti
Innleveringsdato: 16.05.2022

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-

Forord

To flotte år på master i barne- og ungdomslitteratur og seks år på Høgskulen på Vestlandet markeres over med denne masteroppgaven. Prosessen har vært lærerik, utfordrende og spennende. Den har gitt meg innblikk i litteraturen jeg ikke har hatt og ikke trodde jeg ville få. Mye av æren for det skal dette studiet ha da det har gitt meg muligheten til å møte smarte, hyggelige og kunnskapsrike medstudenter og lærere.

Jeg vil først og fremst rette en særlig stor takk til veilederen min Jena Lee Habegger-Conti. Ditt perspektiv, dine innspill og din kunnskap har betydd utrolig mye for denne oppgaven. Våre gode samtaler har gitt meg kunnskap og nye perspektiv som har vært svært innflytelsesrike på skriveprosessen.

Jeg ønsker også å takke mine medstudenter for et godt og inkluderende klassemiljø, gode samtaler under våre lange lunsjpauser og generelt fine og lærerike stunder sammen. Jeg ønsker avslutningsvis å takke medstudenter og veiledere i seminargruppen som var med på å bidra med kunnskap og gode innspill til hverandres prosesser. Seminarene har hatt mye betydning for oppgaven og har ikke minst vært svært kjekke å delta på.

Avan Shareef

Bergen, 16. mai 2022

Sammendrag

Denne masteroppgavens formål er å undersøke hvordan humoristiske virkemiddel påvirker fremstillingen av den flerkulturelle identiteten i *Hør her'a!*. Oppgaven baserer seg på et teoretisk rammeverk bestående av humorteori og teori sentrert rundt interkulturell kompetanse, og har derfor et fokus på hvordan hovedkarakteren, Mahmouds, interkulturelle kompetanse og særlige blikk for humor påvirker fremstillingen av de flerkulturelle identiteter i fortellingen.

For å besvare problemstillingen, gjør jeg en litterær analyse. Her brukes nærlesing for å få et nærmere, men også mer helhetlig bilde av humoristiske element, så vel som Mahmouds interkulturelle kompetanse. Nærlesingen har derfor i stor grad hatt fokus på å oppdage hvordan de humoristiske innslagene har fungert i kombinasjon med det interkulturelle perspektivet til Mahmoud.

Gjennom nærlesing av skjønnlitteraturen og deretter en analyse og drøfting av de funnene som er gjort, vises det at fortellingen i stor grad tyr til stereotypiske karakteriseringer i fremstillingen av de ulike flerkulturelle identiteter. De stereotypiske karakteriseringene er i denne fortellingen humoristiske. På bakgrunn av humoren i stereotypien, skapes det en samlende effekt hvor man vanligvis ville tenkt at stereotypien har en motsatt, splittende effekt. Humorens funksjon er derfor samlende. Stereotypiens funksjon i fremstillingen av flerkulturell identitet blir derfor å fremheve våre forskjeller og likheter som mennesker. Denne fremhevningen har så en samlende effekt da den viser at det er disse forskjeller og likheter som gjør oss til de menneskene vi er.

Denne studien vil kunne bekrefte at humor kan være et svært viktig element i litteraturen for barn og unge, og da særlig den litteraturen som tar opp og diskuterer viktige, emosjonelle tema. I det mangfoldige samfunnet vi lever i, både nasjonalt og internasjonalt, er innblikk, kunnskap og erfaringer i ulike kulturer viktig når verden nå er mer globalisert enn tidligere. Humoren i *Hør her'a!* har gitt oss et avslappet innblikk i forskjellige kulturelle identiteter. Humoren kan derfor være svært hjelpsom i prosessen med å forstå våre likheter og forskjeller, som til syvende og sist gjør det lettere for oss å tolerere og akseptere de menneskene man deler samme samfunn og verden med.

Abstract

This master thesis aims to examine how humorous instruments affects the representation of multicultural identity in *Hør her'a!* The thesis relies and bases itself upon a theoretical framework consisting of humour-theory and theory on intercultural competence. It therefore has a particular focus on how the book's main character, Mahmoud, and his intercultural competence and knack for humour influences the presentation of the various multicultural identities found in the book.

To answer the thesis statement, this study has a basis in a literary analysis. Furthermore, a close reading has been used to get a comprehensive overview of the humorous elements as well as Mahmoud's intercultural competence. Therefore, the close reading to a larger extent has its focus on discovering *how* the humorous elements have worked in combination with Mahmoud's intercultural perspective.

By closely reading the chosen literature and conducting an analysis and discussing the findings, we can understand that the book largely resorts to stereotypical characterizations in the presentation of the various multicultural identities. By pointing stereotypical characterizations towards different cultures and ethnicities, a unifying atmosphere and effect is created where there usually would have been division between the different people and characters. Humour's function is therefore a unifying one. The function of stereotype in the presentation of multicultural identity is thus to highlight our differences and similarities as human beings. This emphasis then has a unifying effect as it shows that it is precisely these differences and similarities that define us as human beings.

This study will be able to confirm that humour can be a significant element in the literature for children and young adults, and especially the literature that addresses and discusses important, yet heavy themes and topics. In the diverse society we live in, both nationally and internationally, insight, knowledge and knowledge about different cultures are important in this globalized world. The humour in *Hør her'a!* has given us an insight into different cultural identities. Humour can therefore be extremely helpful in the process of understanding our similarities and differences, which ultimately makes it easier for us to tolerate and accept the people whom we share the same society and world.

Innholdsfortegnelse

Forord	i
Sammendrag	ii
Abstract	iii
1. Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn for oppgaven	1
1.2 Oppgavens materiale, problemstilling, forskningsspørsmål og metode.....	3
1.3 Oppgavens struktur.....	5
2. Teori	7
2.1 Humorteori.....	7
2.1.1 Motsetninger, kommunikasjon og funksjon	11
2.1.2 Stereotypi	12
2.1.3 Rammene rundt humoren.....	14
2.2 Humor i barne- og ungdomslitteraturen	15
2.2.1 Hva er morsomt for barn og ungdom?	15
2.2.2 Ulike former for humor i barnelitteraturen	16
2.2.3 Humor letter på stemningen i barnelitteratur med tunge tema.....	17
2.3 Interkulturell kompetanse	18
2.3.1 Kunnskap, ferdigheter og holdninger	19
2.3.2 Byrams modell	21
2.3.3 Den tredje kultur	23
2.3.4 God interkulturell kommunikasjon	26
2.3.5 Interkulturell kommunikasjon med beskrivende og dynamisk kulturforståelse	27
2.3.6 Et blikk på det interkulturelle gjennom tospråklighet.....	33
Interkulturalisme, dialog og interkulturell kommunikasjon.....	35
2.3.7 Stereotypi og fordommer	38
2.3.8 Litterær analyse og nærlesing som metode.....	40
3. Analyse og drøfting av <i>Hør her'a!</i>	42
3.1 Introduksjon til <i>Hør her'a!</i>	42
3.1.1 Handling.....	43
3.1.2 Karakterer.....	52
3.1.3 Setting	57
3.2 Humoranalyse og drøfting	58
3.2.1 Humoren som grunnmur og ramme rundt fortellingen	59
3.2.2 Stereotypi, beskrivelseshumor og muntlig språk	61

3.2.3 Humor letter på stemningen.....	75
3.3 Flerkulturell identitet.....	83
3.3.1 Mahmouds interkulturelle perspektiv.....	83
3.3.2 Kontraster og likheter.....	89
4. Konklusjon.....	96
Litteraturliste.....	100

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for oppgaven

Under den overordnede delen i det norske læreplanverket, LK20, finner man det som heter opplæringens verdigrunnlag. Hensikten med det er at «Skolen skal bygge sin praksis på verdiene i opplæringslovens formålsparagraf». Verdigrunnlaget bygger naturligvis på det vi ser på som viktigst i samfunnet vårt, som menneskeverd, miljøbevissthet, demokrati og identitet og kulturelt mangfold. Den siste biten, identitet og kulturelt mangfold, er vesentlig i arbeidet med denne oppgaven. Her står det blant annet at:

I en tid der befolkningen er mer sammensatt enn noen gang, og der verden knyttes tettere sammen, blir språkkunnskaper og kulturforståelse stadig viktigere. Skolen skal støtte utviklingen av den enkeltes identitet, gjøre elevene trygge på eget ståsted, samtidig som den skal formidle felles verdier som trengs for å møte og delta i mangfoldet, og åpne dører mot verden og framtiden.

(Utdanningsdirektoratet, 2020).

Avsnittet over påpeker betydningen og viktigheten av kulturforståelse, identitet og mangfoldet vårt. Det er derfor trist å lese at Norsk Barnebokinstitutt studie av «[...] mangfold i skjønnlitterære bøker utgitt i perioden 2000 – 2015 [...]» viste at mangfoldet i barne- og ungdomslitteraturen i den nevnte perioden var begrenset (Ørjasæter & Johnsen, 2021).

Studien har ikke minst fått bekreftet noe uforventet, nemlig «Vi forventet ikke at den [studien] skulle bekrefte at minoriteter er litterært usynlige». Det er viktig at barn vil ha muligheten til å se seg selv i bøkene de leser. Ikke minst er det ifølge Rudine Sims Bishop sentralt for barns eget selvilde at det bildet som blir tegnet av dem i bøker ikke er «[...] distorted, negative, or laughable [...]», ellers vil de «[...] learn a powerful lesson about how they are devalued in the society of which they are a part» (Bishop, 1990). Det å bli sett ned på og dermed være mindre verdig i andres og egne øyne, er noe jeg vil ta opp igjen relatert til stereotypi i kapittel 2.1.2.

Videre viste den at andre land blir lite omtalt i litteraturen, også Norge. Det eneste unntaket er Pakistan, noe forskerne forklarer ved å vise til bølgen av arbeidsinnvandrere som kom fra Pakistan på 1970-tallet. Det nedslående er da, som artikkelen sier, at det har vært en såpass stor forsinkelse før erfaringene til denne gruppen har kommet i form av barne- og ungdomslitteratur. Beskrivende for funnet er spørsmålet «Skal alle innvandringsgrupper måtte vente i 40 år på å bli innlemmet i barnelitteraturen?» (Ørjasæter & Johnsen, 2021).

I Bishops artikkel om *Mirrors, Windows, and Sliding Glass Doors* fra 1990, legges det fram lignende statistikk om mangelen på litteratur som «[...] nonwhite children [...]» i USA på et eller annet vis kan kjenne seg igjen i. Bishop spør hvor disse barna vil «[...] find their mirrors?» (Bishop, 1990). Fenomenet er derfor ikke kun knyttet til bibliotekene barn og unge i Norge har tilgang til, det virker å være en utfordring mange barn møter på, også utenfor Norges grenser.

I bacheloren min skrev jeg om hvordan man kan bruke flerspråklige fortellinger i arbeid med elever i flerspråklige klasserom. Det var en svært gøy, interessant og krevende prosess. Men den ga mersmak. Denne studien bygger derfor til dels på bacheloroppgaven min. For prosessen lærte meg også at jeg, som er født og oppvokst i Norge, men som har kurdiske foreldre som kom til landet på 90-tallet, har et interessant og annerledes perspektiv å bidra med. Perspektivet mitt bygger på å ha føttene plantet i både den kurdiske, og dermed ikke-etnisk norske, og den norske kulturen. Dette, kombinert med funnene fra studien jeg har nevnt, gjorde at jeg umiddelbart ble svært interessert da professor i barnelitteratur, Nina Goga anbefalte meg å lese *Hør her'a!*. Boken har et interkulturelt og flerkulturelt tema, og er i tillegg blitt skrevet med perspektivet og synsvinkelen til en forfatter som på lik linje med meg har minoritetsbakgrunn. Det gir boken og tematikken en større form for kredibilitet enn om det ble skrevet av en etnisk nordmann, som da hadde hatt majoritetsbakgrunn og som så inn på det ikke-etnisk norske. Selve boken og fortellingen i den er også svært humoristisk. Den er skrevet med et språk jeg personlig forstår og kan relatere til, hvor jeg ikke trenger å anstrenge meg for å lese. Jeg kjenner meg veldig igjen i en del situasjoner, hendelser og beskrivelser som blir skildret i boken og vil derfor tro at utrolig mange andre med flerkulturell bakgrunn vil kunne gjøre det samme. Hovedpersonen, Mahmoud, er mellommannen mellom to forskjellige verdener: den norske og den pakistanske. Han forstår seg på både den norske kulturen og den pakistanske, for han er født og oppvokst i dem begge. Igjen er dette noe jeg

kjenner meg igjen i, men det er også en følelse svært mange med flerkulturell bakgrunn vil kunne kjenne seg igjen i, nemlig det å stå mellom to kulturer, og å delta i og observere dem begge.

Ikke minst vil fortellingen være viktig og nyttig for barn som er en del av majoritetsbefolkningen, altså etniske nordmenn. Som nevnt i studien fra Ørjasæter og Johnsen (2021), er det svært lite litteratur som barn og unge med annen kulturell bakgrunn enn norsk kan kjenne seg igjen i. Derimot er ikke dette bare en ulempe for disse elevene, men også for etnisk norske barn som ikke får lært om og sett andre kulturer. Disse barna trenger også «[...] books that will help them understand the multicultural nature of the world they live in, and their place as a member of just one group, as well as their connections to all other humans» (Bishop, 1990). Det er derfor viktig at alle barn har et vindu gjennom litteraturen hvor man kan se og observere andre kulturer, ellers ser man kun «[...] reflections of themselves, they will grow up with an exaggerated sense of their own importance and value in the world—a dangerous ethnocentrism» (Bishop, 1990).

1.2 Oppgavens materiale, problemstilling, forskningsspørsmål og metode

Hovedmaterialet til denne oppgaven og studien er altså Gulraiz Sharifs ungdomsroman *Hør her'a!* (2020). Hovedpersonen i *Hør her'a!*, Mahmood, er en 15 år gammel gutt som bor med sin norsk-pakistanske familie på østkanten av Oslo. Familien får besøk av farens bror, onkel ji, som denne sommeren har reist hele veien fra Pakistan. Vi følger Mahmoods tankestrøm og dermed alle hans humoristiske tanker og stereotypiseringer om alt og ingenting. Stereotypien brukes dermed mot alle og enhver, uavhengig av nasjonalitet og etnisitet. Dette legger opp til en sterk og unik humoristisk sans, og gjennom Mahmoods tanker får vi et innblikk i hvordan han bruker humor for å fremstille den flerkulturelle identiteten vi opplever fra fortellingen.

Hør her'a! er kritikerrost og har fått rikelig med gode omtaler og anmeldelser. Det at boken har vunnet priser og er kritikerrost, hadde mye å si for mitt valg av den som materiale. Den har vunnet Debutantprisen for barne- og ungdomslitteratur Kulturdepartementet i 2021, i tillegg til å bli nominert til blant annet Brageprisen 2020 og Bokhandlerprisen 2020 (Cappelen Damm). VGs anmelder, Oda Faremo Lindholm, applauderer boken som både «skikkelig god», men også en «viktig ungdomsbok» da hun ga den fem av seks på terningen (Lindholm, 2020). Bok365s anmelder, Nora Steenberg, har videre påpekt den viktige

innledningen i boken, som jeg vil komme tilbake til i analysen, hvor hun påpeker måten forfatter Sharif får deg til å le, men også reflektere rundt tunge, viktige tema. Og på bakgrunn av måten boken hopper «[...] sømløst fra ett tema til et annet» velger Steenberg (2020) å omtale boken som «[...] en særegen perle i det norske litteraturlandskapet». Boken har, som vi ser, fått mye god kritikk. Dette er bare et utvalg av anmeldelsene den har fått, men det er viktig å nevne at den også har fått fem av seks på terningen av blant andre Nettavisen (2020), Adresseavisen (2020) og Framtida (2020).

Det er også viktig å påpeke at boken ble utgitt i 2020 og dermed er ganske ny og aktuell. Temaene den tar opp er i tillegg aktuell om man ser ut mot samfunnet og hva som er tema i debatter og diskusjoner. Det at den ble utgitt i 2020 gjør også at boken ikke har vært gjenstand for mange studier og undersøkelser. Så vidt jeg vet og er klar over er det ingen som har tatt for seg tematikken rundt humor og interkulturell kompetanse relatert til *Hør her'a!*, ei heller har jeg kommet over en oppgave som diskuterer temaene humor og interkulturell kompetanse relatert til hverandre. Denne oppgaven vil da være et nytt tilskudd som kan fylle et gap i forskningen som ligger ute.

Gjennom lesningen av boken er det noen tema som skiller seg ut som de av mest betydning. Disse er humor, det flerkulturelle og temaet om kjønn. Jeg har i denne oppgaven valgt å ha et fokus på det humoristiske og det flerkulturelle. Begrunnelsen for å velge vekk temaet om kjønnsidentitet baserer seg på mangelen på tid og plass i oppgaven. Jeg har i tillegg ønsket å jobbe godt med temaene jeg har valgt for å kunne vie dem den tiden og det arbeidet som trengs for å besvare problemstillingen min. Den er: Hva er humorens funksjon i fremstillingen av flerkulturell identitet i *Hør her'a!*?

I tillegg til problemstillingen har jeg utarbeidet følgende forskningsspørsmål som vil være med på å besvare problemstillingen:

1. Hvilke typer humor finner vi, og hva slags rolle spiller disse humortypene for fortellingen?
2. På hvilke måter påvirkes fortellingen gjennom Mahmouds interkulturelle perspektiv og kompetanse?

For å besvare forskningsspørsmålene vil jeg ta i bruk en litterær analyse av den skjønnlitterære teksten. Gjennom nærlesing av materialet vil jeg opparbeide meg et blikk på fortellingen som vil gi meg muligheten til å analysere fortellingen nærmere, for å kunne besvare de nevnte forskningsspørsmålene og dermed også problemstillingen. I prosessen med å nærlese fortellingen vil jeg samtidig ta notater fra boken som jeg finner relevant for å besvare forskningsspørsmålene. Disse vil gjøre det lettere å analysere eksempler fra fortellingen da jeg vil ha de skrevet ned, kontra om jeg skulle gått tilbake inn i boken for å finne hvert eksempel jeg ønsket å bruke.

1.3 Oppgavens struktur

Denne studien og teksten er først delt inn i dette innledende kapittelet, et kapittel om teori som også inneholder valg av metode, et kombinert analyse- og drøftingskapittel, og til slutt et konklusjonskapittel.

Teorikapittelets første del vil dreie seg om humor og humor i relasjon til barne- og ungdomslitteraturen. Her vil jeg undersøke det potensialet humoren har og kan tilby i litteraturen, og da spesielt humorens fordeler i sammenheng med tyngre tema i barne- og ungdomslitteraturen. Her vil teoretikere som John Morreall, Kerry Mallan og Peter Lykke-Olesen være sentrale. I kapittelets andre del vil jeg greie ut om kultur og interkulturell kompetanse og kommunikasjon. Det sentrale her vil være å undersøke hva god interkulturell kommunikasjon er og hvordan man kan skape en tredje kultur. Sentrale teoretikere er her Henrik Bøhn og Magne Dypedahl, Øyvind Dahl, Fred Dervin, Michael Byram, Adrian Holliday og Claire Kramsch. Disse to delene, humor og interkulturell kompetanse, legger grunnlaget for den videre analysen og drøftingen som kommer i kapittel 3. Til slutt vil jeg i teorikapittelet greie ut om og gi en definisjon av litterær analyse og av nærlesing. Dette vil være metoden jeg tar i bruk i denne studien og dermed også i analysen.

I kapittel 3 vil jeg ved bruk av en litterær analyse undersøke og drøfte *Hør her' a!*. Jeg vil ved hjelp av en nærlesing av boken undersøke hvilken funksjon humoren har i fortellingens fremstilling av flerkulturell identitet. Med utgangspunkt i forskningsspørsmålene og problemstillingen vil jeg finne relevante sitater fra fortellingen. Sitatene vil gis en tolkning og deretter vil jeg legge frem en påstand. Påstandene blir besvart og begrunnet gjennom sitatene.

Slik sett fungerer sitatene som bevis på min tolkning av teksten. Deretter vil jeg begrunne og drøfte funnene med støtte i relevant teori fra teorikapitlet. Analyse- og drøftingskapitlet fungerer slik at jeg i studiens siste kapittel vil komme med en konklusjon basert på funn, og gjort i lys av problemstillingen. Til slutt vil man finne litteraturlisten.

2. Teori

Jeg skal i det følgende kapitlet gjøre rede for det teoretiske rammeverket i studien. I studien ønsker jeg som nevnt å undersøke humorens funksjon i fremstillingen av flerkulturell identitet i *Hør her'a!*. Med dette som utgangspunkt finner jeg det aktuelt å danne det teoretiske rammeverket rundt humor og flerkulturell identitet. Dermed vil det teoretiske rammeverket være med på å legge grunnlag for analysen av *Hør her'a!*. Jeg skal først gjøre rede for humor og deretter for flerkulturell identitet.

2.1 Humorteori

Ettersom oppgaven min har som mål å undersøke humorens funksjon i fremstillingen av flerkulturell identitet, vil jeg i dette kapitlet gjøre rede for det teoretiske feltet humor. Jeg skal i det følgende begynne med å se generelt på humorteorien for å få et overordnet blikk på feltet, før jeg til slutt skal greie ut om humor i barne- og ungdomslitteraturen da denne er relevant med tanke på målgruppen som *Hør her'a!* sikter seg mot.

Humor kan defineres på svært forskjellige måter. Det vil selvfølgelig være forskjeller i humoren, hvordan latter utspiller seg og dens intensitet, men alle kulturer opp gjennom tidene skal ha hatt latter. Ergo kan man si at humor og latter er universelt. Men dette er i seg selv svært lite betydningsfullt ettersom alle kulturer har humor, på samme måte som at alle mennesker uavhengig av kultur snakker et språk, spiser, drikker og sover. Det man derimot kan si er at humor er høyst avhengig av kontekst og at å ha den samme humoristiske sansen er som å dele noe spesielt eller å være en del av et fellesskap. Et godt formulert eksempel på dette finner vi hos Simon Critchley (2002, s. 68):

Indeed, is this not the experience of meeting a compatriot in an otherwise foreign environment, on holiday or at a conference, where the rapidity of one's intimacy is in proportion to both a common sense of humour and a common sense of humour's exclusivity? We wear our cultural distinctiveness like an insulation layer against the surrounding alien environment. It warms us when all else is cold and unfamiliar (Critchley, 2002, s. 68).

Humor er altså det som fører oss tilbake til et spesifikt område og en spesifikk gruppe mennesker som deler de samme verdiene, tradisjonene og egenskapene. (Bruke i drøftingen). Det er imidlertid ikke slik at all humor som fører oss tilbake til det kjente og kjære alltid er like velkomment. Det er ikke alle som er like stolte over hvor og hvem de kommer fra, det er heller ikke alle som ønsker å dele de samme verdier, tradisjoner og egenskaper som forbindes med der en kommer fra eller med dem man deler bakgrunn med. Kanskje man ler av vitser man egentlig ikke ønsker å le av. På mange måter kan humor bidra med informasjon om en selv som en egentlig ikke ønsker å vite. Dermed, om humor forteller noe om hvem en er som person «[...] then it might be a reminder that you are perhaps not the person you would like to be» (Critchley, 2002, s. 75).

Robert Nelson ønsker å etablere en form for generell forståelse av begrepet humor når han skriver at humor er det som får en person til å smile eller le, og som følgelig gjør at personen føler seg bra (1989, sitert i Mallan, 1993, s. 1). Samtidig er det slik at det å le er høyst personlig. Man vet selv best hva man finner morsomt og ikke (Critchley, 2002, s. 2). Nelson og Critchley er på flere måter enige med hverandre om humorbegrepets betydning. Ikke bare er det noe som får mennesker til å le, det kan være langt mer. Humoren kan, som Nelson skriver, få en person til å føle seg bra. Critchley er enig i at humor kan føre til latter, og dermed, som Nelson sier, få personer til å føle seg bra. Men Critchley utdyper og forklarer at humoren er personlig for hver og en, og også personlig med tanke på hvor man kommer fra og hva det er som gjør at man ler av spesifikke ting. Dermed er humoren koblet til hvert menneskes bakgrunn, erfaringer og hans sosiale omkrets. Samtidig er Nelson relativt entydig i sin beskrivelse av begrepet humor. Critchley derimot diskuterer dette og forklarer at det gjerne kan få noen til å le og føle seg bra der og da, men at det ikke nødvendigvis er slik at man ønsker å le av alt man ler av. Ifølge Critchley kan humoren føre til annet enn bare glede, nemlig å minne noen på at man ikke er den man ønsker å være. I *Hør her'a!* brukes det mye stereotypi som en form for humor. Her kan leseren fort ta seg selv i å le av en stereotypisk karakterisering av ulike etnisiteter, dermed ler man kanskje om eller av noe eller noen man egentlig ikke ønsker å le av.

Shaeffer og Hopkins diskuterer humorens egenskaper videre og anser den som noe som gjør livet lettere å leve, det som gjør de vanskelige stundene som død, sykdom og smerte utholdelige. Det er ikke minst interessant at de betrakter humor som det som kan «[...] bring

us together and, if used as a weapon, tear us appart.» (1988, sitert i Mallan, 1993, s. 1) Dette, altså humorens potensielle funksjoner og egenskaper, ser vi stadig vekk tegn til hvor standup-komedie og karikaturtegninger kan ha blitt opplevd som krenkende hos enkelte og dermed skapt debatt og splittelse blant folk. Når dette er sagt, kan humoren også ha motsatt effekt. Critchley skriver at “[...] having a common sense of humour is like sharing a secret code” (2002, s. 68). Humoren kan skape et fellesskap, gi en gruppe mennesker noe å dele og dermed lettere føre mennesker sammen som Shaeffer og Hopkins skriver.

Humor er ikke minst i konstant endring, avhengig av kontekst og alder, men også noe som forandrer seg samtidig som samfunnet rundt oss forandrer seg (Mallan, 1993, s. 2). Blant de største endringene i samfunnet vårt, og ikke minst i det globale samfunnet, er forflytning av mennesker som Statistisk sentralbyrås offisielle statistikk kan vise til. Den viser nemlig til at vi har over 800 000 innvandrere i Norge, i tillegg til nærmere 200 000 norskfødte med innvandrerforeldre i 2021, altså barn født i Norge av innvandrerforeldre (Statistisk sentralbyrå, 2021). I 1970 var tallet på innvandrere ikke mer enn 57 000 (Dzamarija, 2017). Det er derfor sannsynlig at humoren endrer seg i takt med endringene i befolkningen. Langt flere mennesker enn for 40-50 år siden vil ikke ha samme bakgrunn, erfaringer og generelle forutsetninger for å forstå eller ta del i den samme typen humor. Humoren kan, som tidligere nevnt, bli brukt for å splitte mennesker. Det er lett for å « [...] wear our cultural distinctiveness like an insulation layer against the surrounding alien environment» (Critchley, 2002, s. 68). Samtidig er det ikke slik at en relativt homogen befolkning vil føre til de samme forståelsene for humor på tvers av et land som Norge. Man kan tenke seg at det enda vil være kulturelle forskjeller fra landsdel til landsdel og samfunnslag til samfunnslag.

Men humoren har også egenskaper som kan skape en felles arena for mennesker, uavhengig av bakgrunn, for å «[...] bring us together [...]» (Shaeffer og Hopkins (1988), sitert i Mallan, 1993, s. 1). Når mennesker med ulike bakgrunner, meninger og synspunkt skal sameksistere og leve sammen i et fellesskap, vil det være en fordel å kunne bruke humoren som et samlingspunkt. Humoren kan ikke minst være med på å ufarliggjøre våre uenigheter og gjøre det enklere å ha samtaler om problematiske og krevende tema, følelser og meninger. Petter Lykke-Olesen ser også denne siden av humoren og skriver: «Tværtimod kan den tryghed, som den fælles latter kan medføre, give mod og tillid til at tage fat på pinagtige og fortrængte problemer, som man ellers ville lade ligge» (1988, s. 147). Latteren, som man deler med andre, kan skape et trygt fellesskap hvor det å dele og diskutere ufarliggjøres, forutsatt at

humoren brukes rett og med de rette intensjoner. For som Ogden Nash siteres i Mallan (1993, s. 1) så «[...] there is nothing more numerous than different people's senses of humorous...». Derfor vil bruken av humor kreve stor forsiktighet da det ikke nødvendigvis skal mye til for å trække noen på tærne.

Paul McGhee (1979, sitert i Mallan, 1993, s. 3) ser enda ett hovedelement i all humor, nemlig det han kaller for «incongruity». Når «incongruity» forekommer er det fordi noe rart eller unormalt oppstår, noe uventet som igjen kan ende med latter for de som opplever det unormale. «Incongruity» forklares videre av Critchley som skillet mellom hva og hvordan ting er og måten de blir presentert på i for eksempel en vits, altså skillet mellom forventninger til hva som blir sagt og det som faktisk blir sagt (2002, s. 1). Incongruity er en av tre eldre teorier innenfor humoren. Disse har ikke særlig relevans for min oppgave, men jeg finner det uansett relevant å nevne kjennskap til teoriene ettersom Peter Lykke-Olesen i neste avsnitt har tatt en del utgangspunkt i disse.

Peter Lykke-Olesen har altså valgt å ha de nevnte teoriene som utgangspunkt i sin teori om latter. For når noe oppleves som morsomt, så ler man, og ifølge Lykke-Olesen (1988, s. 141) er latter et overskudd av psykisk energi som blir frigitt. Denne psykiske energien karakteriserer Lykke-Olesen som en energi vi også bruker for å holde styr på alt man skal og ikke skal gjøre. Når man som barn skal lære å oppføre seg, snakke fint, vente på tur, ikke slå osv., så brukes det psykisk energi for å holde styr på alle reglene som skal følges. Når reglene brytes, blir et overskudd av den psykiske energien som ellers brukes til å holde styr på reglene, frigitt. Overskuddet kan da komme frem som latter. Dette bygger på blant annet på ulike typer «relief»-teorier, deriblant Freuds teori om «relief». Freud og andre teoretikere har fått kritikk for sine teorier om humor, men Lykke-Olesen har valgt å undersøke tre begreper nøyer: *Motsetninger*, *kommunikasjon* og *funksjon*. Disse vil være særlig relevante å ta for seg da noe av Lykke-Olesens meninger er mer unike enn de andre teoretikernes. Hans undersøkelser av kommunikasjonen i humoren og humorens funksjon i litteraturen er særlig unike, interessante og relevante for denne oppgaven og for analysen og drøftingen som kommer senere.

2.1.1 Motsetninger, kommunikasjon og funksjon

Lykke-Olesen (1988, s. 143-144) ser på motsetninger i humoren som helt nødvendig. Rollebytter er blant disse motsetningene og bygger på «incongruity»-teorien hvor ting ikke henger sammen med normalen. Lykke-Olesen gir et eksempel fra Emil i Lønneberget hvor Emil er alene på et marked når en politimann kommer bort og spør han om han har kommet bort fra moren og faren. Emil synes det er det dummeste spørsmålet han hørt på lang tid og svarer at han ikke er borte, han er jo der! Hvis det er noen som er blitt borte, så er det vel moren og faren. Her er rollene byttet om. Emil er blitt den voksne som mestrer situasjonen, det er ikke noen som har mistet han, det er han som har mistet noen, altså foreldrene.

Lykke-Olesen (1988, s. 146) peker på at det finnes tre deler i kommunikasjonen: Avsender, mottaker og offeret, altså hvem som er offer for humoren. Disse tre partene kan være tre forskjellige personer hvor avsenderen sier noe om offeret, som dermed får mottakeren til å le. Samtidig kan én person spille flere roller. Et eksempel er hvor avsenderen kan være offer for sin egen humor, altså selvironi.

I humor i bøker er det alltid to forskjellige kommunikasjonssituasjoner. Den ene er inne i selve skjønnlitteraturen hvor man finner både avsender, mottaker og offer. Den andre delen av kommunikasjonen er til dels utenfor skjønnlitteraturen. Her er forfatteren avsender, leseren er mottaker og skjønnlitteraturen i seg selv er offeret da det er den vi ler av og oppfatter som morsom. Videre skriver Lykke-Olesen (1988, s. 146) at det av og til kan være elementer i skjønnlitteraturen som leseren synes er morsomt, dermed kan han selv være offeret for det humoristiske.

Funksjonen i humoren beskrives av Lykke-Olesen som todelt. Den kan være undertrykkende, men også utviklende. Når humoren er undertrykkende kreves det til enhver tid et offer. Det er alltid noe eller noen man ler av. Lykke-Olesen omtaler også undertrykkelsen i form av at man heller tuller og gjør ulike viktige situasjoner til noe humoristisk, i stedet for å gripe tak i alvorlige situasjoner og bearbeide disse. Han beskriver det slik: «Behovet for trygghet og fælleskab kan være så sterkt, at det overskygger behovet for en problembearbejdning, som ellers kan føre til menneskelig vækst og udvikling» (s. 147). Humoren kan dog også være utviklende. Den gir rom for å se på problemer og andre viktige temaer i et nytt, uproblematisk lys. Man ser på viktige tema gjennom humoren, dermed ufarliggjør man temaene, særlig de

tabubelagte temaene. Tryggheten som felleskapet i humoren og humoren i seg selv kan bringe frem, fører til at man kan bli mer modig og få større selvtillit til å ta fatt i problemene, de samme problemene man kanskje ville latt være å prøve å fikse. Det er dermed ikke lett å fastslå om humoren kun er undertrykkende eller utviklende. Det er dog viktig å være åpen for mulighetene humoren tilbyr, og vite at den kan være avgjørende for barnas dannelsesprosess (Lykke-Olesen, 1988, s. 147).

Lykke-Olesens betraktninger om humor, spesielt om kommunikasjon og funksjon, er svært spennende og relevante når jeg begynner analysen av *Hør her'a!*. Særlig finner jeg det interessant å ta for meg hvordan kommunikasjonen utnyttes av forfatter Sharif til å skape ulike ofre for humoren, som Lykke-Olesen skriver. I tillegg vil humorens potensielle funksjon til å gjøre vanskelige tema mindre vanskelig være svært interessant.

2.1.2 Stereotypi

Stereotypi er en sentral del av hvordan humor tas i bruk i *Hør her'a!* av fortellerstemme og hovedkarakter Mahmoud. Så mens jeg senere i 2.3.6 vil vise til Bøhn og Dypedahl og Dahls generelle utgreiing om stereotypi og hvordan det fungerer relatert til samfunnet, vil jeg her rette blikket mot Joanne R. Gilbert som i *Performing marginality: Comedy, identity and cultural critique* (1997) har forklart stereotypien sett opp mot humor. For på lik linje som Lykke-Olesens utgreiing om humorens funksjon og nødvendigheten av å ha et offer (1988, s. 146), forklarer Gilbert at «[...] there is no 'equal opportunity' humor. Some individual is always the target of humor, especially marginal humor» (1997, s. 322). Det å være offeret i humoren kan blant annet innebære å bli generalisert og stereotypisert. I humor fungerer det slik at disse formene for humor, generaliseringer og stereotypiseringer, beskriver folk som absolutte, «[...] comics speak in absolutes. Stereotypes are objectifications» (Gilbert, 1997, s. 322-323). Dermed vil humor som baserer seg på stereotypiske karakteriseringer være med å objektivisere individuelle mennesker. En slik objektivisering vil være med på å «[...] devaluation and dehumanization of the 'other'. Being dehumanized begins with allowing someone else to define who we are (and who we are not)» (Gilbert, 1997, s. 323).

Det er derfor svært spennende at Mahmoud i *Hør her'a!* bruker stereotypien så hyppig. Noe av grunnen, mener jeg, er å ta tilbake kontroll og makten av «the other». Relatert til *Hør*

her'a! vil jeg beskrive «The other» som Mahmoud og de som på lik linje som han har en annen etnisk bakgrunn enn norsk. De er altså ikke en del av majoriteten i Norge og blir derfor sett på som «de andre». Dervin sammenligner «othering» med stereotyper og forklarer sammenhengen mellom dem som at begge er en form for «social representation». Grunnen er at «othering», på lik linje som stereotyper, handler om objektivisering, som resulterer i at man mister makten over å definere seg selv (Dervin, 2012, s. 187). Gilbert refererer i teksten sin til Lawrence Levine som forklarer muligheten til å ta tilbake denne makten over seg selv og sin menneskelighet:

Marginal groups often embraced the stereotype of themselves in a manner designed not to assimilate it but to smother it.... To tell jokes containing the stereotype was not invariably to accept it but frequently to laugh at it, to strip it naked, to expose it to scrutiny (Lawrence Levine, 1977, sitert i Gilbert, 1997, s. 323).

Det å i det hele tatt tillate seg selv å bli umenneskeliggjort, å bli objektivisert av andre, starter med å bli definert av andre. I *Hør her'a!* definerer Mahmoud en rekke ulike etnisiteter ved å bruke stereotypiske karakteriseringer og generaliserende beskrivelser. Det unike er dog at han retter den samme stereotypien mot seg selv og mennesker med samme eller lignende bakgrunn som han, dette gjør det mulig for han å «[...] expose it to scrutiny» som Levine forklarer i Gilbert (1997, s. 323). Ved å ta i bruk en rekke ulike generaliserende beskrivelser av både nordmenn og av de med flerkulturell bakgrunn, klarer Mahmoud i fortellingen å vise leserne at stereotypiske karakteriseringer basert på hudfarge, etnisitet og bakgrunn ikke nødvendigvis er sanne, ei heller er sjansen stor for at karakteriseringene er sanne i møte med enkeltmennesker. Mahmoud tar dermed tilbake makten og gir den både til seg selv og til leserne. For det første gir han makten tilbake til «the other» ettersom det er de som i utgangspunktet sliter mest med å miste makten til å definere seg selv i et samfunn hvor de ikke er en del av majoriteten. I tillegg til at han selv, ved å ha førstegenerasjonsinnvandrere som foreldre, er en del av «the other» som gjør at han også tar tilbake kontroll av å definere seg selv. For det andre gir han leserne, de som kan bli sett på som majoriteten i befolkningen, et innblikk i hvor lite sannsynlige og hensynsfulle stereotypiske karakteriseringer er.

For å unngå umenneskeligjøringen som oppstår ved å bli definert av andre, må makten tas tilbake ved å «[...] claiming or reclaiming subjectivity» (Gilbert, 1997, s. 223). Mahmoud

gjenvinner makten over seg selv ved at han i fortellingen nekter å la seg bli definert av andre. I analyse- og drøftingskapittelet vil man ved hjelp av eksempler forstå perspektivet jeg her legger fram om hvordan Mahmoud bruker stereotypi for å både reversere maktbalansen, men også nøytralisere den ved å gi leserne makten tilbake for å kunne definere seg selv, i stedet for å bli definert av andre. Ved å vise hvor unøyaktig stereotypi er, tas samtidig makten ut av den. Det er også viktig å nevne at en nøytralisering av maktbalansen ikke innebærer at makten forsvinner, men at makten gis tilbake til hvert enkelt individ. Mahmoud tar tilbake makten som gjør det mulig for han å definere seg selv og å ikke bli definert av andre, denne makten gir han dermed også til leserne. På den annen side kan fortellingen også bli sett på som at Mahmoud faktisk tar en del av denne makten fra majoritets-leserne.

2.1.3 Rammene rundt humoren

Å formidle noe humoristisk krever at rammene rundt humoren er satt. Det er visse implisitte og uskrevne regler, i tillegg til en implisitt bakgrunn for humoren, som må være delt blant dem som formidler og dem som mottar noe humoristisk. Hva som anerkjennes som humor blant de involverte er sentralt. For at «incongruity», det uventede i humoren, skal kunne bli anerkjent som humor, må det være en viss samstemthet mellom den humoristiske strukturen og den sosiale strukturen. Dersom det *ikke* skulle være samhandling mellom disse to essensielle strukturene, vil latter, som resultat av for eksempel en vits, ikke forekomme. Dette vil si at når man hører på en vits så forutsetter det at man deler den samme verdenen, den samme sosiale verdenen og det samme samfunnet. Vitsen bygger ofte på, gjør narr av og tuller med denne felles forståelsen av samfunnet. På bakgrunn av dette er det påkrevd at begge parter skal forstå denne sosiale konteksten man er en del av. Når mennesker ikke har den samme humoristiske sansen, vil de ikke kunne samhandle som forventet i en slik kontekst. Ludwig Wittgenstein (1980, sitert i Critchley, 2002, s. 4) beskriver det slik:

What is it like for people not to have the same sense of humour? They do not react properly to each other. It's as though there were a custom amongst certain people for one person to throw another a ball which he is supposed to catch and throw back; but some people, instead of throwing it back, put it in their pocket.

Det problematiske vil på mange måter være den felles forståelsen av samfunnet man deler

med resten av lokalsamfunnet, landet og til og med det internasjonale samfunnet gjennom bruken av internett og sosiale medier. Critchley (2002, s. 4) beskriver det å vitse som et spill hvor «[...] players only play successfully when they both understand and follow the rules». Men med utviklingen av det globale samfunnet hvor mennesker konstant forflytter seg, både av egen vilje, under tvang og av nødvendighet, er det ikke alltid like enkelt å forholde seg til de samme reglene som Critchley nevner. Hva er reglene egentlig? Det foregår konstant debatter rundt hva som er krenkende, hva som er lov å tulle med og hva man ikke burde tulle med. Det hele oppstår blant annet ettersom mennesker med svært forskjellige bakgrunner bor tettere sammen sammenlignet med tidligere. Dette ser vi også i Norge og er eksemplifisert tidligere i kapittelet med statistikk rundt innvandring. Ulike bakgrunner gir ulike forutsetninger, tradisjoner, kulturer, språk og levemåter og naturlig nok også ulikt grunnlag for hva som er greit å lage vitser av og ikke.

Det er spesielt utfordrende med humor som har som mål å ha et offer. I teorien om «superiority» handler latteren og humoren om å være overlegen noe eller noen andre, og å skulle le av den eller det man finner underlegent seg selv. Når verden er blitt så globalisert som den er, er det større sannsynlighet for at den du finner underlegen deg selv, både deler og er medlem i det samme samfunnet som du selv er medlem av. Ikke minst er det slik at subkulturer har vokst frem og fått en stemme i samfunnet de tidligere ikke har hatt. Når disse da får en stemme, og folk flest er klar over at dette også er mennesker som er medlem i samfunnet, vil vitser som går på bekostning av disse gruppene tolereres i langt mindre grad enn tidligere. Vitser på bekostning av andre er dermed langt mer komplisert i dag enn for bare et par tiår siden. I analysekapittelet vil jeg mer presist undersøke hvordan Sharif bruker humoren og hvordan han evner å appellere til et bredt publikum.

2.2 Humor i barne- og ungdomslitteraturen

2.2.1 Hva er morsomt for barn og ungdom?

Som med humoren generelt så er det ikke slik at alle barn finner de samme tingene humoristiske. Det er heller ikke slik at alle barn på samme alder ler av de samme tingene. Hva man synes er morsomt eller ikke påvirkes av forutsetninger som erfaringer, alder og barnas intellektuelle evner. Både de yngre og eldre barna interesserer seg i selve språket og hvordan

det fungerer, men de eldre viser i tillegg interesse for ordspill, gåter, og skitne og mer mørke vitser (Mallan, 1993, s. 2).

Det Mallan (1993, s. 3) undersøker er forskning som viser til en del generelle elementer som barn opplever som humoristiske, nemlig «exaggeration, surprise, slapstick, the absurd, verbal humour, human predicaments, ridicule, defiance, violence, incongruity». En generell liste som denne er derimot ikke fullt beskrivende for hva barn synes er morsomt og ikke, men den kan opptre som en pekepinn.

Det karakteriserende i humoren for tenåringer er at vitser, gåter og annet kommer mer spontant. Ungdommene er langt mer forberedt og klare for å ta del i spontane vitser som involverer flere personer enn det barn er. I tillegg vil tenåringene i langt større grad ønske å ta i bruk grovere og skitnere former for humor. Dette er deres måte å søke etter en selvstendigjørelse ved å bryte litt vekk fra barndommen, men samtidig avgrense seg fra de voksne og hva voksne ser på som akseptabel oppførsel (Mallan, 1993, s. 7).

2.2.2 Ulike former for humor i barnelitteraturen

Mens Mallan (1993) har undersøkt hva barn oppfatter som morsomt, har Cross laget en inndeling med lavere og høyere former for humor, der de høyere formene for humor er mer avanserte og sofistikerte, og krever sterkere kognitive evner for å bli tatt i bruk og bli forstått. Som med Mallan (1993, s. 3) peker også Cross på slapstick og visuelle former for humor som humor for de yngste. Denne formen for humor finner seg i bunnen av det Cross kaller for «the humor hierarchy». De yngste barna vil også trenge at humoren er fysisk representert for dem ettersom humoren deres enda er på et stadium hvor det visuelle er nødvendig for å forstå humoren. Derfor vil også karikaturer, satire og overdrivelser, sammen med det groteske, ofte ha en plass i humoren for denne gruppen barn. Cross nevner dessuten nonsenshumor og ordspill ettersom dette er humor som leker med språket. Det er derfor essensielt for denne gruppen med barn da humoren er med på å utvikle språket deres og kan dermed bidra til å gjøre det lettere å forstå og etter hvert ta i bruk mer sofistikert og avansert humor (s. 11).

2.2.3 Humor letter på stemningen i barnelitteratur med tunge tema

Mallan presenterer argumenter fra ulike artikler og generelle meninger på 1990-tallet som hevdet at barnelitteraturen var blitt mer realistisk, og at realismen hadde tatt for stor plass i litteraturen. Ett av spørsmålene handlet om hvorvidt karakterer i barnebøker *måtte* være seriøse, og om forfatterne *måtte* skrive om død, skilsmisser og regnskoger. Konklusjonen var at fantasi i barnebøker ikke lenger var like sentralt. Videre presenterer Mallan motargumenter som peker på at sakene og temaene som blir tatt opp reflekterer den reelle verden, en verden barna er en del av og som derfor har en plass i barnelitteraturen. Det ville vært urettferdig mot barn å skulle skape et falskt narrativ av hvordan verden faktisk er. Det er ikke minst slik at barn ofte nyter realistisk fiksjon som følge av at de kan se seg selv i ulike karakterer, situasjoner og miljø. Følgelig er det forfatterne og forlagenes ansvar å skulle lage ekte og realistisk, men også overkommelige fortellinger for barn, gjerne fra barns eget synspunkt og perspektiv. Det vil dessuten være nyttig for å gjøre tekstene overkommelige dersom man klarer å inkludere humor, eventuelt visse humorelementer, inn i fortellingene. På tross av at en del barnelitteratur beskriver og omhandler karakterers død, naturkatastrofer og tragedier generelt, kan humor med fordel benyttes for å slippe tak i anspenheten som bygges opp i leseren. Videre er det muligheter for at det humoristiske elementet bidrar til at leseren vil lese videre i en bok eller tekst som i utgangspunktet hadde vært for tung eller tøff til å fortsette med (Mallan, 1993, s. 19-21). Dette er særlig relevant for det valgte materialet i denne studien, *Hør her'a!*, da denne fortellingen inneholder flere tema som kan oppleves som tunge. Videre er det slik at den interkulturelle kompetansen som hovedkarakteren i boken innehar og viser til er noe som, uten humoren, hadde vært vanskelig å lese uten at det hadde blitt for tungt for leseren.

Lykke-Olesen (1988, s. 147) greier ut om lignende scenario, som beskrevet tidligere. Humoren kan blant annet gi muligheter for å se vanskelige tema i et mindre problematisk lys, altså gjennom det humoristiske. Lykke-Olesen forklarer at humoren skaper et fellesskap, og det er tryggheten i dette fellesskapet som er essensielt i håndtering av problemløsning, eller som Mallan ønsker å få frem, i håndtering av en tekst som uten humoren hadde vært for tung til å fortsette med. Også humoren i *Hør her'a!* er med på å skape dette trygge fellesskapet som igjen gjør det mulig å drive med problemløsning. Hovedkarakteren Mahmoud gikk ved et tidspunkt i fortellingen til sin nærmeste kamerat, Arif, for å få slappet litt av og få tankene bort fra det som plaget han. Møtet hans med Arif endte med at Mahmoud fikk latterkrampe av

Arifs tullede spørsmål. Mahmoud sa da selv at hjelp å snakke med Arif og le litt. Dette viser til latterens viktige rolle med tanke på å få koblet litt ut og det å få andre impulser som latteren inn når ting er tungt.

Jeg får i tillegg inntrykk av at Mallan og Lykke-Olesen sitt budskap er at man gjennom humoren vil kunne ufarliggjøre problemer og sette en humoristisk vri på dem. Humoren kan gi håp i en vanskelig situasjon. Dette skaper en trygghet som gir ny styrke til å ta fatt på problemer, til å fortsette selv om det er tungt. I utgangspunktet er nok både Mallan og Lykke-Olesen sitt fokus hovedsakelig på litteraturen for barn og unge, men jeg vil argumentere for at man vil kunne bruke de samme prinsippene i det reelle liv. Det vil derfor være en stor fordel for barn og unge å lese humoristisk litteratur fra ung alder av, da denne typen litteratur vil kunne gi verktøy man kan bruke senere i livet. Mallan beskriver kort noe lignende når hun forklarer at selv i livets tunge og mørke dager vil latter og humor kunne ha sin plass og være behjelpelig (Mallan, 1993, s. 26).

2.3 Interkulturell kompetanse

Etter å ha vunnet nobels fredspris i 1957, sa Lester Pearson, som i 1963 ble statsminister i Canada, i sitt foredrag: «How can there be peace without people understanding each other, and how can this be if they don't know each other?» (Pearson College UWC).

Å skulle forstå hverandre og å lære å kjenne hverandre er minst like relevant, verden over, i dag som i 1957. Politiske årsaker og ustabilitet i flere regioner rundt omkring er blant årsakene til at man kan kalle verden for det som Bøhn og Dypedahl (2009, 158) kaller en *globalisert verden* i *Veien til interkulturell kompetanse*. Det er derfor like viktig i dag å skulle forstå og kjenne hverandre som det var da Pearson holdt sin tale, om ikke viktigere, da verden i økende grad kan ses på som tettere bindet sammen og avhengig av hverandre enn tidligere (Fosshagen, 2021), eller som Fred Dervin forklarer det i kapittelet sitt *Cultural identity, representation and othering* så «[...] under the pressures of contemporary globalization, meanings are multiplied and being put into question more than ever before» (Dervin, 2014, s. 181).

Bøhn og Dypedahl (2009, s. 152) hevder at man i grunnsteinen til interkulturell kompetanse finner blant annet tanken og idéen om å kommunisere på en hensiktsmessig måte med

mennesker som har en annen kulturell bakgrunn enn oss selv. Den hensiktsmessige kommunikasjonen er derfor helt nødvendig dersom man skal lære å kjenne hverandre og forstå hverandre, som Pearson sa. I *Hør her'a!* er hovedkarakteren flerkulturell og flerspråklig. I forskningsspørsmål 2 er målet å finne ut hvilke måter fortellingen påvirkes gjennom hovedkarakterens interkulturelle perspektiv. Dermed er interkulturell kompetanse relevant da fortellerstemmen også er hovedkarakteren, som igjen har en flerkulturell bakgrunn som gir han et interkulturelt perspektiv.

Øyvind Dahl i *Møter mellom mennesker* greier mer ut om den interkulturelle kommunikasjonen. Han forklarer at selve begrepet «interkulturell kommunikasjon» må forstås som at det er to eller flere kulturer som «møtes». Det er ikke kulturene i seg selv som kommuniserer, det er det menneskene som tar seg av. Kommunikasjonen blir derfor først interkulturell når mennesker møtes (2013, s. 22).

2.3.1 Kunnskap, ferdigheter og holdninger

Når vi møter på mennesker med en annen bakgrunn enn oss selv vil det være lurt å blant annet ha teoretisk interkulturell kompetanse, det vil si nok kunnskap om en spesifikk kultur for å kunne innta en mellomposisjon, eller en form for tredje kultur (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 152). Jeg vil se nærmere på denne tredje kulturen senere i kapittelet.

Den interkulturelle kompetansen kan ifølge Bøhn og Dypedahl (2009, s. 152) deles inn i en kombinasjon av tre komponenter bestående av kunnskap, ferdigheter og holdninger. Jeg vil i det følgende først ta for meg disse tre komponentene, deretter vil jeg ta for meg mellomposisjonen og begrepet *den tredje kultur*.

Kunnskapskomponenten er todelt. Den ene delen er generell kunnskap og den andre er kulturspesifikk kunnskap. Den generelle kunnskapen innebærer at man har nettopp det, en generell kunnskap om de «mekanismene som er involvert når vi kommuniserer med mennesker med forskjellig kulturell bakgrunn» (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 153). Dette innebærer kunnskap om kommunikasjonsstiler, i tillegg til verbal og ikke-verbal kommunikasjon, kultur, verdier og stereotypier.

Den kulturspesifikke kunnskapen innebærer i langt større grad en dypere innsikt i både vår

egen bakgrunn og bakgrunnen til menneskene man møter. Viktige elementer i bakgrunnskunnskapen vil være å ha kunnskap om familiebakgrunn, utdannelsesbakgrunn, tilhørighet i yrke og personlige erfaringer. Hvert individ representerer en egen kultur, derfor vil bakgrunnskunnskap som personlige erfaringer også være viktig i arbeid med interkulturell kompetanse (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 153). Bøhn og Dypedahl (2009) har tatt mye utgangspunkt i og beskriver det som Michael Byram skriver om i sitt kapittel *Conceptualizing intercultural (communicative) competence and intercultural citizenship* i boken *The Routledge Handbook of Language and Intercultural Communication* (2011). Byram skriver blant annet at hver familie har sitt eget familiespråk, altså et språk medlemmene i den familien er kjent med som andre utenfor familien ikke ville kjent igjen. Her vil visse ord og uttrykk være familiespesifikke. Selv om familien tilhører en større kultur, vil det derfor kun være medlemmene i denne spesifikke familien som forstår seg på de ulike måtene å uttrykke seg på (Byram, 2011, s. 87). Uavhengig av om man skulle snakke det samme språket, vil det være forskjeller oss imellom da hvert individ, ifølge Bøhn og Dypedahl, representerer en egen kultur. Jeg vil senere i kapittelet komme tilbake til Byrams tekst, blant annet for en sammenligning av komponenter som kreves i interkulturell kompetanse.

Ferdighetskomponenten består og går ut på at vi klarer å observere interkulturelle hendelser. Ved å kunne observere hendelsene, har vi også muligheten til å relatere dem til vår egen kultur og eget perspektiv, og dermed også analysere dem. Det krever imidlertid at vi innehar kunnskapen som er nødvendig for å kunne observere, relatere og analysere (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 153).

I tillegg kan man beskrive ferdigheter som at man i praksis vil kunne beherske interkulturell kommunikasjon. Dette betyr at dersom man i en situasjon vil trenge å kommunisere med en eller flere personer med annen bakgrunn enn en selv, må man kunne justere seg etter motparten, tolke signaler og oppdage misforståelser. Oppdager man ikke misforståelsene, vil man ikke ha muligheten til å lære av sine feil for å videre kunne tilpasse seg til det neste interkulturelle møtet (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 153).

Holdningene er den emosjonelle delen av interkulturell kompetanse. Holdningene som er relevant og av betydning for den interkulturelle kompetansen er å være tolerant og åpen, men også nysgjerrig i møte med nye og ukjente situasjoner (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 154). Det er ikke minst viktig å si at de interkulturelle holdningene «innebærer at vi ser på vår egen

kultur som naturlig og riktig for oss, men vi forholder oss samtidig til at vår kultur er innlært og kun representerer et subjektivt syn på verden» (2009, s. 154).

Våre holdninger er derfor særlig viktig i en verden hvor de aller fleste samfunn lever med et stort mangfold. Det er naturlig for oss, som Bøhn og Dypedahl skriver, at våre egne meninger, kultur og tradisjoner oppfattes som «det rette». Men, i en verden hvor flere kulturer møtes ulike steder, vil det veie tungt for en god interkulturell kommunikasjon at man klarer å forstå at menneskene man bor og kommuniserer med har andre meninger, holdninger og perspektiv på verden og på livet enn oss selv. Bøhn og Dypedahl (2009, s. 154) hevder derfor at interkulturell kommunikasjon og kompetanse angår alle, hele tiden. Man beveger seg ofte og jevnlig mellom ulike kulturer, som etniske kulturer og yrkeskulturer. Videre forklarer Bøhn & Dypedahl at det er ytterst få mennesker som kan defineres som énkulturelle da vi alle på en eller annen måte har vokst opp med, blitt utsatt for og lever i et visst mangfold (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 154). Dahl har et likt syn på saken. I *Møter mellom mennesker* beskriver han dagens mennesker som «mer eller mindre kulturelle *kreoler*» (Dahl, 2013, s. 22). Ordet *kreol* ble først brukt om et blandet språk som var morsmålet til den gruppen som brukte det. Dahl forklarer det slik at mennesker flytter på seg mer enn noensinne. Vi lever i samfunn hvor bilder, musikk, verdier og ideer alle stammer fra forskjellige plasser. Derfor er det også slik at det globale og det nasjonale henger tett sammen (Dahl, 2013, s. 22-23).

2.3.2 Byrams modell

Den nevnte Byram bruker *The Autobiography of Intercultural Encounters* sin modell om karakteristikk og kompetanse for å vise hva som trengs for å bli en god *intercultural citizen*. Begrepet er ikke noe jeg skal utdype noe særlig nærmere, men de karakteristikk og kompetanser Byram henter fra modellen finner jeg relevant for min oppgave. Modellen og dets innhold er laget for å gi en form for beskrivelse av de kompetanser som kreves for å være en «active citizen, as a social agent in an intercultural context» (Byram, 2011, s. 94). Det legges vekt på enkelte komponenter som det også gjøres i Bøhn og Dypedahls komponenter for interkulturell kompetanse. Blant annet finner vi fire hovedgrupper bestående av «attitudes and feeling», «behaviour», «knowledge and skill» og «action».

I attitudes and feelings står begrepene «acceptance» og «respect» sterkt. Viktigheten av å akseptere andre menneskers perspektiv og verdisyn understrekes, i tillegg vil det å vise

respekt overfor andre som er annerledes enn deg selv være et viktig bidrag her. Ikke minst er «curiosity» og det å ha «empathy» en viktig del av attitudes and feelings (Byram, 2011, s. 94-95). Både Bøhn og Dypedahl og Byrams modell understreker viktigheten av å «skifte perspektiv» (Bøhn og Dypedahl, 2009, s. 154), «being able to take someone else's perspective, to imagine their thoughts and feelings» (Byram, 2011, s. 95).

Videre, i behaviour, er ferdighetene fleksibilitet og sensitivitet viktige. Å være fleksibel i forhold til nye situasjoner og i møte med nye mennesker vil være helt nødvendig i interkulturelle møter. Den sensitive delen kommer først inn i spill når man i de interkulturelle møtene skal kommunisere. Dette betyr at man forståelsesfull til andre måter å kommunisere på enn den man selv er vant med (Byram, 2011, s. 95).

I knowledge and skills er det en del forskjellige begrep å presentere, men blant de mest fremtredende er det å ha kunnskap om andre mennesker og de menneskene man møter. Det er i tillegg gunstig å forstå mennesker, plasser og ting ved å kunne sammenligne dem med noe eller noen man kjenner fra før av. Å kunne sammenligne, se likheter og ulikheter er derfor viktige stikkord. Det er ikke minst viktig i knowledge and skills å være «aware of one's own assumptions, preconceptions, stereotypes and prejudices» (Byram, 2011, s. 95). Også evnen til å legge merke til hvordan andre mennesker snakker og handler på, distansere seg fra sitt eget tankemønster, og dermed kunne «explain one's judgement about both» fra et nøytralt perspektiv er sentralt her (Byram, 2011, s. 95). Til slutt har modellen lagt action, et begrep vi ikke finner i Bøhn og Dypedahls tekst. Begrepet er derimot ikke vanskeligere å forstå enn at det ønsker at man tar i bruk alle de nevnte ferdighetene og bruker dem til sin og andres fordel (Byram, 2011, s. 95).

Jeg vil imidlertid kort legge frem kritikk og kommentarer Byrams modell har fått fra Hild Elisabeth Hoff i *From 'Intercultural Speaker' to 'Intercultural Reader': A Proposal to Reconceptualize Intercultural Communicative Competence Through a Focus on Literary Reading* (2016). På bakgrunn av likhetene mellom Byrams modell og Bøhn og Dypedahls utgreiing rundt interkulturell kompetanse, vil man til en viss grad også kunne rette disse kommentarene mot Bøhn og Dypedahl.

Hoff mener blant annet at god interkulturell kommunikasjon ikke *kun* kan gjennomføres ved å være klar over de ulikheter vi som mennesker har oss imellom. På bakgrunn av den

globaliseringen verden i dag er vitne til, er det vanskeligere enn noensinne å skulle definere hva kultur og identitet er, og dermed være klar over disse ulikhetene man har seg imellom (Hoff, 2016, s. 57). Ikke minst er det verdt å nevne at våre ulikheter ikke trenger å være en kilde til svakhet, men heller en mulighet for mennesker i kommunikasjonssituasjoner å lære av hverandre: «[...] conflict, misunderstanding and disagreement may lead to ‘meaningful communicative situations in which the participants are deeply engaged, thus contributing to a higher level of honesty and involvement’» (Hoff 2014, sitert i Hoff, 2016, s. 58).

2.3.3 Den tredje kultur

Jeg var så vidt innom begrepet «den tredje kultur» i starten av kapittelet. Bøhn og Dypedahl beskriver den tredje kultur som det å kunne samarbeide, kommunisere og handle på en måte som gagnar alle parter. Den skal skape en felles plass hvor alle parters interesser blir ivaretatt. Videre er det sentralt at ingen av partene skal prøve å bli som den andre parten, eller å etterligne. Det er slik en tredje kultur skapes, ved å velge en måte å kommunisere og være på som fungerer når man samarbeider og kommuniserer med en annen part (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 152). Det er på den andre siden viktig å være klar over hvor vanskelig det faktisk er at ulike mennesker med ulike bakgrunner kommuniserer uten problemer. Homi Bhabha forklarte nettopp dette i et intervju når han sa «[...] it is actually very difficult, even impossible and counterproductive, to try and fit together different forms of culture and to pretend that they can easily coexist» (Rutherford, 1990, s. 209).

Uavhengig av dette vil jeg se på potensialet i en slik felles arena, som også vil kunne bli skapt gjennom humoren, som jeg skrev i kapittelet om humor (2.1), hvor Shaeffer og Hopkins (1988, sitert i Mallan, 1993, s. 1) beskrev humoren som det båndet som kan «bring us together» (1988, sitert i Mallan, 1993, s. 1). Derfor vil det i interkulturell kommunikasjon være relevant å også kunne ta i bruk humoren på en hensiktsmessig måte. Som Bøhn og Dypedahl skriver vil interkulturell kompetanse og kommunikasjon kreve at man evner å «kommunisere hensiktsmessig og passende med mennesker som har en annen kulturell bakgrunn» (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 152). I en situasjon hvor interaksjon mellom mennesker med forskjellige kulturelle bakgrunner finner sted, vil derfor god nok kompetanse og kommunikasjonsevner være nødvendig for å kunne ta i bruk humor som et redskap for å skape bedre relasjoner.

Mennesker som har beina plantet i flere kulturer vil dermed kunne ha forutsetningene for å beherske og inneha gode interkulturelle kommunikasjonsevner. De vil kunne inneha både generell kunnskap og kulturspesifikk kunnskap. De vil ha tilegnet seg den generelle kunnskapen, mekanismene som er involvert i kommunikasjon mellom forskjellige kulturer (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 153), via erfaringene sine. Det kan eksempelvis være mulig at en person med bakgrunn i den norske og den pakistanske kulturen har erfaringer som gjør at de har lettere for å kommunisere mellom de to kulturene, oppdage misforståelser og ha generell kunnskap om blant annet ulike verdier og perspektiv. De vil i tillegg kunne inneha kulturspesifikk kunnskap. De vil ikke nødvendigvis ha kunnskap om all familiebakgrunn, utdannelsesbakgrunn, tilhørighet i yrke og personlige erfaringer som Bøhn og Dypedahl (2009, s. 153) beskriver den kulturspesifikke kunnskapen som. Men de vil gjennom egne erfaringer lettere forstå og kjenne seg igjen i disse bakgrunnene basert på sin egen bakgrunn og sine egne erfaringer.

Ifølge Bøhn og Dypedahl (2009, s. 153) vil interkulturelle ferdigheter være betegnelsen på at man i praksis er i stand til å beherske interkulturell kommunikasjon. Dette innebærer at man er kapabel til «å observere interkulturelle hendelser, relatere dem til egen kultur og analysere dem» (s. 153). Det krever selvsagt kunnskap for å kunne beherske denne kommunikasjonen, noe mennesker med bakgrunn i mer enn én kultur lettere vil kunne få til, enn mennesker med bakgrunn i «bare» den norske kulturen. Dette skriver jeg med tanke på at man i kommunikasjon med personer som har annen bakgrunn enn seg selv, må justere seg etter motparten, tolke visse signaler og oppdage misforståelser. Sånn sett har mennesker med flere bakgrunner en stor fordel. De er allerede vant til å måtte justere seg og tolke ulike signaler. De gjør det jo tross alt hver dag. De samme menneskene vil i hverdagen sin måtte justere sin kommunikasjon basert på hvem de snakker med.

På den annen side er det viktig å merke seg at alle mennesker, uavhengig av bakgrunn, justerer seg etter hvem de snakker med, hver eneste dag. Dahl (2013, s. 36) skriver om kognitive referanserammer, eller «kulturelle koder i bakhodet». Disse er med på å bestemme hva vi automatisk sier til forskjellige tidspunkt i forskjellige situasjoner. Man snakker annerledes med en kollega enn man gjør med et familiemedlem, for eksempel. Vi tilpasser oss ulike utfordringer og situasjoner ved hjelp av de ulike kodene man har i bakhodet.

Det vil dog være berettiget å si at mennesker med føtter i to eller flere forskjellige kulturelle

bakgrunner, har lettere for å ta i bruk de kulturelle kodene i bakhodet og tilpasse seg situasjonen og motparten. Dette er det hovedkarakteren i *Hør her'a!* gjør, som vi skal se senere. Jeg spiller videre på eksemplet hvor en person har bakgrunn i både pakistansk og norsk kultur, noe hovedkarakteren i *Hør her'a!* også har. Denne personen vil måtte justere sin kommunikasjon og sitt kroppsspråk basert på om det er noen med pakistansk eller norsk kultur hen kommuniserer med. Den samme personen kan også være godt trent i å forstå ulike signaler og oppdage misforståelser. Hovedgrunnen er at det er en relativt stor sannsynlighet for at personen gjennom sin erfaring har lagt merke til at et signal eller kroppsspråk kan bety én ting i én kultur, men noe helt annet i en annen. Dermed vil denne personen, også i møte med en kultur som er forskjellig fra både pakistansk og norsk, kanskje ha ferdighetene til å forstå og oppdage misforståelser, tolke signaler og generelt være mer på vakt selv om hen ikke har kulturspesifikk kunnskap til denne «andre», ukjente kulturen hen ikke er en del av.

Interkulturelle holdninger beskrives av Bøhn og Dypedahl (2009, s. 154) som den emosjonelle delen av interkulturell kompetanse. Holdningene som er relevant og av betydning for den interkulturelle kompetansen er å være tolerant og åpen, men også nysgjerrig i møte med nye og ukjente situasjoner. Mennesker som selv har en annen bakgrunn enn majoriteten i et land vil til en viss grad ha lettere for å ha høy toleranse og åpenhet enn en del andre. Det er likevel viktig å huske på at mennesker naturlig nok ser på sin egen kultur som riktig og rett (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 154), dermed er det ikke noe selvsagt at selv mennesker med annen bakgrunn enn majoriteten i et land vil ha høyere toleranse. Dette kan relateres til *etnosentrisme* som Dahl skriver om. Han beskriver det som å vurdere sine egne verdier, seg selv og gruppens levemåter som bedre enn andres. Man bruker også sine egne verdier som målestokk for å vurdere andre (Dahl, 2013, s. 73). Bøhn og Dypedahl betrakter etnosentrisme på lignende vis og beskriver det som «en holdning til andre kulturer som består i at andre kulturer vurderes som mindre gode enn ens egen kultur» (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 24). Dette ettersom det andre gjør ikke er det samme som en selv gjør. Dermed ender det opp i at andres handlinger, som er annerledes sammenlignet med vår egen, automatisk betraktes som galt, feil eller dumt ettersom det avviker med vår egen praksis (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 24). Bøhn og Dypedahl beskriver også etnosentrisme som det å sette sine egne tanker, meninger, kultur og perspektiv i sentrum av den verden man skuer rundt seg selv. Det vil på den annen side være viktig å understreke at det å sette sitt eget perspektiv i sentrum er en naturlig handling for oss mennesker. Dette er blitt gjort i lang tid og er noe som nærmere blir innlært fra ung alder av. Man læres opp til å gjøre visse ting på visse måter. Dersom noen ikke

gjør de samme tingene på samme måte, vil man naturlig nok bli oppmerksom på dette og kanskje til og med reagere (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 23-24). Det som derimot vil være av betydning er hvordan vi oppfører oss mot andre mennesker som ikke gjør det samme som oss. Det å bruke vår egen kultur som fasit for verden og alle dens kulturer, er noe vi må være på vakt mot (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 24).

I en verden hvor mangfoldet øker, vil det veie tungt for den interkulturelle kommunikasjonen at man klarer å forstå at menneskene man bor og kommuniserer med har andre meninger, holdninger og perspektiv på verden og på livet enn oss selv. Bøhn & Dypedahl (2009, s. 154) hevder derfor at interkulturell kommunikasjon og kompetanse angår alle, hele tiden. Man beveger seg ofte og jevnlig mellom ulike kulturer, som etniske kulturer og yrkeskulturer. Derfor forklarer også Bøhn & Dypedahl at det er ytterst få mennesker som kan defineres som énkulturelle da vi alle på en eller annen måte har vokst opp med og lever i et visst mangfold. Det vil være store forskjeller i hva slags type mangfold hvert enkelt menneske har opplevd, men et visst mangfold vil alle ha blitt utsatt for i løpet av livet (2009, s. 154).

2.3.4 God interkulturell kommunikasjon

Komponentene kunnskap, ferdigheter og holdninger er alle med på å gjøre det mulig å kommunisere hensiktsmessig med mennesker som har annen kulturell bakgrunn. Dette er selve beskrivelsen Bøhn & Dypedahl (2009, s. 152) gir på interkulturell kompetanse. Men hva vil god interkulturell kommunikasjon i praksis innebære?

For det første er evnen til å appellere til medmenneskers empati en sentral del av å beherske gode kommunikasjonsegenskaper. Ikke minst vil det være viktig å selv kunne ta i bruk empati for å kunne sette seg selv i andres sko. Bruken av empati vil kunne føre til at man evner å se motpartens situasjon fra deres perspektiv (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 154).

Den gode interkulturelle kommunikasjonen må ikke minst ha respekt og likeverd som grunnstein. Det er viktig å ikke oppføre seg som at man er bedre enn noen andre, basert på hvor man kommer fra og hvordan man ser ut.

Mange nordmenn har for eksempel i møte med mennesker fra utviklingsland vist en holdning som signaliserer at de representerer en mer avansert kultur. (...) god og varig dialog kan ikke bygges på at noen oppfører seg som om de er bedre enn andre (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 156).

Interkulturell kompetanse innebærer at man er fleksibel i tankemønstrene. Vi som mennesker er tilpasningsdyktige, derfor er det ikke slik at det man har lært og vokst opp med er slik man må være for alltid. Kunnskap, ferdigheter og holdninger, de tre komponentene, kan alle endres og utvikles (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 156-157). Samtidig er fleksibilitet noe vi mennesker gjør i det daglige, ikke bare i interkulturelle situasjoner. Man snakker annerledes med kollegaer fra jobb enn det man gjør med sine foreldre. Dette baserer seg veldig på relasjoner til de ulike menneskene man kommuniserer med. Dermed må man hele tiden justere og være fleksibel i dagliglivet. Kanskje vil man likevel trenge å være enda mer bevisst i interkulturelle møter (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 157). I de interkulturelle møtene har vi ofte langt fra de samme kulturelle referanserammene og utgangspunktene enn, eksempelvis, en kollega fra jobb.

Det er videre viktig å ikke dele verden inn i «vi» og «dem» (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 157). Ved å være åpen, tolerant og bevisst på måten man kommuniserer med andre på, det vil si å være klar over oss selv, vårt eget og andres perspektiv, vil man klare å skape en felles arena, en tredje kultur, hvor det vises gjensidig respekt og likeverd. I denne tredje kulturen står alle likt, det vises respekt for motparten, og motparten viser respekt til en.

2.3.5 Interkulturell kommunikasjon med beskrivende og dynamisk kulturforståelse

Dahl har en annen tilnærming til den interkulturelle kommunikasjonen enn den jeg har presentert fra Bøhn og Dypedahl, som gjør hans perspektiv på interkulturell kommunikasjon interessant og annerledes enn Bøhn og Dypedahl sin. Dahl legger en *beskrivende kulturforståelse* og en *dynamisk kulturforståelse* til grunn for å undersøke og diskutere interkulturell kommunikasjon. Jeg skal derfor forklare disse to tilnærmingene før jeg gjør rede for Dahls perspektiv på den interkulturelle kommunikasjonen. I tillegg vil jeg presentere andre perspektiv på kultur og identitet, blant annet fra Fred Dervin, Claire Kramsch og Adrian Holliday.

Den beskrivende kulturforståelsen tar utgangspunkt i gruppen. *Kultur* er her de «ideer, verdier, regler og normer som et menneske overtar fra den foregående generasjon». Det vil si at menneskene som tilhører samme kultur vil ha ett sett felles verdier (Dahl, 2013, s. 44). Men det å sette kultur, og dermed også mennesker, i bås er ikke lett. Kultur er komplisert og innviklet. Det er ikke alltid slik at man bare kan bestemme en persons kulturelle identitet basert på språk, etnisitet og ulike gruppeidentiteter som nasjonal identitet eller områdebasert identitet. Claire Kramsch skriver i *Language and culture* (1998) om vanskelighetene ved å bestemme menneskers kulturelle identiteter i en moderne verden som vår verden nå er: «[...] but in modern, historically complex, open societies it is much more difficult to define the boundaries of any particular social group and the linguistic and **cultural identities** of its members» (s. 66; fet skrift i originalen).

I motsetning til den beskrivende kulturforståelsen, har den dynamiske kulturforståelsen utgangspunkt i det enkelte individ. Her er kulturen «kunnskap, mening og verdier som mennesker ustanselig gjør gjeldende i forhandling med andre innenfor ulike sosiale fellesskap. Man kan tilhøre ulike sosiale fellesskap på én gang» (Dahl, 2013, s. 44). Der den beskrivende kulturforståelsen baserer seg på at mennesker hører til en avgrenset kultur, er det i den dynamiske kulturforståelsen slik at kulturen skapes i samhandling med andre mennesker, man forhandler altså om kultur i møte med andre. Verdi er forskjellig hos forskjellige mennesker i gruppen, man har ikke alle samme verdier selv om man er fra samme gruppe (Dahl, 2013, s. 44).

Kramsch beskriver kultur ulikt enn Dahl gjør, men Dahls definisjoner ligner til en viss grad på Kramsch' sine. For det første beskriver Kramsch kultur som det å være medlem i et fellesskap som deler et felles område, en felles historie og har de samme forestillinger og meninger om ulike saker (Kramsch, 1998, s. 10). Dahls beskrivende kulturforståelse ligner litt på Kramsch' da begge har utgangspunkt i å dele et sett med forestillinger som Kramsch nevner, eller som Dahl skriver «ideer, verdier, regler og normer» (2013, s. 44). Samtidig er det ikke slik at man mister «sin kultur» dersom man forlater dette fellesskapet. Ifølge Kramsch man kan fortsatt beholde de samme meningene, måten å se verden på og måten man handler og oppfører seg på: «These standards are what is generally called their 'culture'» (Kramsch, 1998, s. 10). Også her ser vi likheten til Dahls dynamiske kulturforståelse. Begge peker på at man ikke trenger å være medlem av ett sosialt fellesskap for å kunne dele de samme «kunnskap, mening

og verdier» (Dahl, 2013, s. 44), eller som Kramsch beskriver det «Even when they have left that community, its members may retain, wherever they are, a common system of standards for perceiving, believing, evaluating, and acting» (Kramsch, 1998, s. 10).

For å eksemplifisere disse to kulturforståelsene vil jeg vise til Dahls eget eksempel hvor han setter de to tilnærmingene i bruk i praksis. Eksempelet tar utgangspunkt i at en lærer har elever i klassen med minoritetsbakgrunn. Læreren vil se tilbake på sine tidligere erfaringer med elever med minoritetsbakgrunn som deler samme etnisitet. Ut ifra disse erfaringene generaliserer læreren og antar at eleven og hans foreldre deler de samme verdier som andre foreldre og elever med samme bakgrunn. Videre dømmer læreren eleven og foreldrenes oppførsel, måte å kle seg på, religiøs tro og matvaner, og ilegger disse samme betydning som læreren gjorde med tidligere elever og foreldre. Læreren antar at dette er karakteristisk for eleven og foreldrenes kultur. Med den beskrivende kulturforståelsen vil dette si at læreren finner fellestrekk mellom denne eleven og hans foreldre, og med tidligere elever og foreldre fra samme kulturelle bakgrunn (Dahl, 2013, s. 45).

Læreren brukte i eksemplet over den beskrivende tilnærmingen. Dersom læreren brukte den dynamiske tilnærmingen, ville resultatet sett annerledes ut. Læreren hadde da ikke generalisert, men heller hatt fokus på hvorfor akkurat disse foreldrene handler som de gjør i akkurat denne situasjonen. Det er altså individfokusert ved at man forstår at mennesker er annerledes selv om de er fra samme kulturelle bakgrunn. Deres individuelle forskjeller legges til grunn hos læreren og læreren forstår «at kjønn, alder, utdanning og selve situasjonen kan ha større innflytelse enn kultur» (Dahl, 2013, s. 45).

Fra forklaringen og eksemplet kan man kanskje konkludere med at den beskrivende, og ofte generaliserende tilnærmingen, ikke er «god nok» for å brukes. Det er derimot viktig å huske at den dynamiske tilnærmingen er helt avhengig av den beskrivende motparten for å i det hele tatt gi mening. Dahl refererer her blant annet til sosialantropologen Marianne Gullestad som forklarer at «det er umulig å unngå essensialiserende [beskrivende] generaliseringer og stereotypier, selv om hensikten er å vise hvor problematiserende slike stereotypier kan være» (Dahl, 2013, s. 45). Dahl skriver selv at «mye tyder på at vi trenger begge deler» (s. 45).

Med utgangspunkt i den beskrivende og den dynamiske kulturforståelsen, vil jeg her presentere Dahls perspektiv på interkulturell kommunikasjon, et perspektiv som skiller seg fra

Bøhn og Dypedahl sitt. Imidlertid skal jeg først kort gjøre rede for Dahls fremstilling av kommunikasjon i seg selv, hva det er og hva kommunikasjon i praksis vil si.

Dahl beskriver kommunikasjon som det å forhandle om mening. Videre danner man meninger gjennom å sosialisere seg, helt fra fødselen av. Man får impulser, lærer hva som er rett og galt, fint og stygt og langt mer. Vi lærer altså å «tilskrive verden rundt oss 'mening'». Våre meninger og den kommunikasjonen vi står for er alle selektivt. Vi læres (...) opp til å sanse selektivt, det vil si at vi ser det vi blir lært opp til å se, og hører det vi blir lært opp til å høre». Ordene våre har dessuten ikke mening når de står for seg selv. Meningen kommer i samhandling med andre, når andre mener noe om din mening og dine ytringer, og når andre enten handler eller ikke handler, avviser eller godtar og tolker eller mistolker dine meninger. Meningene og våre måter å tolke på er også, selv om vi skulle vært fra samme kulturelle bakgrunn, ofte annerledes og unike ettersom «tegn, ord og handlinger vil alltid tolkes ut fra den enkeltes ståsted» (Dahl, 2013, s. 28-31).

Når denne kommunikasjonen blir interkulturell, diskuterer Dahl med utgangspunkt i den beskrivende kulturforståelsen at man «tenker på kulturer som kan avgrenses som folk eller grupper som har enkelte fellestrekk – de har en *essens* felles» (Dahl, 2013, s. 84). Denne felles essensen og fellestrekene har på den annen side blitt skapt av ulike nasjoner i Europa på 18. hundretallet i et forsøk på å iverksette og fremheve en viss felles nasjonal kultur for befolkningen innenfor landets grenser. Grunnen var å skulle gi og hjelpe mennesker innenfor disse grensene noe man kunne identifisere seg med, slik at befolkningen alle kunne relatere til noe felles (Dervin, 2012, s. 182). Slik sett har ulike nasjoner skapt essensen Dahl skriver om, det Dervin beskriver som en form for nasjonal kultur, i et forsøk på å samle nasjonen og å hindre splittelse og splid. Derfor kan man betrakte denne essensen, denne kulturen, som en skapt kultur. Uavhengig av dette er kultur innenfor den beskrivende kulturforståelsen fortsatt noe Dahl diskuterer videre. Med utgangspunkt i Dahls beskrivelse i starten av avsnittet kan man se på kommunikasjonen mellom en bergenser og en trønder som interkulturell kommunikasjon. Det samme kan man i kommunikasjonen mellom en pilot og en lege, eller til og med mellom en mann og en kvinne. Disse gruppene har ifølge Dahl fellestrekk som kan defineres som *kultur* fordi de kan dele verdier og normer. Fellestrekene er tilknytning til en region, til et yrke og til et kjønn. Dermed har disse menneskene ulik kulturell bakgrunn, og Dahl beskriver den interkulturelle kommunikasjonen, med beskrivende kulturforståelse til grunn, slik: «Interkulturell kommunikasjon er en prosess som innebærer utveksling og

fortolkning av tegn og meldinger mellom mennesker som representerer ulike kulturelle fellesskap som er så forskjellige at deres tilskrivning av mening påvirkes» (Dahl, 2013, s. 85).

Altså må de kulturelle fellesskapene være forskjellige nok til at deres meninger kan påvirkes. Som vi ser i eksempelet ovenfor med mennesker som har ulik kultur gjennom kjønn, yrke eller region, skal det ikke altfor mye til før kultur er annerledes nok til at vår mening om noe vil bli påvirket. En slik beskrivelse peker derfor mot at vi alle er en del av og deltar i en enorm, daglig interkulturell kommunikasjon. Videre skriver Dahl at det slett ikke er sikkert at vi er klar over disse kulturforskjellene. Hvorfor skulle en mann og en kvinne som diskuterer med hverandre tenke over at deres ytringer og meninger blir påvirket av deres kjønn? Mannen og kvinnen uttrykker seg slik det faller dem naturlig som individer. Men en utenforstående person ville muligens hørt kommunikasjonen, oppfattet kommunikasjonen som kjønnsbestemt og derfor betraktet den som interkulturell, selv om verken mannen eller kvinnen ville tenkt at det er kulturforskjeller dem imellom (Dahl, 2013, s. 85).

Videre viser Dahl til en oversikt av karakteristikk på nordamerikanere og filippinere. Dette er karakteristikk om nordamerikaneres eller filippineres forhold til tid, ressurser, arbeid, eiendom selvoppfattelse og mer. En slik oversikt kan, i noen tilfeller, være nyttige for å gi kunnskap om ulike kulturer. Kunnskapen kan bidra til at man vet mer om hvordan man skal opptre overfor mennesker fra den nordamerikanske eller filippinske kultur. Når det er sagt, kan slike karakteristikk være misinformerende og vil være annerledes alt etter hvem som skriver karakteristikkene. Dersom en filipiner hadde karakterisert egen og nordamerikansk kultur ville tabellen sett annerledes ut enn om det var det motsatte som var tilfellet. Det er også lett for at en vestlig observatør lager «‘orientalistiske’ bilder av ‘de andre’». Av den grunn argumenterer Dahl at det i enkelte tilfeller vil være optimalt å bruke en beskrivende kulturforståelse da det tross alt er forskjeller på filippinere og nordamerikanere (Dahl, 2013, s. 87). Dahls beskrivende kulturforståelse ligner på Adrian Hollidays utgreiing om *essensialisme* i *Intercultural Communication and Ideology*. For på lik linje med den beskrivende kulturforståelsen kan man lett se på disse karakteristikkene som stereotypiske og altfor generelle beskrivelser av komplekse, individuelle mennesker. Essensialismens måte å forstå kultur på er blitt en vanlig og hverdagslig måte å tenke på. Men essensialismens syn på hvert individuelt menneske er ved å forstå mennesker som både begrenset og fullstendig definert av og ved kulturene de lever i. Konsekvensen av dette er at «[...] the stereotype becomes the essence of who they are» (Holliday, 2010, s. 4). Den generelle beskrivelsen av én viss kultur

ender dermed opp med å definere hvert enkelt menneske, uavhengig av hvem og hvordan de er. Problemet med dette forklarer Holliday slik: «While national structures are important and influential in framing our lives, they do not confine or explain some very important aspects of our cultural behaviour» (2010, s. 1). Altså er det i vår verden vanskelig å skulle definere menneskers kulturelle identiteter i deres respektive regionale, nasjonale og internasjonale samfunn.

Med utgangspunkt i den dynamiske kulturforståelsen vil en forstå denne oversikten over karakteristikk som en samling stereotyper som skal vise til hvordan mennesker fra en viss kulturell bakgrunn snakker, oppfører seg og spiser. I møte med enkeltindivider vil det være store forskjeller som slike oversikter ikke vil være i stand til å vise. Det vil ikke minst være problematisk da faren for å «annengjøre» (*othering*) parten man kommuniserer med er stor ettersom man kan ende opp med å redusere én person til et resultat av forutbestemte karakteristikk av deres kultur. Holliday (2010, s. 1) er enig med Dahls syn på å annengjøre og forklarer at fenomenet er noe som skjer overalt, verden rundt. På den annen side har Holliday valgt, i *Intercultural Communication and Ideology*, å fokusere på den vestlige verdens forestillinger om resten av verden. Dette vil si at Holliday finner det mest interessant å undersøke hvordan den vestlige verden driver med annengjøring, ikke hvordan resten av verden driver med det. Han baserer fokuset sitt på tre hovedgrunner, der den første forklares ved at de fleste teorier om kultur har sin opprinnelse fra vestlige teoretikere og kilder. Den andre handler om den vestlige verdens økonomiske, politiske og kulturelle dominans og overlegenhet over resten av verden. Den tredje og siste grunnen har sitt hovedfokus på at «[...] western theories of culture also demonstrate a high degree of *denial* of ideology». Holliday undrer hvordan det har seg slik, at i en tid hvor man *egentlig* skal ha høy toleranse, empati og aksept for andre kulturer, at det da enda er en mangel på forståelse fra det vestlige ståsted sett mot andre kulturer (Holliday, 2010, s. 2).

En dynamisk kulturforståelse anser hvert menneske som selvstendig og med egne verdier og egenskaper. Personen handler ut ifra situasjonen, motparten og i forhold til menneskene det samhandles med, personen handler ikke *kun* ut ifra deres bakgrunn som medlem i en viss kultur. Dermed er kultur noe man gjør fordi man skaper kultur i samhandling og kommunikasjon med andre. Dahl beskriver den interkulturelle kommunikasjonen, med dynamisk kulturforståelse i grunn, slik: «Interkulturell kommunikasjon er en prosess som innebærer å utveksle og fortolke tegn og meldinger mellom mennesker som oppfatter seg selv

som representanter for kulturelle fellesskap så forskjellige at deres tilskrivning av mening påvirkes» (Dahl, 2013, s. 87). Dermed er kultur «[...] what we construct whenever we are in contact with other human beings – regardless of the fact that they are from the same ‘environment’ or not» (Dervin, 2012, s. 183). Det Dervin her skriver sammenfaller med hva Dahl beskriver interkulturell kommunikasjon som under den beskrivende kulturforståelsen. Forskjellen på disse to beskrivelsene er at mennesker *er representanter* for ulike kulturelle fellesskap i den beskrivende kulturforståelsen, mens mennesker oppfatter seg selv som *representanter* for kulturelle fellesskap i den dynamiske kulturforståelsen. I den dynamiske kulturforståelsen oppfattes det at deltakerne i den interkulturelle kommunikasjonen gjør sine egne meninger, tanker, refleksjoner, verdier og kunnskap gjeldende når det forhandles om mening (Dahl, 2013, s. 87).

I tillegg skiller en dynamisk kulturforståelse seg fra en beskrivende kulturforståelse da den anser at vi som mennesker i kommunikasjon alltid har med oss elementer som kunnskap, holdning og erfaringer. Disse er med på å brukes som forhandlingskort i samtaler med andre og det skapes også «nye kulturelle forutsetninger» som dermed bidrar til at samtalen videre er vanskelig å forutsi. I denne kulturforståelsen skapes det ny kultur gjennom den interkulturelle kommunikasjonen som ikke var til stede før møtet. Noe forenklet kan man si at det i den dynamiske kulturforståelsen ikke er de forutbestemte egenskapene som nasjonalitet, etnisitet eller hudfarge som bestemmer om det er en interkulturell kommunikasjonsprosess som er i gang, men heller hva som skjer der og da mellom de ulike aktørene i møtet, hvem du er i forhold til motparten og hvordan ny kultur og virkelighet blir konstruert gjennom samtalen (Dahl, 2013, s. 88).

2.3.6 Et blikk på det interkulturelle gjennom tospråklighet

Bøhn og Dypedahl greide ut om hensiktsmessig interkulturell kommunikasjon, mens Dahl undersøkte den interkulturelle kommunikasjonen med ulike kulturforståelser i grunn. Michael Byram har derimot en helt annen inngang til det interkulturelle. I kapittelet *Conceptualizing intercultural (communicative) competence and intercultural citizenship* fra *The Routledge Handbook of Language and Intercultural Communication* ser Byram på «the notion of ‘interculturality’» (Byram, 2011, s. 85) gjennom «bilingualism», altså tospråklighet på norsk. En fordel ved å ta denne tilnærmingen er at det finnes et større omfang av forskning på tospråklighet sammenlignet med omfanget av forskning på interkulturalitet (Byram, 2011, s.

85). Forskning på tospråklighet er i tillegg relevant for min oppgave da hovedkarakteren i *Hør her'a!* snakker både pakistansk og norsk, i tillegg til engelsk. Han er dermed tospråklig.

Det å være tospråklig har flere definisjoner og starter med å i det hele tatt kunne si noe som helst på to eller flere språk. Dette er minimumskravet for å bli kalt tospråklig og blir av Byram kalt for «minimum ability» (Byram, 2011, s. 85). Man kan derimot også være tospråklig dersom språket man snakker blir akseptert som morsmål av resten av befolkningen som snakker det spesifikke språket. Videre er denne definisjonen langt bredere enn den første ettersom det å bli akseptert som en som har et spesifikt språk som morsmål, også innebærer å passe inn med resten av denne gruppen med tanke på oppførsel, utseende og meninger, noe Byram kaller for *kultur*. Man kan derfor si at å være tospråklig også innebærer å være «bicultural» (Byram, 2011, s. 85). Dette ser vi igjen i Mahmoud, hovedkarakteren i *Hør her'a!* da han er norskpakistaner og derfor anses som flerkulturell, eller *bicultural* som Byram skriver.

Tospråklighet og interkulturalitet har en tett relasjon. Byram studerer måten tospråklige mennesker bytter fra ett språk til et annet og hvilke konsekvenser dette skiftet resulterer i. Når dette byttet av språk skjer er konsekvensen at personen «keeping their languages and identifications with two groups separate». En tospråklig som er i en situasjon hvor han er nødt til å oversette mellom to grupper, vil fort finne ut at han kan ta i bruk språk han tidligere ikke trodde han kunne. Her vil den tospråklige finne seg i en form for posisjon mellom de to språk og kulturer. En slik posisjon mellom de to språk og kulturer, som jeg herfra vil kalle mellomposisjon, betegner Byram for «the state of 'being intercultural'». Fordelene ved å innta en slik mellomposisjon er muligheten til å få et annet perspektiv på de to ulike språkene og kulturene, enn dersom den tospråklige selv hadde identifisert med en av gruppene. En annen fordel er ikke minst å kunne være en nøytral part mellom gruppene og å kunne se forholdet mellom gruppene fra nøytralt hold, uten å sympatisere med verken den ene eller andre gruppen. Byram anser denne mellomposisjonen som det å være interkulturell nettopp fordi det ageres interkulturelt. Mellomposisjonen som tas gjør derfor at den tospråklige går inn i en form for interkulturell rolle. Byram undrer om det å skulle ta et slikt perspektiv, «a third perspective» som han kaller det, vil kunne føre til en mer helhetlig forståelse av de ulike kulturene og det interkulturelle møtet (Byram, 2011, s. 85-86).

Byrams redegjørelse av mellomposisjonen er på noen områder lik Bøhn og Dypedahls tanker

om den tredje kultur. Begge skriver om å innta en posisjon mellom to ulike parter. Med Bøhn og Dypedahls eksempel blir vi introdusert til en guide med opprinnelse i Kina, men som bodde i Norge. Et firma hadde invitert kinesiske forretningsmenn til Norge og firmaet hadde da også ansatt guiden for dagen. Guiden var derfor godt kjent med både kinesisk og norsk kultur. Under lunsjen følte de kinesiske forretningsmennene seg svært dårlig behandlet da de fikk det de selv oppfattet som en dårlig lunsj. Nordmennene skjønnte lite ettersom lunsjen var på et flott hotell og maten bestilt bestod av kald laks, eggerøre, snitter og annet. Guiden derimot, oppfattet problemet og forklarte kineserne at de etter norsk kultur og norm hadde blitt servert en svært god lunsj. Stemningen ble betraktelig bedre og nordmennene fikk forklart av guiden hvorfor den dårlige stemningen oppstod (Bøhn og Dypedahl, 2009, s. 151).

Bøhn og Dypedahl er langt på vei enig med Byram og hans artikkel hvor han blant annet skriver om å innta en posisjon mellom kulturene. Byram mener dessuten at dette er selve essensen av å være og å handle interkulturelt. Det som derimot skiller tekstene, er Byrams tanke om fordelene ved å innta denne mellomposisjonen. Han mener nemlig at man, gjennom å innta mellomposisjonen, vil få et annet perspektiv på de ulike kulturene dersom man holder seg nøytral mellom dem (Byram, 2011, s. 86).

En tredje kultur, eller mellomposisjon, kan også bli sett på som et fritt område eller en felles plattform. Her skal alles rettigheter være like og man skal stille på lik linje med andre. Fordelen av å innta denne mellomposisjonen er å skape en felles plattform hvor alle er likestilte og behandles likt. Dette fører til en balansert plattform, som er essensielt i møte med mennesker fra andre bakgrunner og kulturer. Plattformen skal ikke minst legge til rette for en måte å kommunisere, handle og være på som fungerer for begge eller alle parter (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 152). Å ha en person som har tilhørighet eller kjennskap til begge kulturer, som i Bøhn og Dypedahls eksempel, vil være gunstig for å skape en slik plattform.

[Interkulturalisme, dialog og interkulturell kommunikasjon](#)

Byram diskuterer videre interkulturalisme og multikulturalisme ettersom førstnevnte har blitt sammenlignet med multikulturalisme. Multikulturalismens ideologi har blitt ansett som å ønske at ulike grupper, med deres ulike språk og levemåter, skal leve fredelig sammen uten noe særlig form for kommunikasjon eller dialog. Kritikken som er rettet mot ideologien baserer seg på mangelen på dialog, en essensiell del av et fellesskap hvor de diverse gruppene

har ulikheter og som, tross alt, bruker de samme ressursene, søker på de samme utdanningsinstitusjoner og arbeidsplasser, og kjemper om de samme bostedene (Byram, 2011, s. 86). Ingen grupper i et mangfoldig og flerkulturelt samfunn kan leve sammen med lite eller ingen dialog, uten at det skapes noe form for problematikk eller konflikt.

Sammenlignet med multikulturalismen, så har interkulturalismen motsatt tilnærming. I denne «ismen» står dialogen sterkt. Byram siterer *The Council of Europe's White Paper* som støtter opp under ideen om dialog da de i 2008 skrev at

[I]ntercultural dialogue (...) allows us to prevent ethnic, religious, linguistic and cultural divides. It enables us to move forward together, to deal with our different identities constructively and democratically on the basis of shared universal values (Council of Europe (2008: 2)).

Dialogen som interkulturalismen fremmer er derfor svært viktig i mange, om ikke alle, av verdens nasjoner og samfunn. The Council of Europe's White Paper sitt hovedpoeng for å fremme interkulturell dialog er at vi som mennesker er annerledes alle sammen, men at det må finnes en rekke universelle normer og verdier som en form for grunnlag for dialogen, og som dermed også tjener som et grunnlag for videre felleskap i samfunnet for alle parter, selv om det kan oppstå uenigheter oss imellom.

Interkulturalismens oppfordring om dialog i samfunnet ligner på Bøhn og Dypedahls tanker om interkulturell kompetanse. Ifølge Bøhn og Dypedahl er hensiktsmessig kommunikasjon selve grunnsteinen til interkulturell kompetanse (2009, s. 152), noe som sammenfaller med Byram og interkulturalismens syn på dialogens nødvendige plass i samfunnet. Under ferdighetskomponenten forklarer Bøhn og Dypedahl at kommunikasjonen er svært viktig i situasjoner hvor man vil møte på mennesker med annen bakgrunn enn en selv. De legger videre trykk på at det er i slike situasjoner at man lærer å justere seg etter motparten og dermed også tolke visse signaler og oppdage misforståelser dersom dette skulle forekomme. De hevder derfor at man gjennom den interkulturelle kommunikasjonen vil kunne lære om andre kulturer og mennesker, og derfor også ha muligheten til å tilpasse seg til det neste møtet (2009, s. 153).

The Council of Europe's White Paper har en lignende tankegang når de forklarer at den

interkulturelle dialogen vil kunne forhindre skiller mellom mennesker, skiller som baserer seg på menneskers bakgrunn i form av blant annet religiøs tro, etnisitet og kulturelle forskjeller. Både The Council of Europe's White Paper og Bøhn og Dypedahl er enige om at fordelene ved den interkulturelle kommunikasjonen er såpass positive at det vil kunne føre til at man som deltakere i samme samfunn vil kunne «move forward together, to deal with our different identities constructively and democratically» (The Council of Europe's White Paper, 2008: 2). Jeg tolker Bøhn og Dypedahls tekst til at også de mener at kommunikasjonen veier tungt for å kunne dele samfunn med mennesker annerledes enn oss selv. De skriver «at vi er i stand til å tilpasse oss mange forskjellige situasjoner, enten det gjelder å justere kommunikasjonsstil eller å tolke signaler fra andre på en god måte» og at «Da kan vi også lære av våre feil», som vil kunne føre til bedre kommunikasjon og forståelse av hverandre i samfunnet (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 153).

Dahl ser på kommunikasjonen litt annerledes enn nevnte Byram og Bøhn og Dypedahl. Han ser først og fremst på kulturmøter og mener det er to kulturer som møtes, men at det er menneskene som står for kommunikasjonen. Dermed blir ikke kommunikasjonen interkulturell før menneskene har møttes (2013, s. 22). Det vil ikke minst være sentralt å merke seg at Dahls perspektiv på den interkulturelle kommunikasjonen i all hovedsak baserer seg på å studere forholdet mellom to grupper, eller individ, med forskjellige kulturelle bakgrunner som møtes. Det står i kontrast til Byrams perspektiv da han har sett på kommunikasjonen fra en tredjeparts ståsted, betegnet av Byram som en person som driver med «interpreting» eller «translating». I tillegg er det mellomposisjonen, som den som driver med tolkingen eller oversettingen, som gjør at den tospråklige ender opp i en situasjon hvor hen blir interkulturell (Byram, 2011, s. 86).

Til tross for fordelene ved dialogen, er det ifølge Byram ikke slik at alle vil kunne ta del eller initiere denne. Byram skriver blant annet at en dialog mellom to eller flere grupper vil forutsette tospråklighet blant noen av gruppenes medlemmer, og helst alle medlemmene. Videre mener han at dialogen også forutsetter at medlemmene i hver gruppe må opptre interkulturelt og dermed være «interpreters», «translators» eller «mediators», altså formidlere. Byram oppfatter derfor dialogen som potensielt problematisk da ikke alle medlemmer i hver gruppe vil være tospråklig, og dermed ei heller ha muligheten til å opptre interkulturelt (Byram, 2011, s. 86).

Der Byram ser visse utfordringer ved den interkulturelle dialogen, er Bøhn og Dypedahl litt mer positive. De tar høyde for og er enige om at interkulturelle møter vil kreve mer av oss enn hverdagslige situasjoner. Samtidig vil det å forstå seg selv i forhold til andre og deres forskjellige perspektiv være et viktig element i møte med andre mennesker. Det er ikke minst verdt å nevne at Bøhn og Dypedahl gjør rede for tre hovedkomponenter innenfor den interkulturelle kompetansen, komponenter som skal gjøre det mulig å kommunisere hensiktsmessig. De vektlegger også verdien av å inneha empati, å kunne flytte perspektiv fra sitt eget ståsted til andres, å vise respekt og se på andre som likeverdige og å være fleksibel for å kunne justere oss andre. Dette er alle, med de tre hovedkomponentene, viktige evner å ha for å kunne kommunisere interkulturelt. Bøhn og Dypedahl nevner ikke utfordringene med språket som Byram gjør, men de gjør oss oppmerksomme på viktigheten av å inneha interkulturell kompetanse for å nettopp kunne «innta en posisjon mellom forskjellige kulturer» (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 157).

2.3.7 Stereotypi og fordommer

Hvor vi har møter mellom ulike kulturer og representanter for ulike kulturer, kommer vi naturligvis også over begrepene *stereotypi* og *fordommer*. Stereotypier er typisk sett på som noe negativt fordi man, ifølge Bøhn og Dypedahl (2009, s. 36), beskriver ulike grupper mennesker basert på en generaliserende og forenklet beskrivelse. Altså kan man se på beskrivelsene som svært generelle og ikke individbaserte. Dahl (2013, s. 66) bygger videre på dette med eksempler på stereotyper rettet mot grupper av mennesker som mange gjerne kan ha hatt, nemlig at «[...] muslimer er kvinneundertrykkere, nordmenn er kalde, dansker er joviale, og politikere er løgnere». Hovedkarakteren i *Hør her'a!* spiller sterkt på lignende stereotypier. Et interessant trekk derimot, som jeg vil poengtere i analysen, er hvordan hovedkarakter Mahmoud bruker stereotypi mot alle. Det vil si at politikere som Erna Solberg og Siv Jensen, etniske nordmenn, men også mennesker med ulike etnisiteter alle blir utsatt for stereotypiske karakteriseringer. Eksempler på stereotypi som blir brukt er hvordan enkelte etnisiteter er late, at nordmenn liker å ha det stille, koselig og uten for mye bråk og hvordan FrPere er redd for at utlendinger vil ta over Norge. Dette vil jeg komme tilbake til senere.

Derimot forklarer Dahl at noe sannhet godt kan finnes i enkelte stereotypier, på den annen side er det stor sannsynlighet for at stereotypiene ikke stemmer i møte med enkeltmennesker. Imidlertid er stereotypiske oppfatninger om andre likevel noe vi alle går rundt med, det er slik

vi gir mening til verden og ifølge Bøhn og Dypedahl (2009, s. 36) er nødvendigheten av dem så stor mye fordi man slik setter opp visse forventninger til hvordan mennesker og verden rundt oss er og oppfører seg. Dahl er ikke uenig når han beskriver stereotypier som nødvendig for å kunne mestre en kompleks verden (Dahl, 2013, s. 67). Dersom man ikke hadde stereotypiske forventninger om andre menneskers oppførsel, ville man konstant gått rundt og lurt på hva som vil skje og når det vil skje (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 36).

Men selv om stereotypier er nødvendige, betyr det ikke at de utelukkende kun er positive eller kun negative. Det er tross alt generaliserende beskrivelser om store og hele grupper av mennesker. Ingen enkelt beskrivelse vil kunne beskrive hvert enkelt individ i en stor gruppe. I relasjon til positive stereotypier beskriver Bøhn og Dypedahl dem slik: «Setter vi for eksempel stor pris på romantiske eller velorganiserte mennesker, vil vi bare sende ut positive signaler i møte med mennesker vi eventuelt tror er romantiske eller velorganiserte [...]» (2009, s. 37). I motsetning til positive stereotypier, som kan være vanskelige å «treffe med» da man jo skal være heldig nok til å faktisk bekrefte stereotypier som utelukkende er positive, så har vi også negative stereotypier. Disse er som ordlyden henter til, utelukkende negative. Dersom man i møte med andre mennesker har en negativ holdning mot dem, vil det være vanskelig å skulle skjule negativiteten, uavhengig av hvor hardt man prøver. Verre er det derimot med fastlåste stereotypier. Eksempelvis kan man ha fått mye negativ informasjon om en etnisk gruppe minoriteter i Norge, i tillegg til å selv ha lite kontakt med gruppen. Kombinasjonen gjør det vanskelig å skulle forandre sin mening om den nevnte etniske gruppen. Det vil blant annet kreve mye personlig kontakt for at man skal klare å bli motbevist og at stereotypien ikke lenger er like fastlåst (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 41).

Fordommer ligger rett i nabolaget til negative stereotypier som jeg nettopp omtalte og kan bli betraktet som «frosne stereotypier» ettersom fordommene sjeldent endres selv i møte med mennesker man har fordommer om (Dahl, 2013, s. 69). Ifølge Bøhn og Dypedahl (2009, s. 42) kan man betegne fordommer som «[...] negative og emosjonelle reaksjoner på andre grupper av mennesker». Dette vil si at fordommer er negative følelser rettet mot en gruppe mennesker, hvor de nevnte følelsene sitter dypere i en persons tankegang enn det stereotypier gjør. Bøhn og Dypedahl greier også ut om ulike grader av fordommer, hvor noen sitter dypere og mer alvorlig inne enn andre. Fordommer kan for eksempel være så enkelt som å være skeptisk til det ukjente. Dersom noen tenker eller oppfører seg annerledes enn det du og den gruppen du identifiserer deg med er vant til, så blir man skeptisk. Dette eksemplifiserer jeg i

analysen av *Hør her'a!* hvor det i et utdrag fra boken er etnisk-norske sykepleiere som blir ukomfortabel av mengden ikke-etnisk norske på sykehuset, som ikke minst «[...] lagde et helvete på sykehuset. Sverger, norske stakkars sykepleiere så sjokkert på dem» (Sharif, 2020, s. 11). Her siktes det altså til at det ble mye bråk og at de lagde mye lyd på sykehuset, noe sykepleierne ikke var vant med fordi de er etnisk-norske. Dermed ble de, som Bøhn og Dypedahl forklarte det, skeptiske. En annen type fordom er hvor man holder avstand til den gruppen man ifølge Bøhn og Dypedahl betrakter som «ut-grupper». Dette vil si at man godt kan holde seg nøytral og samhandle fint med denne gruppen mennesker på arbeidsplassen, men man ville aldri møtt denne gruppen i det private eller at «[...] noen fra denne gruppen skulle bli kjæreste med noen i vår nærmeste familie». Den siste, mer alvorlige og til dels mindre utbredte formen for fordommer er *rasisme*. Da vurderer man at en gruppe mennesker er mindreverdige sammenlignet med deg selv og din gruppe (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 42-43).

2.3.8 Litterær analyse og nærlesing som metode

Det teoretiske rammeverket, bestående av teori sentrert rundt humor, kultur og interkulturell kompetanse, er nå presentert. Når jeg videre skal analysere *Hør her'a!* nærmere vil det være nødvendig å beskrive hvordan dette skal gjøres. I innledningen nevnte jeg at jeg ville ta i bruk en litterær analyse, en nærlesing, som metode for å analysere og svare på oppgavens problemstilling. Med forankring i Åse Høyvoll Kallestad og Marianne Røskelands tekst, *Skjønnlitterær analyse som metode* (2020, s. 44), vil jeg greie ut om både litterær analyse og nærlesing, metoden jeg har brukt i arbeidet med *Hør her'a!*.

Kallestad og Røskeland greier ut om tilnærminger til den litterære masteroppgaven. Det er to hovedtilnærminger her, nemlig den *tekstinterne tilnærmingen* og den *teksteksterne tilnærmingen*. Man kan skille disse to tilnærmingene ved å si at den tekstinterne tilnærmingen fokuserer, lett sagt, på det interne i den valgte skjønnlitteraturen. Dette vil si at man hovedsakelig undersøker tekstens innhold. Den teksteksterne har derimot som formål å undersøke en sammenheng mellom den valgte litteraturen og for eksempel samfunnet. Innfallsvinkelen i denne oppgaven kom først i etterkant av å ha lest *Hør her'a!*. Jeg vil i tillegg forklare tilnærmingen min som todelt. Bakgrunnen til dette er at jeg har en tekstintern tilnærming i den grad at jeg undersøker språket, handlingen og ulike tema i fortellingen. Samtidig har jeg en tekstekstern tilnærming ettersom jeg undersøker stereotypi og

interkulturelle møter, som følgelig gjør at jeg undersøker teksten i sammenheng med samfunnet rundt (Kallestad & Røskeland, 2020, s. 45).

Generelt kan man si at all form for litterære analyser krever at den som driver analysen vil måtte ha lest den skjønnlitterære teksten nøye. En konsekvens av dette er at alle litterære analyser derfor også krever, til dels, elementer av nærlesing og at dette må gjøres med god oppmerksomhet. Videre er hele poenget med en litterær analyse å skulle undersøke elementer i teksten som «[...] litterære virkemidler, struktur, motiver og tema [...]». I tillegg vil påstander om den litterære teksten måtte begrunnes, noe som gjør at Kallestad og Røskeland forklarer en analyse som en *begrunnet tolkning*. Begrunnelsene gjøres blant annet ved hjelp av sitater og utdrag fra den litterære teksten. En analyse er derfor mer enn å bare belyse hva som står i teksten, for den har som mål å «[...] forstå den litterære teksten bedre» (Kallestad & Røskeland, 2020, s. 47-48). I analyse- og drøftingskapittelet vil jeg presentere en rekke ulike sitat og utdrag fra *Hør her 'a!* hvor formålet er å forklare hva jeg har presentert og deretter gi min tolkning av dette. Tolkningen vil få sin begrunnelse forankret i teori.

Kallestad og Røskeland skriver at man i en nærlesing undersøker tekstens forteller, måten det blir fortalt på og viser ved hjelp av begrunnede tolkninger hvordan tekstens forteller har innvirkning på elementer som strukturen, perspektiv på ulike karakterer og språket i teksten. Igjen vil man her trenge sitater for å begrunne sine tolkninger av teksten. På en annen side er det viktig å nevne at nærlesingen vil måtte «[...] gjennomføres i lys av prosjektets fokus og problemstilling» (Kallestad & Røskeland, 2020, s. 50). I konklusjonen vil jeg presentere svar på oppgaven, som igjen viser hvordan nærlesingen, som kommer i neste kapittel, har blitt gjennomført i lys av oppgavens forskningsspørsmål og problemstilling.

3. Analyse og drøfting av *Hør her'a!*

I dette kapittelet skal jeg analysere *Hør her'a!* for å undersøke humorens funksjon i fremstillingen av flerkulturell identitet. Jeg vil innledningsvis introdusere bokens handling, karakterer og setting. Dette vil hovedsakelig være en introduksjon, men også til dels en analyse, som viser til bokens plott, hovedkarakter og bikarakterer og settingen. Etter dette vil jeg analysere de ulike humortypene og elementene, i tillegg til å drøfte disse funnene opp mot teori fra teorikapittelet. Videre vil jeg analysere hovedkarakteren Mahmouds interkulturelle perspektiv og deretter også drøfte denne delen opp mot teori.

3.1 Introduksjon til *Hør her'a!*

I denne introduksjonen vil jeg undersøke handling, karakterer og settingen i *Hør her'a!* (Sharif, 2020). Jeg vil starte med å se på handlingsforløpet som vil kunne gi svar på forskningsspørsmålene, deriblant hvordan humor dominerer og hva slags rolle humortypene spiller for fortellingen. En nærlesing av handlingsforløpet vil i tillegg besvare spørsmål rundt karakterenes bakgrunn, kulturelle forskjeller, identitet og erfaringer, og dermed også vise hvordan fortellingen påvirkes av Mahmouds interkulturelle perspektiv.

En introduksjon til karakterene i fortellingen vil gi svar på deres identitet, og da spesielt deres identitet knyttet opp mot kultur. Identitet utvikles og påvirkes blant annet gjennom erfaringer man tar til seg, derfor vil handlingen og hvor handlingen finner sted ha betydning også i introduksjonen til karakterene og dermed karakterenes identitet.

Til slutt skal jeg se på settingen. Å undersøke setting vil være verdifullt for å undersøke hvordan den kulturelle og religiøse bakgrunnen, tiden man lever i og den sosiale omkretsen er med på å påvirke handlingen og karakterene. Ettersom hovedpersonens kulturelle og etniske bakgrunn stammer fra hans pakistanske foreldre, og at de er troende muslimer, er settingen her spesielt interessant. Det vil ikke minst være spennende å undersøke den kulturelle og religiøse bakgrunnen sett opp mot majoritetsbefolkningen, og i tillegg studere hvordan hovedpersonen handler med tanke på at han kan stå imellom og observere de to ulike kulturene fra denne mellomposisjonen. Han vil også ha muligheten til å observere kulturene både fra et pakistansk perspektiv og en minoritetsbakgrunn, men også fra bakgrunnen og perspektivet til en som er født og oppvokst i Norge og som derfor tilegner seg mange av de

samme kulturelle kodene, normene og reglene som majoritetsbefolkningen.

3.1.1 Handling

Vi blir introdusert til Mahmoud og hans liv med familien sin i blokken på østkanten av Oslo. Det er nettopp blitt sommerferie og Mahmoud har som vanlig lite å gjøre om sommeren utenom å henge med bestekompisen sin, enøydde Arif, og å kjøpe h-melk og kneippbrød fra butikken for moren sin Zubaida, mens Maqsood, faren, er på jobb som taxisjåfør. Mahmoud er i denne fortellingen både hovedkarakter og fortellerstemme, noe som gjør at man blir fanget inn i hans mangfoldige tanker om sin egen familie, om nordmenn og om utlendinger.

Det som derimot er annerledes med denne sommeren sammenlignet med tidligere er at Mahmoud og familien får farens bror og Mahmouds onkel, onkel ji. Onkel ji har ikke satt fot utenfor Pakistan tidligere og dette merker man gjennom ulike hendelser i fortellingen. Disse hendelsene vil jeg fremheve og kommentere. Mahmoud får i oppgave å vise onkelen sin rundt i Oslo. Onkel ji blir sjokkert over høye blokker som ikke blir skutt ned av raketter og av at nærbutikken har brødskjæremaskin. Men onkel ji blir også sjokkert over å se afrikanere. Mahmoud forklarer at det er vanlig i Norge med folk fra forskjellige geografiske plasser og at de fleste kommer godt overens.

Avsnittet over er blant eksemplene på de kulturelle forskjellene i onkel ji og Mahmouds respektive kulturer. Onkel ji representerer her en helt annen kultur, bakgrunn og perspektiv. For han er det vanlig å se ødeleggelse i gatene, forårsaket av krig og raketter. Men det uvanlige for han er ikke bare freden, men også mangfoldet Norge representerer hvor man vil se en rekke ulike etnisiteter som lever i fred. Ikke minst er det store forskjeller i levemåte. I Norge resirkulerer man, det er ren luft og det er for det meste stille og rolig. Dette er i sterk kontrast til Pakistan hvor søppelet flyter i gatene, man lukter en sterk blanding av krydderlukter og eksos, og det hele toppes med en sterk, blendende sol som fører temperaturene høyt opp. Beskrivende for opplevelsen, de kulturelle forskjellene og Mahmouds perspektiv kontra onkel jis perspektiv er hvordan Mahmoud ser på østkanten kontra hvordan onkelen ser på det: «Onkel er veldig imponert, man ser det på han. Selv om det bare er østkanten av Oslo med mange svartinger rundt, man ser at for han det er paradiset. Blokkområdet er himmelen, skjønner du?» (s. 51). Som leser får man gjennom dette onkel ji, en turist på ferie i Norge, sitt perspektiv. Det gir oss også et innblikk i hvordan livet i Pakistan

kan være, og dermed hvor heldige man burde føle seg dersom man bor i Norge.

Mahmoud og lillebror Ali tar onkel ji med til den lokale moskeen, som egentlig ikke er noe annet enn «[...] et lite lager som de har gjort om til bønnerom» (Sharif, 2020, s. 50). Her igjen ser vi de to ulike perspektivene Mahmoud og onkel ji representerer, denne gang gjennom moskeen. For i Norge finner man mange moskeer, da spesielt i de største byene. Men gjennom erfaring kan jeg, og for så vidt andre muslimer som har vært innom lokale moskeer, fortelle om lokaler som oftere enn ikke er helt vanlige, kanskje litt eldre lokaler som har blitt fylt med bønneteppe og har et sted å vaske seg før bønnen. Standarden er altså ikke særlig høy, lokalene er simple og har ofte ikke den mest sentrale plasseringen. Mahmoud er vant til dette, for han er dette normalen. Men for onkel ji som kommer fra et land hvor majoriteten i befolkningens religiøse ståsted er muslimsk, vil det være en annen opplevelse for han at moskeen ikke er pent utsmykket og med minareter som stiger til værs. Her får onkel ji et perspektiv inn i muslimers liv når det gjelder det religiøse i Norge. Samtidig forstår Mahmoud at moskeen ikke er annet enn et lite lager når han beskriver det slik, han har åpenbart peiling på hva onkel ji er vant til i Pakistan. Videre spør Ali Mahmoud om Gud elsker alle, til og med han. Mahmoud skjønner lite, hvorfor tenker en ti år gammel gutt på om Gud elsker han eller ikke? Mahmoud tenker at Ali må slappe av for selv om han kan ha gjort noe gale så tilgir Gud han.

Dagen etter skal Mahmoud vise onkelen sin mer av Oslo og starter med Aker brygge og festningen. Mahmoud forteller historie om områdene de besøker, historie fra 2. verdenskrig og om hvordan pakistanere har vært i landet i over 50 år. Dette er et fint og ganske presist eksempel på Mahmouds mellomposisjon. Han kan fortelle om historie både om områdene de besøker og 2. verdenskrig, men også historie om pakistanere som kom til landet for over 50 år siden. Dette setter Mahmoud i mellomposisjonen ettersom han har kunnskapskomponenten som Bøhn og Dypedahl presiserer er viktig i den interkulturelle kommunikasjonen (2009, s. 153).

Men onkel ji bryr seg lite om historien og mest om de norske damene han ser. Onkel ji har aldri sett tights på damer før. Onkel jis inntrykk av damene forsterkes bare når Mahmoud tar han med til Sofienbergparken og onkelen legger merke til damene som ligger og soler seg, toppløse, i parken. Mahmoud forteller at det er vanlig i Norge, at damene her tar av seg klærne når det blir for varmt. Men onkel har fått sjokk. Dette er enda et eksempel på den store

forskjellen i levemåte i Norge sammenlignet med Pakistan. For mens onkel til vanlig er vant med enten helt eller delvis tildekkede kvinner, opplever han plutselig det direkte motsatte med toppløse kvinner. For onkel ji henger er dette direkte unormalt for han og han ender i en form for sjokktilstand. For leserne er dette humoristisk og det bygger på det Lykke-Olesen (1988, s. 143-144) beskriver som *motsetninger* i humoren. Når noe ikke stemmer med det som er normal sett fra onkel jis perspektiv, blir det da morsomt for leseren. I tillegg er onkel ji i stor grad offeret i det humoristiske da det er han vi ler av i denne situasjonen (Lykke-Olesen, 1988, s. 146). Det humoren derimot gjør i denne situasjonen er at dens funksjon fungerer slik at man ser på hendelsene rundt onkel ji som humoristiske i stedet for vanskelige. Onkel ji opplever tross alt en helt annen verden, kultur og levemåte i møtet sitt med Norge. I seg selv kan dette være vanskelig å ta innover seg. Humoren gir derimot rom for å se på en vanskelig opplevelse med et lettere, mer avslappet perspektiv (Lykke-Olesen, 1988, s. 147). Leseren opplever det mest som humoristisk, mens onkel ji virker å ha opplevd det som tøft ettersom Mahmoud beskriver han slik: «Han er sjokkert, mann [...]» (Sharif, 2020, s. 50). Dermed ser leseren på en vanskelig opplevelse gjennom humoren, som igjen skaper en form for trygghet (Lykke-Olesen, 1988, s. 147).

En ny dag er kommet og Ali blir med onkel ji og Mahmoud ut. Da Mahmoud, Ali og onkel ji drar ned til sentrum observerer Mahmoud at en Gay Pride-parade finner sted og at en mengde folk går rundt i fargerike klær, smiler, feirer og er glad. Ali ser seg rundt og er tydelig nysgjerrig på hva som foregår. Samtidig får onkel ji en slags «wake up call» (Sharif, 2020, s. 75) når han innser hva jobben hans i Pakistan går ut på. Han som i alle år har trodd at skinnklærne han lager er for hesteridning. Nå skjønnte han at det var for noe helt annet når han ser masse menn og kvinner i skinnvester, bukser og hatter. Når de kommer hjem, har Ali på seg masse glitter noe faren deres ser og blir forbannet: «Oie, din uekte sønn, gå og dusj av deg det tullet der. Hva er det du driver med?» (Sharif, 2020, s. 76).

Gjennom utdraget i avsnittet over ser vi hvordan kulturelle forskjeller poengteres og fremheves, og da spesielt gjennom onkel jis øyne. For mens Mahmoud er eldre og kjenner til Gay Pride, så er Ali foreløpig for ung til å forstå ulike ting og onkel ji kommer fra en helt annen kulturell bakgrunn hvor parader som Gay Pride ikke er normalen. Her er Mahmoud i en mellomposisjon, han er mellommannen mellom paraden og sin bror og onkel. Som jeg beskrev i kapittel 2.3, er Mahmouds tilhørighet og kjennskap til både den norske og den pakistanske kultur betydelig og omfattende nok til for å skape en felles plattform hvor respekt

og toleranse står sterkt, spesielt i møtet mellom menneskene i paraden og onkel ji. Det Ali og onkel ji ikke forstår, forstår Mahmoud. Han har innsikt i hva som skjer i paraden, men har samtidig forstått at Ali er nysgjerrig og usikker på hva som skjer, mens onkel ji er vitne til en begivenhet han ikke har opplevd tidligere. Til slutt forstår han hva paraden handler om og dermed hva jobben hans i Pakistan går utpå. I tillegg er det en interaksjon mellom onkel ji og de som feirer i paraden hvor han blant annet blir kalt for «Freddy Mercury» basert på barten hans. I etterkant sier onkel ji «De var hyggelige, de folka der, da» (Sharif, 2020, s. 75), mens Mahmoud svarer «Ja, de var jo det. De spiser ikke mennesker, liksom. De bare lever livet sitt på sin måte, skader ingen» (Sharif, 2020, s. 75). Også her opptrer Mahmoud i en mellomposisjon når han betrygger onkelen sin om at de var hyggelige, samtidig som at de ikke gjør annet enn å leve livet sitt som de vil. For onkel ji var ikke denne situasjonen dagligdags, men uavhengig av dette viser han stor respekt og toleranse selv når han blir tullet med av folkene i paraden. Dermed opptrer også onkel ji interkulturelt da han for det første er i møte med noe ukjent i et ukjent land, og da han for det andre viser respekt og toleranse for dette ukjente og menneskene i paraden. Til slutt er han, i etterkant av hendelsen, hyggelig i omtalelsen av de nevnte menneskene.

Onkel ji har ikke kunnskapskomponenten som Bøhn og Dypedahl greier ut om. Men på den annen side viser han at han innehar ferdighetskomponenten når han observerer paraden og relaterer den til egen kultur, perspektiv og deretter analyserer hendelsen ved å forstå at hans egen jobb faktisk går ut på å lage mye av klærne de i paraden har på seg (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 153). Ikke minst viser onkel ji til å ha holdningskomponenten ettersom han er tolerant, åpen og nysgjerrig når han møter på en ukjent situasjon (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 154). Det er ikke minst verdt å nevne at det er gjennom Mahmouds perspektiv og tankestrøm at vi opplever disse hendelsene. Uten hans forståelse ville man muligens ikke forstått den interkulturelle hendelsen som fant sted. Et eksempel er om vi så hendelsene gjennom Alis øyne. Ali ville på flere måter ikke forstått de ulike hendelsene og perspektivene i lignende grad som Mahmoud. Relevant er det å nevne at onkel ji her har motbevist de forestillinger enkelte har om muslimer som kommer til vesten og ikke aksepterer de vestliges levemåter, regler og normer, eller å integrere seg. For onkel ji gikk det helt fint at mennesker med en annen legning enn han feiret Gay Pride slik de ønsket. Det er til slutt nevneverdig å poengtere at onkel ji gir fortellingen et nytt perspektiv gjennom hans øyne, det er her vi ser de kulturelle forskjellene. Gjennom denne hendelsen skjønner vi hvor unormal paraden er for han, mye på grunn av hans bakgrunn i form av kultur og religion. I vesten er man i langt større grad vant

til feiringer av ulike legninger enn det man er i Midtøsten, og i dette tilfellet, i Pakistan. Dermed er det slik at selv om onkel ji til dels deler en viss kulturell bakgrunn med Mahmoud og Ali, basert på språket og til en viss grad den pakistanske kulturen, så vil det være enorme kulturelle forskjeller dem imellom også. Den pakistanske kulturen Mahmoud opplever, opplever han i Norge hvor den pakistanske kulturen for det meste finner plass hjemme i leiligheten. I tillegg blir hans kulturelle bakgrunn påvirket av den norske kulturen og alt som kommer med den. Det vil si at han blir påvirket av en kultur hvor man har et mangfold så stort at det blir sterkt påvirket av hverandre. Dette ser vi spesielt i blokkområdet hvor Mahmoud bor ettersom det her bor mennesker fra en rekke ulike etnisiteter og kulturelle bakgrunner.

Fredagen har kommet og Mahmoud, Ali og onkel ji drar til moskeen for fredagsbønn. Der snakker imamen om at sommeren har kommet for fullt og at man vil kunne se mennesker som går rundt med lite klær og noen som går rundt uten klær. Imamen forteller at man må passe på blikket sitt, heller se ned i bakken for da synder man ikke. Onkel ji reagerer tydelig på dette og, ifølge Mahmoud, ber han Gud hardt om tilgivelse. For onkel ji har den siste tiden sett mange kvinner uten klær eller som er lett-kledde. Dette viser oss igjen et nytt perspektiv, for onkel ji føler mer på det å synde ved å se på lett-kledde kvinner enn det Mahmoud som er født og oppvokst i Norge gjør. Samtidig ber Ali til Gud med en tåre i øyekroken. Mahmoud skjønner ikke hva det er Ali griner for. Men, Ali skal senere fortelle Mahmoud noe han har hatt på hjertet, noe som gir Mahmoud fullstendig sjokk: «Bhai, jeg ... jeg føler meg som en, jeg føler meg som en ... en jente. I en guttekropp» (Sharif, 2020, s. 85). Mahmoud vet så vidt hva han skal si, han er sjokkert, men forteller Ali at dette kommer til å ordne seg og at han skal fortelle det til faren deres når tiden er inne.

En dag skal hele familien dra på tur til Verdens Ende. På vei bort stopper de innom en bensinstasjon så faren kan få seg kaffe og guttene kan få seg noe å spise. Mens Ali og Mahmoud får den billigste sjokoladen de kunne finne i butikken, ser de en norsk familie gå ut av bensinstasjonen med snacks verdt det Mahmoud tror er 400-500kr. Mahmoud kjenner på misunnelsen av å ikke kunne gjøre det samme som den norske familien og vi ser her enda et eksempel på Mahmouds interkulturelle perspektiv, i tillegg til de kulturelle forskjellene. Han både vet og forstår at foreldrenes økonomi er stram, og det er gjennom denne forståelsen at han virkelig føler med sine foreldre som må jobbe hardere, lengre og oftere enn mange etniske nordmenn, uten å tjene i nærheten av like godt som dem. For mens etniske nordmenn er født og oppvokst i Norge, har fått seg en utdanning og har lange, dype familierøtter i

landet, har Mahmouds foreldre flyktet til et ukjent land, uten utdanning og uten familie. Dette fører også til dype økonomiske forskjeller som Mahmoud føler på og som han beskriver ved flere tilfeller i boken. De økonomiske forskjellene øker i tillegg for mange innvandrere da de ofte sender en del penger hjem til familie og slekt i hjemlandet. Dette forteller Mahmoud også om når han sier at nordmenn i det minste får brukt pengene sine på kos i Norge mens «[...] Penga til pappa og mamma skal hele tida brukes på den jævla familien i Pakistan» (Sharif, 2020, s. 108). Ofte enn ikke har familiene til innvandrere som opprinnelig kommer fra Midtøsten dårligere levekår enn de som innvandret til Norge. Dermed føler en del mennesker som har innvandret til en bedre livssituasjon at de må huske på hvor og hvem de kom fra. Familie, slekt og forholdet dem imellom spiller ikke minst en stor rolle i store deler av Midtøsten. Mahmoud refererer til økonomiske forskjeller mellom etniske nordmenn og dem som har innvandret ved andre tilfeller også, blant annet og allerede på første side av boken. Her snakker Mahmoud om nordmenn som eier utallige hytter, mens utlendinger er fattige. Mahmoud setter det på spissen, men en del sannhet i det er det enda, som jeg vil komme tilbake til senere i analysen.

Mahmoud begynner å pønske ut når han skal fortelle faren sin at Ali vil være jente. Men han får det ikke til. Han må gå til moren sin først med det, tenker han. Men akkurat i det han skal si det så er moren opptatt med å snakke med tante på Whatsapp. Mahmoud stikker heller en tur ut i nabolaget, men blir gjort narr av, av naboguttene som har snakket med Ali. Ali hadde fortalt at han ville bli jente, samtidig som han viste dem smykkene til moren deres. Mahmoud står opp for Ali foran naboguttene, som den storebroren han er. Men nå er Mahmoud bekymret for hvordan det går med Ali. Når Mahmoud omsider finner Ali forklarer han at han ikke må fortelle naboguttene disse tingene. De hadde fortalt Ali at han var en skam for familien. Mye av dette har å gjøre med at naboguttene egen bakgrunn er kurdisk, som da gjør at det er stor sannsynlighet for at de i likhet med Mahmoud og Alis familie er muslimer. Men nå var det nok for Mahmoud, han måtte fortelle moren sin hva Ali går gjennom. Så forteller han alt. Moren begynner å gråte og forteller at hun ikke visste at Ali ville bli jente. Hun trodde det ville gå over, at Ali bare likte klærne hennes litt, ikke noe mer. Men hun vil også Alis beste. Dette skal hun fortelle faren deres, sier hun.

En dag, når onkel ji er på besøk hos en pakistansk nabo får Mahmoud ideen. Nå skal de fortelle faren sin hva som skjer. Mahmoud går bort til sin mor og forteller at tiden er inne. Så forteller moren deres alt om hvordan Ali har det, om hvordan han føler seg og har lyst å kle

seg. Men faren klikker fullstendig, roper ut det pakistanske ordet for tullprat, bakwaas og klikker:

Altså, mens jeg er på jobb, hva er det du påvirker han med, siden han sier sånne dumme, idiotiske ting? Føler seg som ... bakwaas! Denne sykdommen skal du få ut av han! Vi skal ikke ha et sånt forvirra barn hjemme hos oss! Dessuten er broren min på besøk hos oss, og på toppen av det hele kommer du med sånn idiotisk tullprat! Skjerp deg, Zubaida! (Sharif, 2020, s. 138).

Faren deres er tydelig opprørt og tror ikke det han hører. Han virker i tillegg å være redd for hvordan broren hans, onkel Ji, kommer til å reagere om han hører om dette. En annen bekymring kan være at Maqsood er redd for at broren hans vil fortelle dette videre til familien deres i Pakistan, noe som ville skapt mye bråk og problemer for familien. Å føle seg som et annet kjønn enn det man er, er tross alt mer uvanlig og mindre akseptert i Pakistan og i Midtøsten enn det er i Norge og i vesten. Maqsood ser på det hele som tull og mener at Ali har en sykdom som de skal klare å få ut av han. Han fortsetter å klikke på både Zubaida og på Mahmoud.

Men Zubaida er skikkelig forbannet og advarer Maqsood om at hun kommer til å forlate han og ta med barna om han noensinne sier sånt tull igjen. Maqsood har ikke noe svar etter tordentalen til Zubaida. Ali og Mahmoud går rolig inn til sine rom. Ali er tydelig preget.

Dagene flyr fort forbi mens Maqsood er på jobb og onkel Ji ser på cricket. Ali er for det meste inne på rommet sitt, og når faren er hjemme verken snakker han med Ali eller ser på Ali. Resten av familien er også mer stille enn før. Men en dag når Mahmoud sitter på benken med Arif ser han Ali på balkongen oppe i 12. etasje hvor de bor. Mahmoud blir stresset for at han skal gjøre noe dumt og løper hele veien opp til 12. etasje siden heisen ikke fungerer. Ali var ikke lenger på balkongen, men ligger og fryser i sengen sin. Han har tårer i øynene og Mahmoud forstår at Ali har det svært vondt og tungt. Da kommer moren deres inn og. Nå har de fått nok, Maqsood må begynne å Ali kjærlighet igjen. De går ut i stuen og hører faren deres komme hjem. Før han får sitte seg ned får han en enorm skyllebøtte fra Zubaida: «HVIS DET SKJER NOE MED BARNET MITT PÅ GRUNN AV DEG OG OPPFØRSELEN DIN, DA KOMMER JEG TIL Å KUTTE DEG OPP I SMÅBITER! DIN JÆVLA BIKKJE!» (Sharif,

2020, s. 149).

Maqsood sier ingenting, og onkel sitter småsjokkert og hører på mens Zubaida forklarer onkel ji at Maqsood ikke viser sønnen noe annerkjennelse fordi han føler seg som en jente. Zubaida ber til slutt onkel ii tar seg en tur ut. Så åpner endelig deres far seg opp og forklarer hvor redd og bekymret han er for hva folkene på jobben skal si, og for hva familien i Pakistan skal si. Han håper dette med Ali bare er en fase. Når Maqsood her åpner seg opp viser han til en ytre bekymring. Det vil nok også være en del av han som ikke er begeistret for at Ali ønsker å være jente, da spesielt med tanke på hans egen bakgrunn og hva han selv er vant til, men han viser i større grad bekymring for hva andre vil tenke om han og familien hans. Han viser i tillegg at han ikke har mye informasjon og erfaring med hva det vil si å føle at man ikke er født i riktig kropp da han håper at det Ali går gjennom bare er en fase. Men Mahmoud, med sin kompetanse innenfor flere kulturer, bryter inn og forklarer at det ikke er noe fase. Ali liker smykker, dameklær og romantiske sanger. Mahmoud har googlet situasjonen og lest seg opp for lillebroren sin. Mahmoud forklarer også hvor forferdelig Ali har hatt det, at mangelen på oppmerksomhet fra faren har vært tungt. Til slutt gir faren etter. Han holder Ali, kysser han og begynner å gråte selv. Til slutt sier han til Ali: «Kom, vi ser på youtube sammen, vis meg noen av favorittvideoene dine» (Sharif, 2020, s. 154-155).

Her opptrer Mahmoud i mellomposisjonen jeg har nevnt tidligere. Mahmouds kjennskap til pakistansk kultur gjør det mulig for han å forstå at dette er vanskelig for sin far da det er uvanlig hvor han kommer fra. Samtidig kjenner Mahmoud til den norske kulturen og hva den norske loven sier om folk som Ali som kjenner på de samme følelsene. Han er ikke minst den som har vært nærmest Ali under hele denne tøffe perioden og støtter han enormt gjennom det. Mahmoud har måttet ta ansvar som gjennom denne prosessen har resultert i at karakteren hans til en viss grad har endret seg. Gjennom lesingen av boken kan man i starten ha opplevd Mahmoud som en morsom, interessant ungdom. Men, etter hvert som fortellingen har fortsatt, har Mahmoud også vist leserne den enorme ressursen han er ved å være i mellomposisjonen. Dette har han gjort både når han har vist onkel rundt i byen og vært mellommannen mellom norsk og pakistansk kultur, men også når han har støttet Ali og fortalt sine foreldre mer om hvordan Ali har det og hvordan det norske samfunnet ser på mennesker i samme posisjon som Ali. Der foreldrene ikke har like mye informasjon og ikke er like tilknyttet det norske samfunnet, har Mahmoud sett og tredd inn i sin rolle som storebror og som den som har mest informasjon som gjelder Ali.

Men en dag skal moren deres teste deres far, skikkelig. Hun ønsker å dra å besøke faren deres når han er på jobb, foran de andre taxisjåførene. Når de har kommet seg bort springer Ali bort til sin far og hopper i hans armer. Ali har fått på seg jenteklær og familien kaller henne Alia nå. Faren introduserer Alia til de andre taxisjåførene. En eldre taxisjåfør ber familien be til Gud fordi han mener at Alia har en sykdom som Gud kan kurere. Men Maqsood blir forbannet og står opp for Alia og familien sin foran taxisjåførene. Moren deres ser med stolthet på sin mann og i tiden framover får Alia og faren bedre kontakt.

Vi ser her hvor vanskelig det kan være for Maqsood og andre i lignende situasjoner å skulle bryte med det de selv har tenkt, følt og trodd på, men også hvor vanskelig det er å bryte med de menneskene man ofte er med og rundt. Dersom den nærmeste kretsen på jobb vil mislike noe du står for eller gjør kan man eventuelt bli fryst ut. Dette får vi ingen indikasjoner på i fortellingen, men sannsynligheten for at enkelte i taximiljøet, og da spesielt pakistanere og muslimer trekker seg unna Maqsood er relativt stor. Dette viser til hvor vanskelig det vil være med forandring dersom man er i et miljø hvor religion og ens omdømme kan være med å bestemme kontakten du har med kolleger. I Maqsoods tilfelle er betydningen av religion og hvordan andre ser på deg mye å si. Det vi også ser er hvor ulike man kan være selv om man deler samme religion, etnisitet og yrke. Hvor Maqsood i første omgang ikke ville akseptere Alias ønske, endret han etter hvert mening. Samtidig ser vi at en eldre taxisjåfør har mye av de samme holdningene Maqsood tidligere har hatt. Dette er et passende eksempel på det Dahl beskrev når han forklarte at verdiene man har er forskjellige fra person til person, uavhengig om man deler samme etnisitet, yrke eller religion (Dahl, 2013, s. 44). Det vi derimot ikke observerer er hvordan de andre taxisjåførene reagerer rett i etterkant av hendelsen, men også i etterkant når Maqsood er på jobb.

Mot slutten av fortellingen er har noen av karakterene endret seg. Vi kan observere at Maqsood har blitt langt mer rolig, kjærlig og han bruker ikke minst mindre tid på jobb og mer tid med familien sin. Ali, nå Alia, har gjennomgått den største endringen og får nå god støtte av alle i familien sin. Onkel ji har opplevd masse og vil uten tvil ha fått et nytt perspektiv etter å ha opplevd den norske, vestlige kulturen denne sommeren. Ikke minst har Mahmoud måtte gå gjennom en endring for å tre inn i en enda større storebror- og voksenrolle. Men det er noen ting som ikke endrer seg. Mens Mahmoud sitter nede på benken med Arif, hører han en kjent lyd høyt oppe fra. Det er moren som kaster en pose med penger ned fra balkongen og

ber han kjøpe det vanlige. Det er tross alt ikke alt som har forandret seg.

Slutten her viser til hvordan kultur konstant er i endring og da i samhandling med andre som Dahl har pekt på i sin dynamiske kulturforståelse (2013, s. 44). Vi ser også endringer i karakter og identitet hos de ulike hoved- og bikarakterene, samtidig forblir mye av kulturen den samme. Familien er fortsatt pakistanere og muslimer, men på bakgrunn av Alias kjønnsidentitet vil familien endre en del av sitt dagligliv og tankegang. Familiekulturen er altså forandret, men det er også enkeltkarakterenes flerkulturelle identitet. Dette ser vi blant annet gjennom Maqsoods endring i identitet. Hvor han tidligere var svært bastant og hadde sterke meninger om endring i kjønn, har han nå snudd fullstendig og gjør sitt beste for å lære om Alia og tilbringe tid sammen med henne.

3.1.2 Karakterer

Jeg vil her komme med en introduksjon til bokens hovedkarakter, Mahmoud, og de mest involverte og sentrale bikarakterene. Dette er bikarakterer som Ali og deres foreldre Zubaida og Maqsood, i tillegg til deres onkel på besøk, onkel ji. Jeg starter med hovedkarakter Mahmoud.

Mahmoud

Mahmoud er en 15 år gammel gutt som for tiden har sommerferie. Han bor på østkanten av Oslo i en blokk med sin familie på fire. Han har en lillebror, Ali, sin mor Zubaida og sin far Maqsood. I tillegg er deres onkel ji på vei til Oslo fra Pakistan for å besøke dem denne sommeren. Mahmoud har ikke minst en god kompis i blokken han bor i, Arif.

Mahmoud er bokens hovedkarakter og fortellerstemme. I løpet av hele fortellingen er det hans perspektiv og tankestrøm vi leser. Dersom en av bikarakterene er trist, ser vi altså tristheten gjennom Mahmouds perspektiv i stedet for direkte fra karakteren som er lei seg. Dermed er vi limitert til å forstå fortellingen gjennom Mahmouds egen forståelse om det som finner sted. Samtidig lærer man fort å kjenne Mahmouds tanker og følelser, hvordan han agerer og reagerer på ulike hendelser og følelser. Sann sett blir man godt kjent med Mahmoud sammenlignet med de andre karakterene.

Gjennom å følge Mahmouds tankestrøm oppfatter man han som en svært morsom gutt med tanker om alt og ingenting. Han gjør seg tanker om nordmenn og om utlendinger, om Siv Jensen og om Erna Solberg. Tankene forblir som oftest tanker og ingenting annet, slik at det er sjeldent han forteller hva han tenker på til noen andre. Spesielt overfor sine foreldre er Mahmoud respektfull, dog litt mindre når man får vite hva han egentlig føler. Men Mahmouds tanker er her viktig. Ettersom han er fortellerstemmen og den eneste vi får lest tankene til, får vi også en dypere forståelse av hans perspektiv og synspunkt. Ettersom Mahmoud både er født og oppvokst i Norge, i tillegg til at han er etnisk pakistaner, er hans perspektiv svært bredt. Han ser, mener og oppfatter ting annerledes sammenlignet med sine foreldre som da ikke er født og oppvokst i Norge. Det vil si at han forstår både den norske og den pakistanske kulturen godt, for han er tross alt både norsk og pakistansk. Dette er fordeler vi vil se mer av i analysen.

Ali

Ali er Mahmouds lillebror på 10 år. I likhet med Mahmoud har Ali sommerferie. Mens Mahmoud bruker mye av tiden sin ute med Arif, onkel ji eller på nærbutikken for å handle, er Ali for det meste inne. Han er av og til med sin bror og onkel på tur i byen, men ellers tilbringer han tid med sin mor og på nettbrettet sitt. Fra begynnelsen av fortellingen lærer man at Ali liker å ha på seg smykkene og klærne til sin mor, farge neglene og se på disneyfilmer med prinsesser i hovedrollene. Sånt sett er han annerledes enn Mahmoud som ikke viser tegn til å ha samme interesser. I tillegg spør Ali Mahmoud om ting for å få bekreftelse fra han om det er greit å spørre sine foreldre om noe. Et eksempel er når Ali ønsker et barbieblad og han spør Mahmoud om det er greit å spørre sin far om å kjøpe det. Mahmoud vet at faren ikke ville reagert pent og ber Ali legge fra seg Barbiebladet, være tålmodig og at han skal få det en annen gang. Ali viser altså en klar tillit til sin storebror.

Ali får også vanskeligheter med å se farens reaksjon på at han vil bli jente og reagerer sterkt på dette. Faren deres er tross alt en troende muslim og finner det vanskelig at en av hans sønner skulle ville bytte kjønn, noe som er helt uvanlig både for muslimer og i den pakistanske kulturen faren er født og oppvokst i. For faren er det som om hans verden ville falt sammen om en av hans sønner ville blitt jente. I likhet med Mahmoud er Ali også født og oppvokst i Norge, men han er altså fem år yngre. Brødrene representerer ulike synspunkt og perspektiv på bakgrunn av aldersforskjellen, mens Ali i tillegg er langt mer glad i å leke med

dukker enn med actionfigurer som det Mahmoud kunne tenkes å være da han var på samme alder.

Gjennom Ali får vi se hvordan Mahmoud opptrer interkulturelt. For gjennom hans interkulturelle perspektiv vet Mahmoud at han, i avsløringen av Alis kjønnsidentitet, må være forsiktig i hvordan han legger fram nyheten til sine foreldre, og da spesielt sin far. Han leser seg i forkant opp på det å føle at man er født i feil kropp og har derfor en del informasjon når faren først finner ut av det. Mahmoud viser gjennom kommunikasjonen med sine foreldre at han behersker interkulturell kommunikasjon svært godt, spesielt ettersom han kun er 15 år gammel. I tillegg viser Ali oss hvordan man alle er forskjellige, selv om man deler samme etnisitet og bakgrunn. Hans kjønnsidentitet er svært annerledes enn resten av familien hans, selv om han i likhet med Mahmoud er født inn i samme familie.

Onkel ji

Onkel ji er storebroren til Mahmoud og Alis far. Han kommer på besøk til Norge fra Pakistan denne sommeren og har aldri satt fot så langt utenfor Pakistan. Dette merkes da onkel ji blir imponert over ting man i vesten ville tatt som en selvfølge. Han er imponert over rensligheten i gatene, at søppel ikke flyter i gatene som i Pakistan. Han er også fascinert over måten nordmenn lever sammen på, mange vidt forskjellige, men de fleste kommer godt overens. Han liker og setter pris på de norske lovene som støtter Ali sitt ønske om å bli jente, samtidig er han sjokkert over lettkledde og nakne damer som soler seg. Onkel ji har aldri vært borti lignende så overraskelsen er derfor forståelig. Mahmoud og onkel ji har en morsom og vennlig tone, og onkel ji blir veldig glad i familien og da spesielt Mahmoud.

Onkel jis perspektiv ligner en blanding av en innvandrer og en turist. For han er ikke vant til å se hvordan Norge fungerer ettersom han er fra en helt annen kultur enn den norske kulturen. Samtidig er han svært imponert over måten Norge fungerer på og hvordan man klarer å bo sammen selv med så mange forskjellige bakgrunner i befolkningen. Gjennom onkel ji får vi perspektivet til en som ønsker han kunne bo i et land som Norge, for han ser alt det fine man har her sammenlignet med Pakistan. Men, det mest interessante med onkel jis perspektiv er at selv med hans bakgrunn og erfaringer er han positiv til måten folk lever på, selv om det er svært annerledes enn hans egen levemåte. Han er for eksempel ikke vant til nakenheten eller den åpne homofilien, men han retter aldri noe kritikk mot levemåten. Logikken hans er at om

de ikke plager eller skader han, hvorfor skulle han bry seg?

Dermed er det slik at onkel ji er en karakter hvor leserne, gjennom hans øyne, får oppleve Norge med nye øyne. Det er gjennom han man nærmere kan forstå hvordan folk opplever å besøke eller å innvandre til Norge for første gang. Muligens er det slik at dette perspektivet ikke tas opp ofte nok, altså hvor annerledes man opplever andre kulturer sammenlignet med sin egen. Når man selv er turist opplever man til en viss grad dette, spesielt om man reiser utenfor vesten. Samtidig reiser mange nordmenn til sørlige land i Europa. Det vil si at kulturen kun til en viss grad er annerledes, men man kjenner fortsatt til mye av kulturen i landet man er turist i. Onkel ji har reist hele veien fra Pakistan. Der er kulturen, den dominerende religionen, klimaet og regler og normer svært annerledes sammenlignet med Norge. Til og med freden han opplever i Norge, opplever han ikke nødvendigvis i Pakistan til enhver tid. Gjennom onkel ji har fortellingen derfor fått et perspektiv ingen andre av karakterene er i nærheten av å gi.

Maqsood

Maqsood er Mahmoud og Alis far, Zubaidas ektemann og onkel jis lillebror. Han er en seriøs og streng mann som jobber lange dager, selv når broren er på besøk, for å kunne forsørge familien sin gjennom jobben sin som taxisjåfør. Jobben gir ikke alltid bra betalt og det er ikke uvanlig at han tar doble skift i løpet av en dag. Ofte ber han Mahmoud massere han mellom vaktene etter en lang dag på jobb, som er et typisk tegn på respekt i mange kulturer i Midtøsten. Dersom foreldrene dine ber deg om å gjøre noe så skal du gjøre det, derfor sier Mahmoud for eksempel aldri nei til sin far om han ber om massasje. Mahmoud forstår at faren jobber hardt og lenge for familien sin og masserer han derfor gjerne, selv om han av og til blir lei. Maqsood har et ønske om at barna sine skal være tøffe, sterke, muslimske gutter og han tar det derfor svært tungt når han blir fortalt at Ali føler seg som en jente i en guttekropp.

Maqsoods funksjon i boken er, sammen med Zubaida, å gi leserne et innblikk inn i en norsk-pakistansk og muslimsk familie. Spesielt etniske nordmenn vil få et innblikk som de muligens ikke har opplevd før. Måten Maqsood opptrer på, og da spesielt hvor streng han er og hvor mye han jobber, er i tillegg noe enkelte lesere vil kunne kjenne seg igjen i. Da refererer jeg i all hovedsak til leserne som har flerkulturell bakgrunn og som kan ha opplevd å ha en streng far. Det vil være relevant å nevne at *Hør her'a!* er en bok som viser til kulturelle forskjeller i

befolkningen i Norge. Sammen med Zubaida representerer derfor Maqsood en del av dette mangfoldet ettersom de er 1. generasjonsinnvandrere i Norge. Dette perspektivet får vi ikke fra de andre hovedkarakterene i boken. Mahmoud og Ali er 2. generasjonsinnvandrere og deres perspektiv er derfor ganske så annerledes sammenlignet med deres foreldre. Onkel jis perspektiv er ikke den av en 1. generasjonsinnvandrer som jobber og bor i Norge, samtidig kan hans perspektiv gi oss et innblikk i hvordan det er for en innvandrer når de *først* ankommer Norge. Utenom dette er han en turist som opplever store forandringer sammenlignet med sitt liv i Pakistan.

Zubaida

Zubaida er Mahmoud og Alis mor, Maqsoods kone og onkel jis svigersøster. Hun jobber som renholder ved en skole og har også travle dager hjemme denne sommeren når ferien hennes går ut på å passe på at alt er ordentlig når onkel ji er på besøk. Zubaida er en sterk person som har tålt mye i løpet av sitt ekteskap med Maqsood, blant annet en del kritikk fra Maqsoods familie. Også Zubaida spør Mahmoud om å gjøre ting for henne ofte, og som nevnt tidligere er det respektløst i mange kulturer i Midtøsten dersom barna ikke hører på foreldrene sine og gjør det de ber de om, som å hente matvarer på butikken for sin mor, som Mahmoud gjør.

Maqsood og Zubaidas perspektiv er som forklart relativt like. Begge er innvandrere til Norge fra Pakistan. Begge er troende muslimer som jobber harde og lange dager. De har en annerledes type kontakt til det norske samfunnet enn det Mahmoud og Ali for eksempel har da de ikke er født her. Ettersom de er født og oppvokst i Pakistan er de i tillegg langt mer koblet til deres pakistanske kultur enn Mahmoud og Ali. Dette vil påvirke deres syn og perspektiv på ting sammenlignet med Mahmoud og Ali som i større grad er påvirket av den norske kulturen. I tillegg får vi et innblikk i hvordan Zubaida opptre når onkel ji, Maqsoods bror, er på besøk. Det er hun som for det meste tar seg av matlagingen, spesielt ettersom Maqsood er på jobb. Hun jobber altså hardt hjemme for at onkel ji skal få et fint besøk i Norge og mye av dette har å gjøre med respekt for familie. På den annen side er ikke Zubaida veldig begeistret for å måtte bruke ferien sin på å ta vare på sin manns bror. Dette gis leserne som ikke har flerkulturell bakgrunn fra områder i Midtøsten et innblikk i hvordan familierelasjoner er og hvordan oppgaver typisk blir fordelt. Enda et eksempel på oppgavefordelingen er at barna må hjelpe til når Zubaida skal dekke på, eller at Mahmoud

ofte drar på butikken for henne.

3.1.3 Setting

Fortellingen i *Hør her'a!* foregår hovedsakelig i Oslo hvor Mahmoud bor med resten av familien sin. Familien bor i en blokkleilighet i 12. etasje. Mange av de som har dårligst råd bor ifølge Mahmoud lenger nede i blokken, som for eksempel kompisen hans Arif som bor i 1. etasje. Flere detaljer om leiligheten får vi ikke, utenom at den har en balkong som har utsikt ned til benkene hvor Mahmoud og kompisen Arif ofte sitter. Når vi følger fortellingen får vi gjennom Mahmouds tankestrøm vite at de bor på østkanten av Oslo, noe som symboliseres av at Mahmoud forteller om alle nasjonalitetene i området og i blokken deres. Han forteller om somaliere, som kompisen hans Arif er, og om kurdere. Når Zubaida en dag legger ut om sin manns mageproblemer fra balkongen, hører alle nabodamene det og Mahmoud beskriver rådene de gir som «et FN-møte, brur, men det handler ikke om sult, nød og global oppvarming, det handler om rompehullet til pappaen min!» (Sharif, 2020, s. 14). Området hvor de bor i er altså svært multikulturelt og er dominert av mennesker med minoritetsbakgrunn. Ifølge Mahmoud er det få nordmenn i blokken og de få som bor der «sitter utafor nærsenteret og drikker, eller de ruller seg rullingser som om det gjaldt livet» (Sharif, 2020, s. 26).

Blokken representerer på mange måter den flerkulturelle siden av Oslo. Her bor det flest med ikke-etnisk norsk bakgrunn. I tillegg er blokken på østkanten av Oslo hvor det som kjent er en stor andel av befolkningen som er av ikke-etnisk norsk bakgrunn. Blokken er også med på å vise en annen side av Norge, en side mange kanskje ikke har vært vitne til før, hvor gjennomsnittsinntekten gjerne er lavere og folk sliter mer enn i andre steder i landet.

I tillegg opplever vi gjennom fortellingen at det er én kultur utenfor leiligheten hvor familien bor, og en helt annen inne i leiligheten. Det hele blir nesten som en boble, for når Mahmoud har kommet inn i leiligheten blir ting annerledes. Her er han med en gang til tjeneste for sin mor dersom hun trenger noe, og masserer fort sin far dersom han ber om det. De spiser pakistansk mat, ser gjerne på cricket eller på actionfilmer fra Bollywood. Dette er for så vidt noe mange med flerkulturell bakgrunn vil kunne kjenne seg igjen i da det å komme hjem vil bety å forandre måten man snakker på, både i form av språket og i form av ordene man bruker.

Mesteparten av handlingen foregår i blokken og området rundt den hvor Mahmoud og familien bor. Det er enkelte unntak, disse er når familien drar på tur til Verdens Ende og når Mahmoud guider onkelen sin rundt omkring i Oslo. I forhold til tidsrommet handlingen foregår i vet vi at det foregår om sommeren. Et spesifikt årstall får vi aldri vite, men mye tyder på at handlingen foregår rundt tidsrommet boken ble skrevet, altså 2020. Spesifikke tegn på at det foregår i nåtiden er at Mahmoud beskriver Erna Solberg som statsminister, noe hun var frem til høsten 2021. I tillegg kan man lese om Ali som ofte er på nettbrettet sitt og Mahmoud som ofte er på telefonen, som jo viser til den rollen elektronikk spiller i dagliglivene til folk flest i Norge i dag. På den annen side har man hatt nettbrett og smarttelefoner i en årrekke og Erna Solberg var i tillegg statsminister fra 2013, slik at handlingen godt kan finne sted mellom 2013 og 2020.

3.2 Humoranalyse og drøfting

Humorens funksjon i *Hør her 'a!* skal jeg i det følgende undersøke. Humoren er svært framtreddende, spesielt i løpet av bokens første 50 sider. Mens man blir introdusert for hovedkarakteren Mahmoud, hans liv og alt det skulle innebære, legger humoren seg som en slags grunnmur i fortellingen. Humoren er også rammen rundt fortellingen da den følger fortellingen tett, både i gode og mindre gode tider, og fra start til slutt. Ettersom humoren både er grunnmuren og rammen i fortellingen blir det naturlig å starte med dette i analysen som kapittel 3.2.1.

Senere, i kapittel 3.2.2, vil jeg undersøke hva slags typer humor man finner i fortellingen. Den første typen humor jeg vil analysere, og kanskje også den mest synlige av dem alle, er stereotypien. Innenfor stereotypien vil jeg også studere språket nærmere. Beskrivelser av karakterer, omgivelser og situasjoner bidrar sterkt til humoren. Innenfor beskrivelsene finner man overdrivelser og jeg skal analysere hvordan dette bidrar til å overdramatisere de nevnte beskrivelsene og hendelsene. Ettersom fortelleren også er hovedpersonen vi følger, leser man i all hovedsak hovedkarakteren Mahmouds perspektiv og språkbruk. Innenfor stereotypien skal jeg derfor til slutt analysere det muntlige språket og undersøke dets bidrag til humoren. Av analysens funn vil jeg i tillegg se disse opp mot teorien og drøfte dem.

Til slutt vil jeg undersøke hvordan humoren brukes i løpet av krevende situasjoner i

fortellingen, og hvordan bruken av humor bidrar til at karakterer i boken lettere kommer seg gjennom disse krevende situasjonene. En analyse av dette vil også kunne vise hvordan humoren gjør det lettere å samtale om vanskelige tema for karakterene i boken. Denne siste delen vil finne sted i kapittel 3.2.3 og vil også inneholde drøfting sammen med funnene fra analysen.

3.2.1 Humoren som grunnmur og ramme rundt fortellingen

Humorens plass i *Hør her'a!* er av stor betydning for hvordan vi oppfatter, tolker og leser boken, og dens betydning burde heller løftes opp enn å tones ned. For grunnmuren i boken er nemlig humoren, og i praksis kan man se at den virker som en ramme rundt fortellingen. Denne grunnmuren og rammen legger til rette for det jeg senere skal undersøke: stereotypi, karikering og muntlig språk, og hvordan humoren letter på stemningen i vanskelige situasjoner. Denne lettelsen på stemning kan skape plass til å samtale om vanskelige tema, og til å se ting i et nytt perspektiv, men også et lettere fordøyelig perspektiv. Plassen kan man omtale på litt forskjellige måter, for eksempel en felles arena eller en tredje kultur, hovedpoenget er uansett det samme: Humor er et verktøy som kan bli brukt for å skape en felles plass som binder mennesker med ulike kulturelle bakgrunner sammen og som gjør det lettere å samtale om tema det ellers ville vært vanskelig å samtale om. Dette vil jeg undersøke nærmere senere.

Allerede i bokens første avsnitt legges listen for hvordan boken videre skal tolkes og hvordan humoren blir tatt i bruk ettersom Mahmoud, hovedpersonen, gjør narr av både utlendinger og «norske nordmenn» når han sier:

Sommerferie, as. Veldig deilig for norske nordmenn, men jeg lover deg ikke noe deilig for oss utlendinger uten penger! Hva skal vi gjøre da? De har sånn sjøhytte, fjellhytte, havhytte, fastlandshytte, kysthytte, sånn der læreren lærte oss, ja, sånn derre skjærgårdshytte, mann! Pluss Sverigehytte, du vet, Nesoddenhytte. (Sharif, 2020, s. 7).

Som jeg nevnte tidligere, har Mahmoud et godt innblikk i de økonomiske forskjellene blant enkelte nordmenn og enkelte med flerkulturell bakgrunn. Allerede her, i bokens første avsnitt, problematiserer han tematikken ved å gjøre narr av både nordmenn og ikke-etniske

nordmenn. Å gjøre narr av og å bruke stereotypi rettet mot ulike etnisiteter, som i sitatet over, gjentar seg og blir et mønster i løpet av hele fortellingen. Mahmoud har ingen begrensninger på hvem han gjør narr av og hvilke stereotyper han bruker for å fremme sine poeng og dermed utnytte humoren som det verktøyet det er. Slik sett har fortelleren også snudd om på hele narrativet hvor man i dagens samfunn vil kunne bli sterkt kritisert dersom man tar i bruk stereotypiske trekk og retter dette mot mennesker annerledes enn seg selv. I *Hør her'a!* blir *alle* gjort narr av: Pakistanere, nordmenn og utlendinger generelt, her er alle skyteskiver.

Videre tolker jeg det første avsnittet slik at det både kan føre til splittelse og til å samle oss lesere sammen. For som jeg skrev lenger oppe så kan humor være et verktøy som skaper en felles plass for å binde mennesker sammen (Shaeffer og Hopkins (1988), sitert i Mallan, 1993, s. 1). Men i sitatet over gjøres det et klart skille som kan oppleves som splittende mellom «norske nordmenn» og «utlendinger». Nordmenn har åtte forskjellige typer hytter, mens utlendingene er uten penger. En ganske tydelig splittende påstand. På den annen side brukes humoren på den måten at både nordmenn og utlendinger blir gjenstand for stereotypiske karakteriseringer. Nordmenn kan le av utlendingene uten penger og utlendingene kan le av nordmennene med hytter for enhver anledning, men begge parter kan også innse rommet for selvironi og derfor le av seg selv (Lykke-Olesen, 1988, s. 146). Den sterke bruken av stereotypi gjør at de fleste som leser boken vil forstå at dette nettopp er stereotypi. Stereotypiske skildringer vil kunne ha et snev eller mer av sannhet i seg, men disse skildringene er ikke absolutte og baserer seg ikke på hvert enkeltmenneske. Det gir grunnlaget for å kunne le av både «motparten», men også seg selv.

For å gjøre det så sømløst som mulig har jeg valgt å ikke vise til sitat og å analysere grunnlaget mer spesifikt i dette underkapittelet, men heller vise til analysen av humoren i 3.2.2 da mye av det humoristiske grunnlaget bygger seg på stereotypien, beskrivelseshumoren og det muntlige språket som kommer fram i starten av boken. I tillegg vil man gjennom analysen i 3.2.3 forstå hvordan humoren har blitt en ramme rundt fortellingen. Når vanskelige situasjoner finner sted er ikke humoren langt unna. Den virker som en støtte til både hovedpersonen Mahmoud og andre karakterer, i tillegg til leseren. Jeg skal også kort kommentere grunnlaget og rammen mot slutten av humoranalysen.

3.2.2 Stereotypi, beskrivelseshumor og muntlig språk

I starten av boken blir man kjent med hovedkarakteren Mahmoud, hans liv og hans omgivelser. I tillegg er det her, i starten av boken, at humoren står sterkest frem.

Stereotypiske skildringer og karikeringer av kjente politikere som Siv Jensen og Erna Solberg er sentrale og gir et hint om hvordan språket og humoren sammen er brukt. De stereotypiske karakteriseringene blir samtidig skrevet på et svært muntlig språk. For allerede på side 10 kommer det stereotypiske karakteriseringer av flere nasjonaliteter, skrevet på et muntlig språk fylt med slang og banneord. Mahmoud fnyser av ideen om at utlendinger kommer til å ta over Norge:

Å ta over Norge er ikke bare bare, det er mye skog her, mann! Hvordan skal man ta over Nordkapp? Hvem svarting skal gå dit og si: «Nå, dere brødre, jeg har tatt over Nordkapp?» Hvem tør å reise helt til Svalbard? Også bare: «Her er jeg Toofiq, jeg skal ta over Svalbard, bruttern!» De har hvite isbjørner der, jo! Somaliere tygger khat hele dagen, spinkle jævlere, hva skal de ta over? Abdi med khat i ryggsekken går og tar over Bergen? Somalierne skal prate piss med kompiser på Grønland mens de har på ekte bra blazerjakker, damene deres skal føde flere barn, de har ikke tid til å begynne å ta over Norge. Irakerne drøyer på samme kaffekopp i flere timer på favorittkafeen sin på hjørnet. Marokkanerne skal smoke, de har ikke tid til å ta over landet. Tyrkerne skal drive grønnsaksjappene sine og se på Galatasaray spille mot Fenerbahce på sånn tyrkerkafé, de har ikke tid. Pakistanerne skal kjøre drosje, barna deres skal bli leger, advokater og ingeniører, de har heller ikke tid. (Sharif, 2020, s. 10).

I ett og samme avsnitt gjør Mahmoud narr av enkeltes tanker om at utlendinger skal ta over Norge, i tillegg til å regelrett bryte ned denne ideen. Mens han gjør narr av tankegangen, retter han også stereotypiske stikk mot en rekke ulike nasjonaliteter: somaliere, irakere, marokkanere, tyrkere og pakistanere. Stikkene baserer seg på forestillingen enkelte har om at noen utlendinger er late. Somaliere, irakere og marokkanere beskrives, indirekte, som late, mens tyrkere og pakistanere er langt mer opptatt av jobb og utdanning. I dette avsnittet ser vi hvordan stereotypien appellerer til lesernes evne til å akseptere at man blir gjort narr av. For om du leser dette avsnittet og er av somalisk opprinnelse så er muligheten der for at du blir støtt da det er en stereotypisk og generaliserende beskrivelse om nettopp somaliere. På den

annen side er det, tross alt, generaliserende og stereotypiske trekk om fem ulike etnisiteter, ikke bare om somaliere. Det vil ikke være nødvendig å ta seg nær av en påstand basert på stereotypier når det samtidig er generaliserende beskrivelser av fire andre etnisiteter.

Resultatet av bruken av stereotypi er at man som leser får et valg– enten kan du ta deg nær av det som blir sagt, eller så kan du ha selvironi og le av det som tilsynelatende er skrevet for å skjære alle og enhver over samme kam.

Videre anser jeg stereotypiens formål her til å være å få leseren til å le. Den retningen samfunnet er og har vært på vei mot er at mange blir støtt av mye. Faktisk så mye at man blir støtt på andres vegne. Denne fortellingen blåser alle samfunnets normer bort og gjør nøyaktig det man *ikke* skal gjøre. Uavhengig av bakgrunn og etnisitet kan du bli utsatt for karikering av fortelleren i *Hør her 'a!*. Kontrasten mellom fortellingen og samfunnet er derfor sterk. Med bakgrunn i at stereotypiens formål her er å få leseren til å le har Mahmoud da skapt en tredje kultur, en felles plass, hvor alle blir stereotypisert. Jeg beskrev kort dette i kapittel 2.3.3 Den tredje kultur hvor jeg poengterer at humoren vil kunne være med å skape en felles arena. At Mahmoud får til å skape en slik felles plass baserer seg også mye på at han selv har flerkulturell bakgrunn og derfor forstår mekanismene som er involvert i kommunikasjonen mellom disse ulike kulturene (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 153).

Språket fra utdraget legger også et ekstra muntlig preg over det hele, blant annet med overdrivelser, noe som komplimenterer humoren (Mallan, 1993, s. 3). For det første bruker Mahmoud et kjent norsk uttrykk, nemlig at å ta over Norge ikke er *bare bare*. Så går han videre og bruker ordet *mann*. Her bruker han en kombinasjon av både et norsk uttrykk og slang i *mann*. Mahmoud viser altså sin flerkulturelle side og hvem han er som person ved å bruke norske uttrykk og å bruke slang. Han er født og oppvokst i Norge, så norske uttrykk vil han kjenne godt til. I tillegg er han en 15 år gammel ungdom i Norges største by, så slangen han bruker er også helt vanlig her. Videre i utdraget ser vi at Mahmoud liker å bruke betegnelser som *mann*, *brødre* og *bruttern*. Disse formene for slang, og måter å si «bror» på finner vi gjennom hele fortellingen. Mens Mahmoud bruker disse ordene, har han også gitt en representant for somalierne et navn som de fleste kjenner til og som har et stereotypisk trekk over seg. Somalieren blir kalt for Abdi. Det er lett å se at Mahmoud ikke er redd for å beskrive ulike folk og etnisiteter akkurat slik han vil. Effekten av dette er at det er såpass generaliserende og stereotypisk at det går fint, for Mahmoud bruker disse verktøyene mot alle

og skaper denne felles arenaen jeg nevnte i avsnittet over.

I neste avsnitt ser vi at det tilsynelatende er de samme generaliserende beskrivelser, men her på bekostning av nordmenn. Det gjøres i tillegg narr av Siv Jensen og Erna Solberg:

Så nå norske damer må føde flere små potetbarn, da. Sånn Emil, Theo, Lukas og Sindre, du vet. Emmaer, Noraer og Saraer. Til og med nasjonens mor, Erna, sa i sånn nyttårstale, da: «Damer, dere må føde mer.» Jeg tror Siv Jensen sa til henne: «Erna, du må si til dem ashko mer nordmenn, ikke bare spis brunost og gojibær og sånn quinoa. Dere må løpe mindre på tredemølle, føde mer. Ellers vi kommer til å ha somalisk eller berbisk statsminister en dag.» (Sharif, 2020, s. 10-11).

Stereotypien som brukes her gir leseren en følelse av å kjenne seg igjen da det gjøres narr av norske navn, i tillegg til å snakke om Erna Solbergs tale hvor hun oppfordret nordmenn til å få flere barn. Men det viktigste man kan trekke ut av avsnittet er måten det gjøres narr av nordmenn og de norske politikerne på. Fortelleren refererer til barna som «små potetbarn», potet er et ofte brukt kallenavn om nordmenn av enkelte med flerkulturell bakgrunn. Et lignende eksempel på stereotypi rettet mot nordmenn er at nordmenn kan oppleves som kalde av mennesker med annen etnisk bakgrunn enn norsk (Dahl, 2013, s. 66).

Det å gjøre narr av noen vil innebære at man undertrykker noen til fordel for det humoristiske. Dette peker Lykke-Olesen (1988) på når han greier ut om funksjonen i humoren. I dette tilfellet forstår jeg humoren som både undertrykkende og utviklende. Lykke-Olesen har ikke beskrevet denne kombinasjonen eksplisitt, men jeg mener altså at det er det som foregår her. På den ene siden er humoren, altså stereotypien, her undertrykkende da det kreves et offer. Offeret er nordmenn og de norske politikerne da det er de som konkret blir gjort narr av. Samtidig forklarer Lykke-Olesen at «Behovet for trygghet og fælleskab kan være så sterkt, at det overskygger behovet for en problembearbejdning, som ellers kan føre til menneskelig vækst og udvikling». Dermed mener han at, dersom humoren er undertrykkende, vil den ikke kunne føre til en bearbejdelse av problemer (1988, s. 147). Det man på den andre siden opplever her og gjennom hele fortellingen, er hvor godt den undertrykkende stereotypien fungerer. Resultatet er at humoren blir utviklende. Grunnen er, og dette vil jeg påpeke ved flere anledninger, at alle blir gjort narr av. I dette konkrete avsnittet blir nordmenn gjort narr

av, men i det forrige utdraget fra fortellingen jeg viste til ser vi at også ikke-etniske nordmenn blir stereotypisert. Så, som Lykke-Olesen (1988, s. 147) beskriver er det alltid et offer i humoren. Derimot er denne boken unik ved at alle ender opp som ofre for humoren.

Gjennom stereotypien skaper fortellerstemmen Mahmoud en felles arena (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 152) hvor alle er offer for humoren, som igjen fører til at humoren er utviklende da den lar oss se på vanskelige, tabubelagte temaer *sammen* i denne felles arenaen. Gjennom å skjære alle over samme kam slik Mahmoud gjør, skapes det et trygt felleskap hvor alle samles, uavhengig av bakgrunn. I lys av dette, kan man forstå hva Shaeffer og Hopkins skrev da de forklarte at humoren er det som kan «[...] bring us together [...]» (1988, sitert i Mallan, 1993, s. 1).

Mahmoud er i en mellomposisjon hvor han har beina plantet i både norsk og pakistansk kultur, noe som gjør det mulig for han å nettopp samle folk sammen ved hjelp av humoren. Critchley beskrev det å dele samme sans for humor slik: «[...] having a common sense of humour is like sharing a secret code» (2002, s. 68). Enklere forklart vil jeg beskrive det slik at ved å rette stereotypiske karakteriseringer mot alle, uavhengig av bakgrunn, har Mahmoud i prosessen klart å samle alle i et felleskap som er gjort trygt ved hjelp av humoren.

I det kommende fortsetter Mahmoud i samme spor:

Wollah, Erna sa sikkert til henne: «Siv, du er psychobitch. Jeg er rolig, bergenser, jeg styrer landet. Men du kan hviske til meg hvis det er noe, eller vi kan lage egen whatsapp-gruppe, der du kan si hva jeg skal si.» Se for deg Asker bytter navn til Askerbadsjan, Bærum blir til Bæhhrum, brur. Bæhhhhhrumm. Skjønner du, bruh? (Sharif, 2020, s. 11)

Vi ser altså også hvordan Erna og Siv blir omtalt. Erna får en varmere behandling enn Siv da hun omtales som «nasjonens mor» og at hun kaller Siv for «psychobitch». At Erna får en varmere omtale kan også være for å sette henne i kontrast til Siv som ikke har vært den mest likte politikeren blant mennesker med minoritetsbakgrunn, med bakgrunn i hennes uttalelser som FrP-politiker. Derimot skal det sies at det å bli kalt for «nasjonens mor» ikke nødvendigvis var ment som et positivt kallenavn. For å kunne bruke stereotypi retter han disse

karakteriseringene mot alle. Hele fortellingen består av å gjøre narr av den ene gruppen etter den andre, fram og tilbake, som beskrevet i forrige avsnitt. Ved å først gjøre narr av utlendingers påståtte planer om å ta over Norge, har fortelleren da muligheten til å gjøre det samme rettet mot etniske nordmenn i sitatet som følger. Det ene gir han lov til det andre. Stereotypien på begge sider komplimenterer hverandre og legger til rette for at fortelleren kan fortsette det samme mønsteret gjennom boken.

Mahmouds humoristiske, muntlige språk fortsetter her. Han tuller med etniske nordmenn og kaller barna deres for «potetbarn». Når Mahmoud så fortsetter å gjøre narr av Erna og Siv er det Siv som blir lagt opp til som den gale av de to når hun på berbisk ber nordmenn ha mer sex i stedet for å bare løpe på tredemølle og spise quinoa. Et interessant og humoristisk trekk er at det er Siv Jensen, politikeren som gjennom sitt verv i FrP har blitt sett på som innvandrerkritisk, som bruker det berbiske ordet for å ha sex «ashko» når hun ber Erna snakke til befolkningen. Gjennom hans muntlige språk får vi også på følelsen at Mahmoud legger opp til at Erna til en viss grad blir politisk styrt av Siv når Mahmoud tenker at Erna sikkert sa «Men du kan hviske til meg hvis det er noe, eller vi kan lage egen whatsapp-gruppe, der du kan si hva jeg skal si». Whatsapp er en ende-til-ende-kryptert meldingsapp, det vil si at ingen kan lese det som blir skrevet mellom deg og den du sender meldingene til utenom de involverte i samtalen. Det vi ser her er at uansett hva det skulle være Mahmoud tenker på, så blir det skrevet ned og presentert for leseren.

Dette poenget presiseres enda mer mot slutten av utdraget når Mahmoud tuller med tanken om at Asker bytter navn til «Askerbadsjan» og Bærum til «Bæhhrum». Enkelte har hatt og har enda en frykt om at Norge vil bli til et muslimsk land. Dette kan man blant annet eksemplifisere med FrPs gjentatte bruk av begrepet, som kanskje også kan kalles for en konspirasjonsteori, *snikislamisering*. Dermed leker Mahmoud med språket både for å gjøre narr av menneskene som velger å tro at muslimer vil ta over Norge, i tillegg til at tyngden i temaet blir erstattet med en lett og morsom form for humor. Dette er særlig viktig i en bok som *Hør her'a!* hvor forfatteren ofte tar opp tunge tema. Gjennom bruken av humor oppleves ikke fortellingen som direkte tungfattet. Som jeg forklarte i 2.2.3 har humorens funksjon i denne boken gjort det lettere å lese fortellingen da anspenheten av å diskutere det som egentlig er tunge tema, har blitt erstattet med humor (Mallan, 1993, s. 19-21). Dette vil jeg ikke minst diskutere og drøfte videre i analysen når jeg undersøker hvordan humor med fordel har blitt benyttet som fortellingens grunnmur og ramme.

Majoriteten i *Hør her'a!*

I *Hør her'a!* skrives det mye om utlendinger og etniske nordmenn, om minoriteten og majoriteten. Derfor vil jeg i det følgende undersøke hvordan majoriteten blir framstilt før jeg går videre med å analysere stereotypien. Fortelleren legger nemlig et tydelig skille mellom nordmenn og utlendinger. Som vist i avsnittet over blir nordmenn blant annet omtalt som «potet» og som «norske nordmenn», mens utlendinger ofte blir omtalt som utlendinger. Skillet som jeg nevner, kan sees ved flere anledninger igjennom lesningen av boken. Et eksempel på dette finner vi på side 11 når fortelleren skiller mellom nordmenn og utlendinger ved å si

Siv Jensen vil ikke ha for mange av oss, for da det er ikke så koselig lengre. Og hvis noe er ukoselig, da norske nordmenn gir sånn strengt blikk, ansiktet deres blir sånn furten eller hva det heter. De viser med øynene at: 'Dette her, dette er ukoselig. Nå liker ikke Gunnar og Karin situasjonen.' (Sharif, 2020, s. 11).

Når Siv Jensen ikke ville ha for mange av «oss» refereres det til de som er annerledes enn Siv Jensen, de som ikke er etnisk norske og som dermed er minoritetene. I tillegg ser vi igjen bruken av «norske nordmenn», de som er etnisk norske. Sitatet avsluttes også med det man kan oppfatte som typisk norske navn, nemlig «Gunnar og Karin» som ikke liker det når stemningen endres fordi det ble for mange av «oss», utlendingene. Majoriteten er altså etniske nordmenn, de «norske» nordmennene. De blir framstilt svært stereotypisk, enda et eksempel på dette er en beskrivelse av nordmenns matvaner: «[...] for hva skal nordmenna ødelegge lufta med, da? Laks, poteter og rømme?» (Sharif, 2020, s. 13), fordi etniske nordmenn «ofte» spiser fisk med poteter og rømme som tilbehør. Her er det også interessant hvordan fortellerstemmen, Mahmoud, bruker lignende stereotypi som etniske nordmenn har brukt mot muslimer og utlendinger. Et typisk eksempel kan være at «alle muslimer er terrorister». Mahmoud spiller dermed samme leken og på de samme premissene ved å tulle med at alle nordmenn spiser fisk, poteter og rømme. Ved å latterliggjøre tankegangen enkelte har når de skjærer alle over samme kam, som ved å kalle alle muslimer for terrorister eller at alle nordmenn alltid spiser fisk, potet og rømme, viser Mahmoud til det Holliday beskrev, at selv om «[...] national structures are important and influential in framing our lives, they do not

confine or explain some very important aspects of our cultural behaviour» (2010, s. 1).

Samtidig er det verdt å nevne at boken leses fra hovedkarakteren Mahmouds perspektiv, det gjør at leserens opplevelse av hvem majoriteten er, til en viss grad kan sies å være korrelert til hvem Mahmoud opplever som majoriteten. I tillegg er det viktig å forstå Mahmouds blikk på omgivelsene sine. Mahmoud, som er født og oppvokst i Norge, er fullt klar over at den etniske majoriteten i Norge er etniske nordmenn. Men gjennom lesingen av boken finner vi fort ut at Mahmoud bor i et område med høyere andel innvandrere og utlendinger enn i enkelte andre deler av Oslo: «De få nordmenn som bor her sitter utafor nærsenteret og drikker, eller de ruller seg rullingser som om det gjaldt livet» (Sharif, 2020, s. 26). Med dette som utgangspunkt er ikke majoriteten i nabolaget og bydelen hans etniske nordmenn, men en blanding av ulike innvandrere og utlendinger og et fåtall nordmenn. På tross av dette tolker jeg majoriteten i fortellingen som etniske nordmenn, selv om de fleste menneskene rundt Mahmoud er av en annen etnisk bakgrunn enn norsk.

Vi kan se at det samme mønsteret med stereotypi fortsetter utover i boken, men den er spesielt tydelig i starten av fortellingen. På side 11 ser vi bruken av stereotypi treffe både nordmenn og utlendinger samtidig: «Men norske barn blir født med ski, de er breie de skia der, derfor Linda, Mari og Kari tør ikke føde, kanskje. Abdi blir ikke født med ski, derfor Khalida føder og føder og føder» (Sharif, 2020, s. 11). I samme avsnitt gjøres det altså narr av begge parter, nordmenn gjør ikke annet enn å stå på ski så de får ikke tid til å føde. Utlendinger står ikke på ski, derfor kan de lage flere barn og kvinnene kan føde masse. Det samme ser vi også i neste avsnitt, samtidig som at det gis sympati til «stakkars sykepleiere» som må tåle utlendingene:

Jeg husker en gang vi gikk for å besøke en tante, husk alle pakistanske damer på din mors alder eller eldre er tanter, ellers du har disrespekt. Vi dro for å besøke tante, hun hadde fått en datter. I samme rom som henne så vi en utlendingmor som nettopp hadde født og hadde besøk av alle sine andre sju barn, brur! De barna var født med ett års mellomrom, sånn cirka, as. De jæverne lagde helvete på sykehuset. Sverger, norske stakkars sykepleiere så sjokkert på dem (Sharif, 2020, s. 11).

En grunn til å vise sympati er for å vise leseren at fortelleren Mahmoud, som er av norsk-pakistansk bakgrunn, forstår at utlendinger som han selv kan lage mye lyd. Og mye lyd er

ikke nordmenn vant til: «Bro, du vet ikke, nordmenn de snakker så rolig. Ållø. Vi utlendinger, sverger noen ganger jeg føler vi brøler! Vi har utestemme inne. For norske nordmenn innestemme er så viktig, til og med når de er ute» (Sharif, 2020, s. 91). Her viser i tillegg Mahmoud at han har et interkulturelt perspektiv ved å ta i bruk den emosjonelle komponenten av interkulturell kompetanse, holdningene (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 154). Videre sier han:

For i Norge, husk alt er koselig. Siv Jensen vil ikke ha for mange av oss, for da det er ikke så koselig lengre. Og hvis noe er ukoselig, da norske nordmenn gir sånn strengt blikk, ansiktet deres blir sånn furten eller hva det heter. De viser med øynene at: «Dette her, dette er ukoselig. Nå liker ikke Gunnar og Karin situasjonen.» (Sharif, 2020, s. 11).

Som norsk-pakistaner er Mahmoud født i Norge, men har en oppvekst i et hjem med pakistanske foreldre. Det gir Mahmoud, i likhet med mange andre personer med minoritetsbakgrunn, en oppvekst preget av å se likheter og ulikheter i de to kulturene. Det gir også en fordel som Mahmoud kan dra nytte av, nemlig å vite hvordan man skal oppføre seg under ulike omstendigheter og situasjoner, hva som er vanlig og uvanlig og hvorfor enkelte ting er som de er. At Mahmoud står mellom to kulturer gir han også «mer lov» til å kritisere, gjøre narr av og bruke stereotypiske karakteriseringer av de ulike kulturene enn om han var etnisk norsk. Han lever i og imellom begge kulturene, derfor får han også det privilegiet å bedømme det ut ifra sitt syn. I et avsnitt fra teorikapittelet, 2.3.3, forklarer jeg hvordan Mahmoud har føttene plassert i den norske og den pakistanske kulturen. Dette gjør han i stand til å stå mellom kulturene og kritisere dem begge. Hvordan Mahmouds interkulturelle perspektiv påvirker fortellingen vil jeg komme tilbake til senere i analysen.

Også dette utdraget bærer preg av muntlig språk. Mahmoud kombinerer både norsk og engelsk når han skriver «disrespekt» i stedet for tilsvarende begrep på norsk. I tillegg fortsetter han bruken av «brur», altså ulike versjoner av ordet «bror». Videre bruker Mahmoud banneordene «jæverne» og «helvete», noe som legger et ekstra trykk på det han prøver å få frem, at utlendingene lagde et enormt bråk på sykehuset. Utover dette ser vi at bruken av «sverger» og «norske nordmenn» også er med på å påvirke muntligheten i utdraget. Disse typene ord er vanlige og forekommer ofte i løpet av fortellingen.

Den hyppige bruken av *overdrivelser* er med på å sette sitt preg på humoren i *Hør her'a!*. Mallan har blant annet forklart hvordan overdrivelser er en del av elementene som barn og unge opplever som humoristiske (1993, s. 3). Der ungdommen, som denne ungdomsromanen kan sies å være rettet mot, i utgangspunkt er mer glad i skitne og grovere vitser (Mallan, 1993, s. 7), vil overdrivelsene i denne fortellingen fortsatt appellere til ungdommen da den i tillegg til overdrivelser tar i bruk slang og et humoristisk språk. På side 20 får vi et eksempel på overdrivelser som i tillegg har visse stereotypiske trekk, noe som igjen appellerer til ungdommen da stereotypi ikke er sett på som akseptabel oppførsel av de voksne, som ungdommen jo ønsker å løsrive seg fra (Mallan, 1993, s. 7). Hovedkarakteren Mahmoud snakker med bestekompisen sin, enøyd Arif, som ønsker å få seg sommerjobb og som derfor spør Mahmoud om tips. Mahmoud svarer:

Bærur, hør, lek norsk nordmann. Snakk som gååra, skjønner du? Ikke bruk ord fra gata, ok? Snakk som en Olav eller en Preben, eller enda bedre, som en Axel. Ha flyt, ha flow. Norske nordmannen skal tro du er norsk nordmann, men med feil farge, han må få inntrykk av at du er adoptert, brur (Sharif, 2020, s. 20).

I sitatet over står overdrivelsene på rekke og rad. Mahmoud overdriver måten Arif må oppføre seg på for å kunne klare å skaffe seg en jobb. Han må endre seg enormt for å passe inn og for å dermed kunne få seg den jobben. Det er ikke nok å ikke bruke slang, han må bli skikkelig «norsk nordmann». Men siden han har «feil hudfarge» må han oppføre seg som om han er adoptert, at han ikke er født og oppvokst i en somalisk familie. Om han er adoptert så har han de samme verdiene som «norske nordmenn» for da er han oppvokst hos en norsk familie. Så mye skal til for å kunne få seg jobb om du er somalier. Samtidig kan man tenke seg at det er et snev av sannhet i det Mahmoud forteller Arif, selvfølgelig med en god del overdrivelse. Mange utlendinger vil nok måtte endre litt på seg for å kunne skaffe seg jobb. Ikke snakke eller oppføre seg som de vanligvis ville gjort ettersom det er en annerledes type oppførsel sammenlignet med «norske nordmenn».

Men også her står stereotypien sterkt når Mahmoud videre sier:

Du må vise du er hardtarbeidende, eller de vil tro med en gang du får første lønna du tar ut sånn sykmelding, for det er i blodet ditt! Latskap, du vet. Du er jo første somalieren som vil jobbe selv, Erna Solberg burde dele ut marsipankake på Stortinget, brur! Jeg blunker til han. / Kjeft'a, frekk, as, bro! / Bruh, hør her'a! Du må forandre deg fra å være enøyd Arif til enøyd Kurt Bjarne Amundsen, brorsan! (Sharif, 2020, s. 20).

Stereotypien baserer seg i all hovedsak på at somaliere er late i arbeidsmarkedet. For Arif må jobbe ekstra hardt for å overbevise sine kolleger og sjef at han ikke er en av dem som får seg jobb og tar ut sykemelding ved første mulighet. Stereotypi kan ofte også inneholde sterke overdrivelser, som i dette sitatet. Overdrivelsene fortsetter med at Erna Solberg burde dele ut marsipankake på Stortinget ettersom Arif er den første somalieren som gidder å jobbe. Til slutt overdriver Mahmoud om at hvis Arif skulle klare å få seg jobb så burde han bytte navn til Kurt Bjarne Amundsen, et navn som kan oppfattes som typisk norsk om man leser Mahmouds tanker rett.

Mahmoud selv ønsket å søke sommerjobb, men han var nervøs for å ikke bli kalt inn til intervju i det hele tatt om lederen i en bedrift hadde sett navnet hans. Som vanlig blir det en del overdrivelser og stereotyper:

Jeg burde ha søkt sommerjobb selv, men jeg er så nervøs for å ikke bli innkalt til intervju, så jeg droppa det, as. For jeg får følelsen av at før søknaden min har blitt sett på av Astrid eller Sigrid i en eller annen bedrift, hun kommer til å krølle den sammen som en ball og rolig kaste den i søpla uansett etter at hun har sett navnet mitt. Mahmoud Mahroof, liksom! Lover deg, jeg vurderer å bytte navn noen ganger. Jeg bør heller kalle meg Jørn eller Bjørn, og si at jeg er adoptert fra India, Bangladesh eller Iran. For man må lure nordmennene litt, for å overleve du må fortelle dem historier som ryster dem i sjela inni dem, skjønner du? Vekke mennesket i dem så mye at de får lyst til å ta deg med hjem og lage varm kakao til deg, brur, og smøre to brødsriver med gulost eller hvitost og paprika eller agurk! (Sharif, 2020, s. 20-21).

Som i mange av sitatene kan man finne en del sanne argumenter. Mennesker med ikke-

vestlige navn er ofte redd for å få søknadene sine avvist på bakgrunn av navnet de har i stedet for på bakgrunn av kvalifikasjoner. Men i kjent *Hør her'a!*-stil blir også disse argumentene overdrevet og stereotypisert. Sitatet er fra samme side som sitatet før, så mange av overdrivelsene baserer seg også her på norske og utenlandske navn. Mens Mahmoud oppfordret Arif til å endre oppførsel i et intervju, er Mahmoud selv redd for å ikke engang bli innkalt til intervju. En frykt som baserer seg på hendelser som definitivt kan finne sted, ender opp med å bli gjenstand for stereotypi når Mahmoud ser på arbeidsgivernes navn som typisk norske, Astrid og Sigrid. I tillegg mener han at han burde, i likhet med Arif, bare byttet navn med en gang, for eksempel til Jørn eller Bjørn og sagt han var adoptert. Den mest overdrevne kommentaren kommer derimot mot slutten av sitatet. For at nordmenn i det hele tatt skal kunne ha medfølelse for deg, så må du fortelle dem om de vanskelige opplevelsene og erfaringene du har hatt. Da vil de ha medfølelse for deg, så mye medfølelse at de vil ta deg med hjem og lage deg kakao med et par skiver med ost og paprika. Det er en svært overdreven og stereotypisk forestilling om nordmenn og hva som skal til for å være varmere mot utlendinger, men den inneholder nok likevel noe sannhet.

Det første utdraget fra side 20 er naturlig nok svært muntlig da Mahmoud har en uformell og vennskapelig samtale med sin gode venn Arif. Dermed blir muntligheten fra samtalen ekstra synlig og utdraget blir blant de mest muntlige fra fortellingen. Mahmoud og Arif er begge i 15 års alderen og virker å være på samme bølgelengde, selv om Arif av og til spør noe unaturlige og snodige spørsmål. Deres gode vennskap fører til at vi får en samtale fylt med slang og bruk av ord som begge forstår og finner akseptable i denne sammenhengen. Mønsteret med å ta i bruk ulike ord for «bror» kommer sterkt fram her. Mahmoud og Arif sier «bror» på fem ulike måter: «bærur», «brur», «bro», «bruh» og «brorsan». Dette viser blant annet også til et samfunn i endring, noe som igjen viser at humor konstant endrer seg (Mallan, 1993, s. 2). Denne typen slang ville muligens ikke vært like vanlig i Norge på 1990-tallet som det er den dag i dag. Bruken av disse formene for «bror» setter standarden for samtalen og samtalens muntlighet. Som leser opplever man samtalen som en naturlig og morsom interaksjon mellom to gode venner. Allerede med det første ordet legger Mahmoud standarden når han begynner med «Bærur, hør». Slangen i samtalen fortsetter når Mahmoud forteller Arif at han må snakke som «gååra», som betyr å snakke som en hvit person. Mahmoud utdyper dette med å fortelle Arif at han må lære å oppføre seg som «norsk nordmann», altså å oppføre seg som om han var etnisk norsk. Også Arif bruker slang og det eneste han sier fra utdraget er «Kjeft'a, frekk, as, bro». I det neste utdraget, fra side 20-21, kommer Mahmouds tanker fram og også her ser vi et

muntlig språk selv om dette ikke er en samtale. Her brukes ord som «as», «liksom», «lover deg», «skjønner du?» og «brur» som gir utdraget det muntlige preget.

I likhet med muntligheten, er overdrivelsene blant de sterkeste virkemidlene i fortellingen. Et eksempel på dette er når Mahmoud forteller om en på trinnet hans med et langt navn: «En i parallellklassen min på ungdomsskolen, faren hadde kalt han Halim Ul Hassan Bin Talib Bin Khawaja Bin Kayum Ul Khusri Al daroori husne Kitaaba. Bror, da jeg tror det blir vanskelig å få jobb!» (Sharif, 2020, s. 22). Igjen baserer overdrivelsene seg på en blanding av sannhet og stereotypi. For det er mange som har utrolig lange navn, dog er det kanskje ikke så vanlig med såpass lange navn som det Mahmoud forteller om.

Mahmoud er ikke minst en selvsikker og ambisiøs gutt. Det, kombinert med humoren hans, gir fortellingen humoristiske avsnitt. Ett av dem kommer i det følgende og handler om Marius-gensere, Erna Solberg og Siv Jensen:

Hvis jeg blir rik en dag og flytter ned til sentrum i svær leilighet, da jeg har tenkt å ta på meg Marius-genser og kombinere den med Marius-lue. Jeg skal kjøre full Marius-stil, brur. Men her hvor jeg bor, hvis jeg leker for mye Marius, da gutta i nabolaget kommer til å banke meg opp. Derfor, det beste for alle parter som norske nordmenn sier så fint, er å være det man er, nemlig Mahmoud (Sharif, 2020, s. 15-16).

Mahmoud harselerer med Marius-genseren, det er ganske klart og tydelig. For han kan ikke ha Marius-genser om ikke han har svær og dyr leilighet midt i sentrum, da er det akseptert. Marius-genser er altså kun tolerert om du er norsk, eller om du skulle være så heldig og flink til å ha en stor og dyr leilighet midt i sentrum. For hadde Mahmoud tatt på seg en Marius-genser og Marius-lue i blokken han bor i nå hadde han fått bank av naboguttene. Så lite er Marius-genser tolerert hvor han bor. Han er tross alt ikke «norsk nordmann» og burde derfor ikke bruke noe som tilsier at han er annet enn det han er, nemlig Mahmoud. Det morsomme er da ideen han får om å lage sin egen Mahmoud-genser:

Målet mitt er at en vakker dag norske nordmenn skal gå med Mahmoud-genser. Det skal være curry-mønster på den, sånne strikkede hvite hvitløker rundt hele genseren.

Litt rødløk, en del grønne chili på nederste rekka, litt røde chiliflak på midten. Mahmoud-genser, brursan! Den kommer til å selge som varme naan (Sharif, 2020, s. 15-16).

Den spiller på alle stereotypiene om pakistanere. Mahmoud-genseren må ha curry-mønster, i tillegg til hvitløker, rødløk, chili og chiliflak. Med et såpass bra motiv ville genserne solgt som varme naan-brød! Mahmoud fortsetter det samme mønsteret sitt som tidligere, altså å harselere med både nordmenn og utlendinger. Det går til slutt også utover politikerne, og som vanlig er det Erna Solberg og Siv Jensen som står i sentrum:

En våt drøm er at Erna Solberg skal ha på seg en sånn Mahmoud-genser på nasjonal TV mens hun taler til folket om nasjonens tilstand. Tenk deg hvitløkene og chiliene kommer til å svinse og svanse over brystene hennes, brur! Løkene kommer til å danse over magen hennes mens hun sier på TV så hele Norge ser og hører det: «Denne genseren er veldig komfortabel og av beste kvalitet, han Mahmoud er virkelig en gensergründer.» Ållø, da! Siv Jensen hadde sikkert kalt Mahmoud-genseren min for snikislamisering. Hun hvisker alltid til meg med creepy stemme, i drømmene mine: «Nooorske verdier, Mahmouuuuud, norske verdieeeeeer.» (Sharif, 2020, s. 15-16)

Mahmoud gjør narr av Ernas vekt, samtidig som at harseleringen går sterkere utover Siv enn Erna når Mahmoud refererer til «snikislamisering» og «norske verdier». I utdraget ser vi også et visst nivå av muntlighet, men sammenlignet med tidligere utdrag ser vi mindre muntlig språk brukt her. Derimot er det, som vanlig, fortsatt en del ord og uttrykk som vi har sett tidligere. For også her bruker Mahmoud «brur», «brursan» og «norske nordmenn», i tillegg til «ållø» som vi ikke har fått lest noe særlig fram til dette punktet. Samtidig bruker Mahmoud et muntlig språk som passer inn i denne konteksten når han beskriver chiliene og hvitløkene fra hans egen «Mahmoud-genser» som skal «svinse og svanse over brystene hennes». Mahmoud er heller ikke redd for å beskrive hvordan Siv Jensen alltid dukker opp i drømmene hans og med «creepy» stemme snakker om norske verdier. Også her ser vi bruken av slang dominere, sammen med å bruke andre språk enn norsk, denne gang engelsk i «creepy».

Gjennom fortellingens løp antydes og indikeres det at Mahmoud ønsker å samle det

flerkulturelle Norge. Hans interkulturelle perspektiv gjør dette mulig, og gjennom bruken av ulike virkemidler som stereotypi og språk har han gjort dette i løpet av hele fortellingen. I dette tilfellet symboliseres det med Mahmouds drøm om Erna som har på seg Mahmoud-genser, slik bringer han de to kulturene, den norske og den pakistanske, men på mange måter også etniske nordmenn og ikke-etniske nordmenn, sammen.

Disse humoristiske utdragene jeg nå har undersøkt har kommet fra bokens første 50 sider. Dette støtter opp under påstanden min fra kapittel 3.2.1 om at humor er fortellingens grunnlag. For i løpet av de første 50 sidene blir vi bedre kjent med Mahmoud, hans familie og hans omgivelser, derimot kommer ikke selve handlingen i gang før onkelen til Mahmoud ankommer Norge fra side 39 og videre. Opp til dette punktet er det humoren som spiller en stor rolle og som gir fortellingen en særlig underholdende, interessant og iøynefallende innledning. Den humoristiske grunnmuren i fortellingen er lagt.

I kapittel 2.1.3 greide jeg ut om det å ha enkelte regler, normer og rammer rundt det humoristiske for at det humoristiske skal fungere. I denne fortellingen bruker Mahmoud en rekke ulike virkemidler for å skape det vi opplever som humoristisk. Blant hovedgrunnene til at dette fungerer så godt er at leserne av *Hør her'a!* primært bor i Norge. Dermed deler man til en viss grad den samme sosiale verdenen og det samme samfunnet, noe som er av betydning ettersom det humoristiske i denne fortellingen gjør narr av en felles forståelse man har av samfunnet vårt. Dersom man leste en humoristisk fortelling hvor målgruppen i utgangspunktet er fra en kultur svært annerledes enn det norske, er det ikke sikkert norske lesere ville forstått, eller i det hele tatt oppfattet, humoren. Resultatet av dette har jeg tidligere nevnt, men jeg poengterer det igjen:

What is it like for people not to have the same sense of humour? They do not react properly to each other. It's as though there were a custom amongst certain people for one person to throw another a ball which he is supposed to catch and throw back; but some people, instead of throwing it back, put it in their pocket (Ludwig Wittgenstein, 1980, sitert i Critchley, 2002, s. 4).

I tilfellet med *Hør her'a!* kastes ballen definitivt tilbake fra leseren.

Når jeg nå i 3.2.3 skal undersøke hvordan humoren letter på stemningen under vanskelige situasjoner, vil dette også vise til hvordan humoren ender opp som rammen rundt fortellingen.

3.2.3 Humor letter på stemningen

I det forrige beskrev og analyserte jeg i all hovedsak stereotypien og det muntlige språket i fortellingen. Det er derimot slik at Mahmoud opplever hendelser og går gjennom episoder som resulterer i at han bruker humor for å lette på stemningen. Det vi har sett i det forrige delkapittelet viser til hvordan stereotypien og det muntlige språket blir brukt, men også at humoren er der som en grunnmur gjennom hele fortellingen. Ett av konsekvensene av dette er at humor også blir brukt under vanskeligere omstendigheter for å løfte vekten fra Mahmouds skuldre. Betydningen og viktigheten av dette beskrev jeg i kapittel 2.2.3. Jeg har videre valgt å skrive denne delen for seg selv da humoren har en viss funksjon i det forrige delkapittelet, mens funksjonen er annerledes i dette. I det følgende skal jeg derfor analysere hvordan Mahmoud bruker humor for å lette på stemningen.

Det er spesielt enkelte hendelser og episoder fra fortellingen som skiller seg ut hvor vi får sett hvordan Mahmoud med fordel tar i bruk humoren under vanskelige situasjoner, men også under situasjoner hvor Mahmoud bare vil lette litt på stemningen med humor (Mallan, 1993, s. 21). Dette ser vi spesielt når Ali forteller Mahmoud at han føler seg som en jente i en guttekropp. Da får vi, fra side 84 og ut, en rekke eksempler på hvordan Mahmoud bruker humor når han får vite Alis store hemmelighet. Humoren utspiller seg ved at vi får lese Mahmouds tankeprosesser mellom dialogen han har med Ali. Det er altså lite humor i selve dialogen, men mye humor mellom hver uttalelse fra søsknene. Det første eksemplet kommer fra det øyeblikket Ali forteller hvordan han føler seg til Mahmoud: «Og det han sier, gir meg balleklapp, rompehullukking, halsbrann, adamsepleeksplosjon i halsen pluss fucka hodepine på en gang, brur!» (Sharif, s. 84-85). Dette er altså et tydelig eksempel på hvordan Mahmoud bruker humor når noe uforventet og vanskelig har oppstått. Han tror ikke det han hører og må derfor bruke humor for å lettere kunne prosessere det han har hørt.

Videre bruker Mahmoud også humoristiske trekk når han skal spørre Ali om når han begynte å føle seg som en jente. I selve samtalen mellom Mahmoud og Ali er det ikke slik at søsknene opplever noe humoristisk, derimot gjør vi som lesere det. For Mahmoud holder på å kalle Ali for en *mæbe*, som er slang for en pen og attraktiv jente. Det er ikke nødvendigvis frekt å kalle

sin lillebror for mæbe, men det er som oftest brukt når man snakker om jenter man synes er pene, ikke noe man ville kalt sin søster for: «Men du, lillebror. Når egentlig ... når sånn ærlig, begynte du å føle deg som en mæ ... bro, jeg mener jente?» (Sharif, 2020, s. 85).

Videre tenker Mahmoud at det er godt mulig Ali faktisk er en jente, for hvordan ellers skal han ha lært å bruke så dype ord allerede som tiåring?:

Bro, hvor har han lært sånne dype ord? Er det sånn når man føler seg som jente at man automatisk blir smartere? For er det ikke det dem sier, jenter er smartere enn oss gutta? Ållø, da, kanskje han virkelig er sånn ordentlig jente, for hvis du hadde spurt meg som tiåring, så hadde jeg ikke klart å si at jeg føler meg fanget, liksom. (Sharif, 2020, s. 85-86).

Om Mahmoud opplever seg selv som morsom eller ikke er ikke lett å vite. Som lesere av fortellingen er derimot hans tanker svært underholdende. Det fortsetter på side 86 hvor Mahmoud begynner å vise fortvilelse over alt han har fått vite, hvordan han skal hjelpe Ali og alt ansvaret han har fått: «Hva skal jeg si? Hvordan skal jeg si det? Hvor mye skal man si? Hva skal man ikke si? Hva vet vel jeg, mann! Jeg har ikke vært på noe sånn ‘bytte kjønn’-kurs» (Sharif, 2020, s. 86). Mahmoud har mange spørsmål selv og vet ikke helt hva han skal si. Det resulterer igjen i humoristiske tanker hvor hans mangel på «bytte kjønn»-kurs er humoristisk å lese om.

Men stresset Mahmoud opplever roer seg ikke ned. Spesielt ikke når Ali begynner å be om Rapunzeldukke i stedet for Barbiedukke som Mahmoud har lovet han om Ali holder dette hemmelig:

Jeg sverger i hvert fall fire ganger, jeg tenker han der kommer til å få meg drept, faren min kommer til å kille meg, gi meg sånn hjerte-lunge-redning, og så drepe meg på nytt! Han kommer til å si: «Jeg kom ikke til Norge for at en av dere skulle bytte kjønn, haram barn av haram kvinne! Jeg kom ikke til Norge for at du skal kjøpe Rapunzeldukke til lillebroren din!» (Sharif, 2020, s. 87).

Mahmoud har spilt på en humoristisk setning han ofte har hørt sin far si, nemlig «Jeg kom ikke til Norge for å ...» Faren til Mahmoud har måttet jobbe hardt etter å ha flyktet til Norge. Han forventer en viss standard hjemme hos seg og han ønsker å opprettholde navnet han har hos de andre pakistanerne på jobben. Derfor resulterer mange samtaler med den setningen når barna har gjort noe han ikke er fornøyd med. Den samme humoren spiller altså Mahmoud på her når han kan se for seg faren sin bli forbannet over Alis ønske om å bytte kjønn. Derfor er Mahmoud livredd og forteller Ali at han skal kjøpe han alle dukkene fra Coop OBS. Ali lyser opp og hopper i armene til Mahmoud. Mahmoud vil bare at Ali skal holde hemmeligheten hemmelig: «Brur, jeg kan selge ene nyren min for at han skal holde kjeft, brur, jeg kan selge begge ballene for at han skal holde kjeft!» (Sharif, 2020, s. 89).

Gjennom sitt interkulturelle perspektiv viser Mahmoud leserne hvordan et scenario som dette ville vært i en muslimsk familie. Som vi ser er Mahmoud ganske redd for utfallet dersom han forteller sin far om Alis følelser. På den annen side toner han dette ned ved å ta i bruk humoren. For om man fjerner humoren ser man en stresset, og på mange måter litt redd, ungdom som er usikker og bekymret for sin fars reaksjon. Humorens funksjon er her, som ved mange tilfeller i fortellingen, å tone ned det alvorlige temaet (Lykke-Olesen, 1988, s. 147). Som lesere kan man oppleve denne delen hovedsakelig humoristisk, og deretter som alvorlig. Ved at det humoristiske her tar hovedrollen, opplever man ikke situasjonen lenger som like alvorlig. Tyngden i det hele er nærmest fjernet.

I kapittel 2.1 forklarte jeg at humoren kan bidra til å «ufarliggjøre våre uenigheter og gjøre det enklere å ha samtaler om problematiske og krevende tema, følelser og meninger».

Kjønnsidentitet, som er et sentralt tema i fortellingen, er definitivt et følsomt tema som det er lett å ha uenigheter rundt. Nå har jeg ikke et direkte blikk rettet mot temaet i denne oppgaven, men situasjonen her gjør det mulig å også trekke inn humor og det flerkulturelle. For i denne sekvensen i fortellingen vises det klart og tydelig at Maqsood ikke vil tolerere at noen av barna ville ha byttet kjønn. Han er for det første en streng mann som ønsker seg sterke, mandige gutter som ikke gråter eller viser for mye følelser (Sharif, 2020, s. 46). For det andre har han, med utgangspunkt i religion og bakgrunn, en viss mening om hvordan barna hans skal være. Dette innebærer ikke at barna skal bytte kjønn. Dermed ser vi her tegn til motstridende meninger dersom man sammenligner Maqsoods mening med den generelle mening samfunnet kan ha, i tillegg til de rettigheter og lover som transpersoner nå har på sin

side. Mahmoud selv sammenligner situasjonen med hvordan den ville vært for etniske nordmenn kontra hvordan den er for Mahmoud og hans familie. For mens en norsk familie ville ha løpt til drag-butikk og kjøpt dusker til barnet sitt som ville byttet kjønn og sagt «Ikke stress, vi skal hjelpe deg på alle måter, vi er her for deg» (Sharif, 2020, s. 92), så kommer Mahmouds far til å «[...] klikke brrrrutaaalt. Han kommer til å få sånn depresjon» (Sharif, 2020, s. 93). På bakgrunn av de motstridende meninger kan man her si at temaet er sårt og emosjonelt. Men det er her humoren trer inn. For uenighetene kan her være store mellom lesere og det Maqsood mener og sier. Ved å da bringe humoren inn, har Mahmoud klart å trekke tyngden ut av temaet og gjøre det lettere å lese om de ulike meninger som Maqsood kan ha. Dermed resulterer dette i det som Lykke-Olesen forklarte: «Tværtimod kan den tryghed, som den fælles latter kan medføre, give mod og tillid til at tage fat på pinagtige og fortrængte problemer, som man ellers ville lade ligge» (1988, s. 147).

Flerkulturell identitet er et viktig tema i denne boken. Mahmoud ufarliggjør våre uenigheter og ulikheter ved hjelp av humoren. Uten humoren ville fortellingen på svært mange måter vært annerledes, blant annet ville den vært tøffere å lese da humoren ikke ville vært til stede for å guide oss gjennom de vanskelige situasjoner og tema. Etersom Mahmoud behersker interkulturell kommunikasjon, klarer han å vise til flere perspektiv: Maqsood sitt, etniske nordmenn sitt og flerkulturelle mennesker sitt. Dermed bringes disse sammen i en form for tredje kultur hvor man ved hjelp av humoren kommuniserer på en måte som gagnar alle (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 152). Igjen har Mahmoud brukt sitt perspektiv, kombinert med humoren, til å «[...] bring us together» (Shaeffer og Hopkins, 1988, sitert i Mallan, 1993, s. 1).

Videre sitter Mahmoud seg ved siden av Ali og hører på hvordan han føler seg. Mens Ali snakker tenker Mahmoud på kompisen Arif og alle søsknene han har, som han omtaler som et «fotballag» basert på hvor mange de er, og hvordan Arif ville ha reagert om ett av hans åtte søsken ville ha ønsket å bytte kjønn:

Jeg sitter rolig ved siden av han på senga og tenker: «Onkel og pappa kommer til å æresdrepe deg.» Egentlig jeg får lyst til å ta en pute og kille han, men tross alt han er lillebroren min, eneste søskenet jeg har, for faen! Hadde vi vært som Arif og hele fotballaget hans, jeg hadde kvela han med pute og sagt: «Det går bræhhhhhh, din

wannabe kæhhbe, vi har mange flere! Pappa mamma kan lage en sønn til! Nav gir uansett barnebidrag, din jævel» (Sharif, 2020, s. 89).

Det vi også kan legge merke til her er hvordan Mahmoud egentlig føler seg. Han har fått servert en utrolig vanskelig hemmelighet av Ali og vet at det vil bli bråk av det. På en måte skulle Mahmoud ønske han var hemmeligheten foruten, på den annen side elsker han sin bror og er glad Ali kom til han med det. Søskenkjærligheten deres viser seg da Mahmoud reflekterer rundt om ett av Arifs søsken hadde ønsket å bytte kjønn. Mens han holdt på å kalle Ali en «mæbe», kalte han i tankene sine Arifs søsken som «kæbe», som oversatt fra arabisk betyr «hore».

Mot slutten av kapittelet kommer det enda mer humor fra Mahmoud som, etter å ha trøstet Ali, begynner å reflektere over den vanskelige situasjonen han befinner seg i:

Sånn plutselig hjernen min begynner å jobbe sjapt! Som verdens sjappeste datamaskin. For det første, jeg tenker at faren min kommer til å pælme meg ut av vinduet så jeg lander midt mellom somalierne der nede mens de er på vei inn som små soldater, han kommer til å synge: «Let him gooo!», sin egen versjon fra Frozen, mens han vinker til meg! / For det andre: Jeg vet ikke hva for det andre er, for å være ærlig. For jeg er veldig forvirra akkurat nå (Sharif, 2020, s. 90).

Mahmoud er stresset, og vi opplever dette stresset klart og tydelig. Men igjen, som tidligere i samtalen hans med Ali, er det humoren som bryter gjennom alt av stress, usikkerhet og redsel når Mahmoud refererer til hvordan han tror hans far vil reagere på Alis nyhet. Deretter er Mahmoud så sliten og forvirret at han ikke har mer å legge til. Som lesere opplever vi denne delen av boken som et stort høydepunkt. Det har oppstått noe vanskelig og stort, men gjennom Mahmouds perspektiv opplever vi det ikke bare som utfordrende, men også som humoristisk når Mahmouds morsomme tanker kommer fram til oss som lesere (Lykke-Olesen, 1988, s. 147).

Men også videre i boken bruker Mahmoud humor for å lette på stemningen. Mahmoud har opplevd noe han aldri trodde skulle skje i hans familie og begynner å reflektere rundt dette.

Fra før av er han svært stresset i dagene som kom etter Ali fortalte hvordan han følte seg. Når dagene så passerer, får vi lese mye om hva slags tanker Mahmoud gjør seg. Deriblant reflekterer han rundt nyheten til Ali og sammenligner hvordan det hadde vært i en norsk familie. Også her er Mahmouds perspektiv interessant, spennende og ikke minst humoristisk når han er på vei ned trappene for å ta seg en luftetur:

Hvis det er et sjokk for meg, tenk deg sjokket pappa og mamma vil få, da! For å være helt ærlig, såne ting man leser på Dagbladet eller på VG.no, da. Sånn «Aleksander fortalte pappa han vil bli jente.» Og så man ser bilde av lykkelig norske familie med fuglehund som sitter i sofa. Tenk om vi kommer i Dagbladet eller i VG, mann! Da Erna Solberg blir stolt av oss. Sikkert hun skal si på bergensk: 'Landet går framover og integreringen også. Det er denne familien et godt eksempel på. Se hvordan disse pakistannerne sitter og spiser ris og drikker brus som en hvilken som helst lykkelig familie, sammen med tidligere Ali, nå Alia.' Også jeg har på meg Mahmoud-genser, nei, hele familien har på Mahmoud-genser. Bortsett fra Ali, han har blitt jente og har på seg Mahmoud-kjole. Bra business, as!» (Sharif, 2020, s. 97-98).

Om ikke Mahmouds morsomme og kreative tanker er humoristiske for han selv, så er de for leseren. Mahmoud reflekterer rundt sjokket foreldrene vil kunne få, i tillegg til kontrastene som er om Mahmouds familie var etniske nordmenn. Da ville utfallet vært annerledes, de ville endt i Dagbladet eller på VGs nettsider. Han ser for seg sin egen familie i avisen og hvordan det ville endt opp med at Erna Solberg hadde vært kjempefornøyd med integreringen i landet.

Mahmoud viser igjen sitt interkulturelle perspektiv og hans eget ståsted. Han forstår den norske og den pakistanske kulturen godt, og klarer derfor å sammenligne disse fint. Det brukes ikke minst mye stereotypi her, blant annet med at det ville vært typisk å komme i avisen med en slik sak. Da hadde «Erna Solberg blitt stolt av oss», noe som jo er et perspektiv Mahmoud tar en del opp i denne fortellingen. Blant annet forteller Mahmoud, egentlig forfatter Gulraiz Sharif, om hvorfor han skriver boken:

Hør her'a! Grunnen til at jeg skriver denne boka er fordi norske nordmenn digger sånt. De elsker at en utlending, muligens litt undertrykket og uslepen diamant, sitter og

skriver en bok eller to. Om hvordan det 'egentlig' er å være svarting, om alle arrene, om all smerten, alle vanskelighetene. Du vet, fordi de tør ikke å snakke så mye med oss (Sharif, 2020, s. 30).

Her henvender han seg direkte til enkelte av leserne da forfatter jo vet at boken publiseres i Norge, og også vil bli lest av etniske nordmenn. Men igjen står stereotypien sterkt om hvordan etniske nordmenn oppfatter og ser på «en utlending, muligens litt undertrykket». Samtidig blir utlendinger stereotypisert som undertrykket, at de har opplevd vanskeligheter og mye smerte. Dermed blir offeret i humoren her, som ved mange anledninger, både etniske nordmenn og utlendinger (Gilbert, 1997, s. 322) (Lykke-Olesen, 1988, s. 146).

I samme avsnitt som i utdraget over fortelles det også at «For en nordmann er det å lese om oss som å ta doktorgrad, etterpå de føler seg utvidet i horisonten sin. De ser verden med nye briller [...]» (Sharif, 2020, s. 30). På mange måter beskriver Sharif nøyaktig hva det er fortellingen handler om, nemlig å utvide sitt eget perspektiv og å se verden fra en annen persons ståsted. Sharif inviterer her leserne til å utvide sin egen horisont. Og da dette er skrevet på side 30, blir dette ikke minst et frempek hvor det hintes til hva fortellingen vil handle om og hva den vil kunne bidra med. Man kan da se tilbake på Lester Pearson sitt foredrag som jeg siterte i starten av kapittel 2.3: «How can there be peace without people understanding each other, and how can this be if they don't know each other?» (Pearson College UWC). Det er presist dette fortellingen bidrar med: informasjon, innblikk og forståelse for ulike kulturer, mennesker og deres respektive perspektiv. *Hør her'a!* bidrar med informasjon om den pakistanske kulturen, om hvordan det er å være flerkulturell og hva slags forståelse og syn man har på det norske samfunnet fra en person med flerkulturell bakgrunn. Humoren i fortellingen støtter de vanskelige temaene og diskusjonene og gjør det lettere for oss å lese oss gjennom, i tillegg til at humoren trekker tyngden ut av fortellingen (Mallan, 1993, s. 21).

Mens vi har fått oppleve Mahmouds tankestrøm og hvor humoristisk denne er, har han ikke selv fått le og koblet litt ut. Han er derfor på vei ned trappene for å møte sin gode venn Arif, som jo er kjent for sine mange rare og uvanlige kommentarer. Møtet mellom vennene denne gangen er heller ikke et unntak. Mahmoud håper at å henge med sin gode venn Arif og drikke

seg en Pepsi Max-boks vil hjelpe litt på humøret hans gjennom disse vanskelige tider:

Vi sitter og drikker, raper litt. Sier ikke så mye. Skal man fortelle sånt til Arif? Ikke ennå, as! Også jeg vet ikke om han helt skjønner det, han er treig, liksom. Tror ikke akkurat han kan begynne på Blindern, men man vet aldri. Plutselig han hoster opp litt Pepsi-slim, spytter den tilbake i Pepsi-boks, fordi han er ferdig med å drikke brusen. Også han sier «brur?» Jeg sier som vanlig «ja, brur?» Han der kan overraske når som helst. Brur, hele sommer jeg har sittet og tenkt leenge, da. På hva? Spør jeg rolig. Jeg må være tålmodig, han har gitt meg tid, jeg må også gi han tid. Brur, du vet ... hvorfor ... Hva, bror, hva? Bare si det, få det ut av systemet, mann (Sharif, 2020, s. 99).

Mahmoud vet ikke hva Arif vil si, kanskje det for en gangs skyld er noe seriøst. Eller kanskje det bare er mer tull og rare spørsmål fra hans side. Mahmoud er ikke sikker, men må være tålmodig som han har måttet være ekstra mye i det siste. Så sier Arif:

Hvorfor synes man ikke ... at ens egen bæsje ... liksom ... lukter så ille? Hør'a, jeg var ikke ferdig med Pepsiboksen min engang, jeg holdt på å drikke en tætt iskald slurk av Pepsi Max, mann! [...] Noen sier til meg de er født i feil kropp, andre tenker på hvorfor ens egen bæsje ikke lukter så ille. Onkel ser afrikanere og spør om de virkelig er så svarte, og om norske romper virkelig er så rosa, mamma truer med sandalwhopp, pappa sier hold ryggen rett og hva han ikke kom til Norge for! Bror, skal alle leke med meg? Ingen tar hensyn til Mahmoud, ingen spør Mahmoud hvordan Mahmoud har det. Hvorfor fucker alle med meg?! Men fy søren, jeg ler, as, bror! Tror ikke jeg har ledd så mye på lenge. Jeg får vondt i magen, men det er sånn bra vondt i magen. I stedet for å whoppe Arif med joggeskoen min, jeg high fiver til han flere ganger, as! Jeg sier: «Brur, du er rå, mann! Jeg digger deg! Bro jeg trengte det der, as! Jeg elsker deg, brur, du vet ikke, brur, hvor mye jeg elsker deg. Wollah! (Sharif, 2020, s. 99-100).

Her får vi altså også oppleve at Mahmoud endelig får seg en latter og litt pusterom. Det er kun han og Arif som sitter på benken ved blokken, drikker brus, koser seg og får latterkrampe. Mahmoud reflekterer rundt møtet hans med Arif: «Jeg trengte denne tida med Arif. De beste vennene er de du kan le av alt med, uten at det er så særlig morsomt, as!» (Sharif, 2020, s.

101). Så langt i fortellingen har vi vært vitne til at Mahmouds tanker, observasjoner og tingene han sier er det som får leserne til å le. Her fikk han seg en latter selv, i et tidspunkt hvor det var sårt trengt. Dette viser at «[...] even in life's more serious moments humour has its place [...]» (Mallan, 1993, s. 26).

Grunnmuren og rammen

Som vi har sett er humoren en svært viktig del av fortellingen. Humoren viser seg gjennom de første 50 sidene til å være en grunnmur i fortellingen, gjennom blant annet stereotypisering, overdriving og det muntlige språket. Dette fortsetter så i løpet av hele fortellingen og humoren er blant annet med på å hjelpe Mahmoud under vanskelige omstendigheter. Slik har fortellingen vist hvordan humoren er rammen rundt det hele. Gjennom eksemplene jeg har vist til er det derfor mulig å se at humoren omkranser fortellingen og er med gjennom hele fortellingen, uansett hvilke tema, handlinger og situasjoner som oppstår.

3.3 Flerkulturell identitet

I det følgende delkapittelet vil jeg fortsette å undersøke og drøfte det flerkulturelle i *Hør her'a!*. Dette vil si at jeg vil analysere hvordan flerkulturell identitet blir fremstilt i fortellingen. Jeg vil i 3.3.1 starte med å analysere Mahmouds interkulturelle perspektiv og undersøke hvordan dette perspektivet påvirker fortellingen. Til slutt vil jeg i 3.3.2 undersøke de kontrastene og likhetene fortellingen og Mahmouds interkulturelle perspektiv gir oss.

3.3.1 Mahmouds interkulturelle perspektiv

Som jeg viste til i 3.1 er Mahmoud fortellingens hovedkarakter, men også fortellerstemmen. Det er hans tanker og refleksjoner vi leser, og alt av samtaler og situasjoner han møter på leser vi gjennom hans øyne. Det vil si at vi tolker hele verden gjennom Mahmouds øyne. Han fanger oppmerksomheten vår gjennom bruken av tittelen: *Hør her'a!*. Han ønsker å få leserne til å høre etter på hva *han* har å si. Dette gjør han også utenom tittelen, som jeg tidligere har greid ut om, hvor han i ett tilfelle går ut av rollen som forteller og inn i rollen som forfatter, og henvender seg direkte til leseren ved å si:

Hør her'a! Grunnen til at jeg skriver denne boka er fordi norske nordmenn digger sånt. De elsker at en utlending, muligens litt undertrykket og uslepen diamant, sitter og skriver en bok eller to. Om hvordan det «egentlig» er å være svarting, om alle arrene, om all smerten, alle vanskelighetene (Sharif, 2020, s. 30).

Dette er gjort i starten av boken, før fortellingen og hovedtemaene virkelig har tatt form, for å få leserens oppmerksomhet. Det finnes i tillegg tilfeller hvor Mahmoud bruker ordene «Hør'a» som et verktøy som minner oss på at det er Mahmoud sitt perspektiv vi nå ser verden gjennom. Vi ser også tidlig at Mahmouds perspektiv er relativt bredt og spennende, mye fordi han innehar mye kunnskap om ulike folk og ulike kulturer i Norge, som Bøhn og Dypedahl greier ut om (2009, s. 153). I tillegg ser vi hvordan familien kommuniserer gjennom Mahmouds blikk. Fordi han, som sønn og bror, naturlig nok er en godt integrert del av familien, forstår han familiespråket godt og kommuniserer dette lett og forståelig til leserne (Byram, 2011, s. 87). Familiespråket som Mahmoud viser oss, er der igjen essensielt for fortellingen da det er her vi får hovedkilden vår til det flerkulturelle i fortellingen. Så den flerkulturelle identiteten vi ser, ser vi altså gjennom Mahmouds interkulturelle perspektiv. Derfor er hans betraktninger om ulike etnisiteter og folkegrupper den største kilden til hvor vårt syn på flerkulturell identitet kommer fra. Man kan i tillegg beskrive den flerkulturelle identiteten som både identiteten til hovedkarakterene i fortellingen, og også identiteten til ikke-etnisk norske borgere i Norge og hvordan Mahmoud beskriver disse.

Gjennom fortellingen viser Mahmoud flere ganger sitt interkulturelle perspektiv. På skolen og i det offentlige opplever han i større grad den «etnisk-norske kulturen», mens hjemme i leiligheten er det den pakistanske kulturen som dominerer. Et eksempel på dette er at Mahmoud i Oslo sentrum vil kunne oppleve denne etnisk-norske kulturen, altså en kultur som påvirkes av etniske nordmenn. Det jeg tar vekk i fra dette er at man på mange måter ser på den pakistanske og den norske kulturen som delt, derimot ønsker Mahmoud å samle den norske befolkningen, uavhengig av bakgrunn. Dette ser vi eksempel på når han beskriver den nevnte drømmen om at Erna Solberg skal få på seg Mahmoud-genser. Mahmoud-genseren, som er utsmykket med karakteristiske, pakistanske trekk som løk, hvitløk og chili, er symbolet på at pakistanere og pakistansk kultur blir akseptert og får aksept som en del av Norge.

Samtidig er det også viktig å nevne at begge kulturer, den etnisk-norske og den ikke-etnisk norske, blir påvirket av hverandre og hvor i Norge man er. Nærområdet hvor familien bor blir for eksempel dominert av beboere som er av ikke-etnisk norsk bakgrunn. Samtidig vil det ha noe å si at foreldrene til Mahmoud og Ali har bodd i Norge i mange år, at de jobber i Norge og at dette dermed bidrar til å legge sitt preg på den kulturen de har hjemme hos seg selv. Det er ingen tvil om at å bo i Norge vil ha påvirket Mahmouds foreldre, deres levemåte og deres tankegang. Men mennesker blir påvirket av slikt i ulik grad, noe som i stor grad vil kunne basere seg på menneskene man har rundt seg, området man bor og oppholder seg i og i hvor stor grad man selv bestemmer seg for å innlemme én kultur og fase ut en annen. I hvor stor grad Mahmouds foreldre gjør det ene eller det andre, får vi et innblikk i basert på det Mahmoud forteller:

Pappa og mamma vet veldig lite om Norge og det norske samfunnet, jeg forstår dem. De er jo bare arbeidsfolk, nesten hele livet sitt de har bare gått rett på jobb, og så gått rett hjem igjen. Derfor jeg må fortelle dem forskjellige ting, gjøre dem trygge (Sharif, 2020, s. 152).

Selve utdraget forteller oss også at Mahmouds foreldre i mindre grad forholder seg til den norske kulturen når de drar på rett jobb og så rett hjem igjen. Blant hovedgrunnene til dette er at foreldrene må jobbe hardt og lenge for å ha råd til det de skal ha råd til. Av og til tjener ikke Mahmouds far «[...] mer enn 250 kroner på drosja, brur. Da vi også har spist utvanna linsesuppe flere dager på rad» (Sharif, 2020, s. 27). Samtidig driver Mahmouds mor å «[...] vasker på Blindern-universitetet nede i Oslo og har jobba der som renholder i 21 år, brur», som i så tilfelle vil tilsi lavt lønnet arbeid (Sharif, 2020, s. 33). Derfor, om Mahmouds foreldre får lite i lønn må de ofte jobbe lengre dager og oftere enn det andre vil måtte. At de da drar rett til jobb og deretter rett hjem er forståelig basert på den lille fritiden de får. I tillegg vil arbeidsmiljøet hvor foreldrene jobber ha noe å si for deres eksponering til det norske samfunnet. De fleste av Mahmouds fars kolleger er av utenlandsk opprinnelse, mens det lignende kan tenkes for hvor Mahmouds mor jobber som renholder. Mahmoud forteller om foreldrene sine og alt de må betale og få råd til: «Mamma også jobber, men man skal betale ned på banklån, fellesutgifter og sånt. Også man må sende penger til hjemlandet» (Sharif, 2020, s. 27). Dermed selv om de naturlig nok er og blir preget av det norske samfunnet, så blir mennesker preget i ulik grad. Noen har mindre kontakt med samfunnet ellers og forholder seg

mer til egen familie og sine nærmeste. Andre har mer kontakt og kan dermed bli mer påvirket av samfunnet rundt seg. Det vil også være viktig å påpeke at samfunnet rundt er relativt avhengig av hvor man er i landet. Den ene siden av byen vil potensielt være ganske annerledes sammenlignet med den andre siden, som i dette tilfellet i Oslo når Mahmoud og familien bor på østkanten.

Mahmoud viser forståelse for at foreldrene hans ikke er like innforstått i den norske kulturen og samfunnet som det han er. Han går tross alt på skolen, han er født her og skjønner derfor mer av samfunnet enn det foreldrene hans gjør. Han forstår også hvor hardt de jobber for å ha råd til mat, og at foreldrene i bunn og grunn ikke ønsker annet enn god utdanning for sine barn.

Jeg vil også påpeke den enorme fordelen Mahmoud her har og som han viser til, altså hans interkulturelle kompetanse og ferdigheter i kommunikasjonen. For selv om Mahmoud og foreldrene til dels deler samme kulturelle bakgrunn, så er det også forskjeller her. Mahmoud er for det første født og oppvokst i Norge, noe foreldrene hans ikke er. Dette viser Mahmoud at han forstår ved å kommunisere hensiktsmessig med sine foreldre, som Bøhn og Dypedahl poengterte (2009, s. 152). For ifølge Bøhn og Dypedahl (2009, s. 153) er det også viktig å ha teoretisk interkulturell kompetanse i møte med mennesker som har annen kulturell bakgrunn enn oss selv. Med dette så menes det at man har nok kunnskap om en spesifikk kultur for å kunne innta en mellomposisjon, som Mahmoud gjør. Den store fordelen Mahmoud da har kan deles opp i flere deler. For det første har han nok generell kunnskap om kulturer og hvordan de fungerer. For gjennom å være født og oppvokst i en familie hvor foreldrene ikke deler samme kulturelle bakgrunn som majoritetsbefolkningen, vet Mahmoud fra ung alder av at han må kommunisere og forklare enkelte mekanismer om det norske samfunnet til sine foreldre. Den generelle kunnskapen jeg snakker om går ut på å ha kunnskap om kommunikasjonsstiler, kultur, verdier og stereotypier (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 153). Når Mahmoud da er født inn i to ulike kulturer, den norske og den pakistanske, har han svært god kunnskap om hvilken type kommunikasjon som foregår i hver enkelt kultur, hvilke verdier som er viktigst i hver kultur og de ulike stereotypiene i hver kultur. Dette behersker Mahmoud godt. Det er også det jeg beskrev i delkapittelet om den tredje kultur, nemlig at «Mennesker som har beina plantet i flere kulturer vil dermed kunne ha forutsetningene for å beherske og inneha gode interkulturelle kommunikasjonsevner». De vil ha tilegnet seg gode kommunikasjonsevner gjennom erfaringene sine.

Ikke minst behersker Mahmoud den kulturspesifikke kunnskapen godt, dette vil si kunnskap om familiebakgrunn, utdanningsbakgrunn, tilhørighet i yrke og personlige erfaringer (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 153). De ulike bakgrunnene jeg nevner er alle viktige dersom Mahmoud skal kommunisere hensiktsmessig med sine foreldre. Mahmoud behersker den kulturspesifikke kunnskapen godt, hovedsakelig fordi det tross alt er snakk om hans foreldre. Han har allerede god informasjon om familiebakgrunn og personlige erfaringer, i tillegg til utdanning og yrke som foreldrene har. Byram (2011, s. 87) skriver også om et spesifikt familiespråk, at hver familie har sin egen måte å kommunisere på. Mahmoud er ofte svært forsiktig med å snakke med sin far fordi han har god innsikt i når han er sur og lei etter jobb, som vil kunne føre til at faren blir forbannet om noen snakker til han. Dette baserer seg på å tolke signaler, noe Mahmoud med all sannsynlighet vil ha gjort en del av gjennom sitt liv.

Mahmoud har forstått at foreldrene ikke er de som er mest innforstått med alt det norske samfunnet er og står for. De er innvandrere, de kan språket, men de drar på jobb og så rett hjem igjen. Derfor forstår Mahmoud rollen han har, nemlig en som står mellom kulturene, som kan oversette og forklare. Det er dette Mahmoud sikter til når han sier at han må «[...] fortelle dem forskjellige ting, gjøre dem trygge». Det Mahmoud i tillegg gjør når han ønsker å fortelle dem ting og å gjøre dem trygge, er å skape en tredje kultur, altså en felles plass. Det som kjennetegner denne felles plassen er at det er en trygg plass hvor man kan samarbeide, kommunisere og handle på en måte som gagnar alle parter, i tillegg til å ivareta alles interesser. Mahmoud ønsker å fortelle og å lære sine foreldre mer om Ali og måten det norske samfunnet fungerer på i forhold til Alis ønske om å bytte kjønn. Dette vil tross alt gagne alle parter, det vil gagne Ali at familien vet mer og forstår mer, det vil gagne Mahmoud som endelig kan få byrden løftet litt fra skuldrene, og det vil gagne foreldrene som kan få vite mer om temaet og som da resulterer i at de følger opp Ali nærmere.

Som en som er født i Norge så har Mahmoud langt flere verktøy og erfaringer fra samfunnet han vil kunne bruke i kommunikasjon med foreldrene sine. Han er også født som pakistaner, han kan det språket og den kulturen godt. Derfor forstår han begge sider godt og har den fordel at han vil kommunisere mellom parter og om ulike tema. Enkelte tema er for eksempel vanskelig for foreldrene å ta innover seg på grunn av deres mangel på erfaring og kjennskap til det norske samfunnet. Det er her Mahmoud skaper mellomposisjonen som Byram snakker om beskrevet som «the state of 'being intercultural'» (Byram, 2011, s. 86) og

opptrer som mellommannen. Han kjenner til det norske samfunnet, men han kjenner også til sine foreldre, kulturen og språket man har med dem. Da kan han tolke og forklare til foreldrene sine på en hensiktsmessig måte.

Mahmoud viser også til sine interkulturelle ferdigheter og perspektiv ved å referere til stereotypier rettet mot nordmenn og mot ikke-etniske nordmenn. Flere eksempler på dette viste jeg til i 3.2.2. Dette blir også former for sammenligning av kulturene, noe Mahmoud også gjør utover i fortellingen. Et eksempel på dette er når familien skal ta seg en tur til Verdens Ende og Mahmoud viser til forskjellene i hva nordmenn og pakistanere gjør på tur:

Naan og suppe hun legger i en sånn boks, som vi pakistanere er veldig glad i, den heter Hotpot. Den holder maten varm. Ferdig, ikke noe turbukse, ikke noe telt. Bare mat. Ållø, as. Pakistanere ut på tur, brur, betyr spis, se det du skal se, kjør tilbake (Sharif, 2020, s. 104-105).

Mahmoud vet at han og familien ikke er helt og skikkelig norske da de ikke har på seg turklær, de drar ikke med seg et stort telt og de lager ikke engang maten der hvor de sitter. Ved å forklare dette viser Mahmoud igjen at han står mellom to kulturer, han er i denne mellomposisjonen (Byram, 2011, s. 86) mellom den norske og den pakistanske kulturen konstant. Dahl forklarer at interkulturell kommunikasjon baserer seg på møtet mellom to kulturer (2013, s. 22), dette møtet opplever Mahmoud hele tiden da han har en flerkulturell bakgrunn. I møte med både den norske og den pakistanske kulturen, tar han med seg sin bakgrunn og sine erfaringer, som igjen er preget av hans flerkulturelle bakgrunn. For han føler seg sjeldent helt norsk, og han kjenner seg ikke helt pakistansk heller når han er født og oppvokst i Norge. Han viser også sin interkulturelle kompetanse, for han vet at nordmenn på tur vil kunne ha tatt med seg både turbukse og telt. Men han forklarer at for pakistanere så er det annerledes, for dem er det bare «[...] ut på tur, brur, betyr spis, se det du skal se, kjør tilbake» (Sharif, 2020, s. 105). Slik driver han en form for sammenligning av kulturene også. Men familien gjør ting på sin egen måte. De viser at de kan være som de er og fortsatt dra ut og kose seg som etniske nordmenn gjør ellers. For det har ikke noe å si at de ikke er helt lik de som har på seg turbukser, drar med seg telt og en viss type mat. De prøver ikke å etterligne nordmenn eller å gjøre akkurat som dem, de gjør det bare på sin måte, en måte de er komfortabel med.

På vei til Verdens Ende stopper familien opp ved en bensinstasjon. Maqsood skal ha kaffe gjennom kaffeavtalen han har på bensinstasjonen, samtidig som at han kjøpte Ali og Mahmoud den billigste sjokoladen søsknene kunne finne i butikken fordi, som Maqsood forteller «Husk vi er ikke sjeiker fra Dubai, vi er arbeidsfolk fra Pakistan. Jeg kom ikke til Norge for å kjøpe kjempedyr sjokolade fra kjempedyr norsk bensinstasjon». Dette gjorde han for så vidt og blant annet fordi «Han er i litt chill-hjørnet [...]». Mahmoud forteller at «[...] selv om jeg er femten år, jeg føler meg som heldig kid, as» (Sharif, 2020, s. 106). Deretter er brødrene vitne til en norsk familie som kommer ut av samme bensinstasjon med «[...] chips, svær cola, skikkelig dyr energidrikk, sjokolade, boller, alt» (Sharif, 2020, s. 108). Mahmoud tenker at det må ha kostet familien en fire-femhundre-kroner totalt. Mahmoud tenker at alle nordmenn ikke har råd til sånn kos, men de som har det bruker i hvert fall pengene på seg selv og sitt eget liv i Norge. Samtidig må pengene til Mahmouds mor og far gå til familien i Pakistan «Man må vaske på Blindern, man må sitte i drosje i flere timer for de penga der. Se på norske nordmenn, koser seg på benk som om ingen ting har skjedd!» (Sharif, 2020, s. 108).

3.3.2 Kontraster og likheter

Poenget Mahmoud ønsker å fremme i perioden hvor de reiser til Verdens Ende, er kontrastene og likhetene mellom etniske nordmenn og pakistanere, og for så vidt også mellom etniske nordmenn og ikke-etniske nordmenn generelt. Kontraster og likheter som vises er ikke minst vesentlig med tanke på hva Mahmoud ønsker å fremme, både for denne delen av fortellingen, men også for fortellingen som helhet.

Jeg vil i første omgang undersøke kontrastene og likhetene Mahmoud legger frem når det gjelder reisen til Verdens Ende. For det første er ikke Mahmoud og Ali i det hele tatt vant til at faren deres tar seg fri fra jobb for å dra et sted og kose seg: «[...] pappa har alltid bare jobba» ettersom familien alltid har trengt penger (Sharif, 2020, s. 103). Vi leser videre hvordan Mahmoud sammenligner forberedelsene pakistanere og nordmenn gjør når de skal på tur. Han viser først og fremst til hva hans familie, som pakistanere, gjør: «Naan og suppe hun legger i en sånn boks, som vi pakistanere er veldig glad i, den heter Hotpot. Den holder maten varm» (Sharif, 2020, s. 104-105). Deretter sammenligner han dette med nordmenn som tar med seg turbukse og telt, som indikerer at de blir der lenge, gjerne over natten og som dermed tilsier at de tilbereder maten der i tillegg. Slik viser Mahmoud at nordmenn gjerne er drevne

på tur, de har erfaring med å overnatte i telt, ha med seg gode og varme nok klær og lage mat der hvor de har plassert seg. Pakistanerne er derimot ikke like drevne når de lager mat før reisen og holder den varm på veien i «Hotpot», slik at de slipper å lage bål eller ta i bruk stormkjøkken for å varme det opp. Pakistanerne har heller ikke med seg turbukse, de blir der altså ikke lenge og drar før det blir for kaldt. Det vi derimot ser er at all den stund Mahmoud og familien ikke er norske og gjør som etniske-nordmenn gjør, overnatter i telt, lager maten sin på bål eller med stormkjøkken, så drar familien fortsatt på tur og gjennomfører denne på sitt eget vis. Følgelig involverer de seg i det norske samfunnet, bare på deres måte. Om man skulle sammenlignet dette med begrepene *integrering* (Brochmann, 2020) og *assimilering* (Wæhle & Tjora, 2021), ser vi at familien her ikke glemmer sin bakgrunn der de assimilerer seg helt ved å følge hvordan nordmenn drar på tur. I stedet blir det en integrering av norsk kultur inn i pakistansk og pakistansk kultur inn i norsk, hvor de bestemmer seg for å spise pakistansk mat og samtidig dra på tur. Det blir en blanding av kulturene hvor Mahmoud gjennom fortellingen viser oss at han har et ønske om at pakistansk kultur skal bli en akseptert del av det norske samfunnet og den norske kulturen, noe jeg nevnte i starten av 3.3.1.

Mens vi i avsnittet over ser sammenligningene som gjøres mellom norsk og pakistansk kultur, ser vi en enda sterkere og merkbare sammenligning gjort av Mahmoud i episoden som tar plass på bensinstasjonen. For det første tar Maqsood i bruk kaffeavtalen han har med bensinstasjonen, en avtale han har skaffet seg fordi han «[...] drikker en del kaffe, as, for å være våken på jobb» (Sharif, 2020, s. 106). En kaffeavtale er smart å ha om du drikker mye kaffe, spesielt som taxisjåfør, samtidig er det en indikasjon på at han også ønsker å spare mest mulig penger. Ønsket om å spare penger vises igjen når Maqsood forteller barna sine at de kan kjøpe sjokolade, men at det må være den billigste de finner, for de er tross alt bare «arbeidsfolk fra Pakistan» (Sharif, 2020, s. 106). I etterkant av handelen på bensinstasjonen ser de en etnisk-norsk familie dra ut fra samme bensinstasjon. I hendene hadde de en rekke varer, deriblant boller, sjokolade, brus, energidrikk og chips. Sammenligner man dette med at Mahmoud og Ali fikk én ting hver, som for så vidt var den billigste sjokoladen de kunne finne, er forskjellene store. For mens Mahmoud og familien går ut fra bensinstasjonen med det billigste de kunne finne, i tillegg til en allerede betalt for kaffe, går den norske familien ut fra bensinstasjonen med det Mahmoud tror er varer for flere hundre kroner. Slik legges det i fortellingen opp til at man ser kontrastene svært tydelig. Om man tenker på antall varer i tillegg, lyser kontrastene opp, Mahmoud og Ali fikk én ting hver. Den norske familien hadde i hvert fall med seg fem varer.

Mahmoud reflekterer rundt det han nettopp har sett. Selv om han forstår at ikke alle nordmenn har god økonomi, kjenner han enda på urettferdigheten. For det første får nordmenn brukt pengene sine på seg selv og «[...] til kos i Norge» (Sharif, 2020, s. 108). På den andre siden sendes Maqsood og Zubaidas hardt tjente penger til familien i hjemlandet, som uansett er utakknemlige og «[...] gir oss onde blikk og gjør svart magi på oss og sånt» (Sharif, 2020, s. 108). Forskjellene er store. Nordmenn tjener bra og bruker pengene på seg selv, Mahmouds foreldre tjener dårlig og enda går pengene til et annet sted enn til dem selv. Ikke minst kan slik pengebruk være vanlig for den norske familien, mens den er høyst uvanlig for Mahmouds familie. Det er sjeldent Mahmoud og familien finner på noe sammen da ting koster penger og faren ofte jobber. Igjen er kontrastene store og Mahmoud beskriver følelsene sine ved å si «Se på norske nordmenn, koser seg på bank som om ingenting har skjedd» (Sharif, 2020, s. 108). Mahmoud stirrer urettferdigheten i øynene. Mens foreldrene hans har måttet flykte fra sin egen familie og sitt eget hjemland, til en ukjent kultur og et ukjent språk, er nordmenn født og oppvokst i Norge og nyter de godene som kommer med det. De har alle mulighetene til å tjene bra, ta høyere utdanning, spare penger og til og med ha masse familie rundt seg. Dette vil ikke minst kunne føre til å arve penger fra sine nærmeste, en gode Mahmoud og Ali i mindre grad vil kunne få. Så mens pengene til nordmenn forblir i landet og arves videre i familien og slekten, må Maqsood og Zubaida sende penger ut av landet for å hjelpe familien i nød.

De økonomiske forskjellene jeg beskrev i avsnittet over er svært sentrale i bildet Mahmoud tegner over de kulturelle og økonomiske forskjellene mellom nordmenn og ikke-etniske nordmenn. Det er derfor Mahmoud nesten føler på en viss plikt, et visst ansvar, fordi han er født og oppvokst i Norge. Foreldrene har flyktet for å starte et bedre liv, uten krig og fattigdom, og ikke minst for å kunne gi sine framtidige barn en mulighet til et bedre liv. Mahmoud forstår foreldrenes oppofrelser og har lyst å ha et suksessfullt liv:

Jeg får vondt inni meg, jeg synes ikke det er så veldig kult å leve sånn litt og litt penger hele tida. Noe i meg sier at jeg må få meg bra jobb med bra lønn, så jeg slipper det der. Hele tida å måtte passe på hva jeg kjøper på norsk bensinstasjon, i fellesferien når jeg er ute på biltur med familien min? Nei takk, as! Jeg forstår faren og moren min, de er ikke født og oppvokst her, de måtte bygge seg opp her, men jeg er født og

oppvokst her, da. Alle muligheter er åpne for meg [...] Hele veien jeg ser på norsk natur og tenker en dag jeg vil også kjøre bra bil, ha fin leilighet. Kanskje dra på hyttetur til dyr hytte, nyte ordentlig frisk luft. Kjøpe pose full av digg og sitte på gress med familien min og ikke tenke på flush, lægs, kaching (Sharif, 2020, s. 108).

Mahmoud er klar over hva foreldrene hans har ofret for han og Ali. At de gjør det beste ut av livet og situasjonen sin, men at det ikke nødvendigvis er det beste livet å leve ettersom de alltid passer på pengebruken. Mahmouds tanker er også et godt eksempel på hva utallige andregenerasjonsinnvandrere gjerne kan føle og tenke på. De starter på mange måter med mindre enn hva etniske nordmenn som er født i Norge gjør. Og enda Mahmoud vet at ikke alle nordmenn har bra råd, som blant annet de etniske nordmennene som bor i nabolaget hans og «[...] drikker, eller de ruller seg rullingser som om det gjaldt livet» (Sharif, 2020, s. 26), så har ikke foreldrene hans hytte de har arvet eller kjøpt, en dyr bil, en god jobb eller en fin og dyr leilighet, de har flyktet til Norge for at barna deres kan få nettopp disse tingene. Dette er på sett og vis også hovedgrunnen til at mange førstegenerasjonsinnvandrere ønsker at barna deres får seg en bra jobb og en god utdanning, for de hadde ikke muligheten til det selv.

På mange måter viser Mahmoud at han ønsker et liv som det livet han ser mange nordmenn ha. Foreldrene hans jobber hardt og lenge, og enda har de lite penger. Mahmoud forklarer:

Noen ganger jeg tenker foreldre bare jobber og gjør ikke noe annet. Derfor jeg blir misunnelig på sånne norske lykkelige familier. Det er alltid bilde av dem på sånn Legoland-plakat, Tusenfryd-plakat, Danskebåten-plakat. Alltid fire, lykkelige, med hvite tenner, fine ansikter, og de smiler, alle ser på alle, liksom, alle holder hender, det er som om de ikke vet hva bekymring er, for å være ærlig, as, brur. Jævlene (Sharif, 2020, s. 110).

Mahmoud begynner å utdype tankene han har rundt og imellom hans egen familie og norske familier. Om man flytter blikket sitt fra episoden ved bensinstasjonen og tar et generelt blikk, ser man mer av kontrastene når det gjelder familie. For mange med bakgrunn i Midtøsten er familietilknytningen- og relasjonene sterkere enn den er i vesten. Dette ser vi eksempler på med tanke på at Zubaida egentlig har ferie, men hun tar seg enda av alt av matlaging og

vasking i leiligheten når onkel ji har kommet på besøk. Dermed har hun ikke mye ferie, allikevel, og Mahmoud tenker at hun sikkert ikke er glad av å «[...] få besøk av svigerbroren sin, for da hun må jobbe hardt hver dag med gjestfrihet, holde huset ryddig hele tida [...] lage mat han liker [...] Mamma har ferie fra jobben uten å få ferie hjemme» (Sharif, 2020, s. 31). Familie har altså mye å si, også for Maqsood som jobber mange skift i forkant av onkel jis ankomst. Og selv om han har satt mye penger til side, må han fortsatt jobbe lenge og ofte mens onkel ji er på besøk slik at de har råd til å ha han på besøk.

Mahmoud ser både norske familier og utenlandske familier. Han ser til tider store forskjeller og ønsker at det i familien hans kunne vært litt lettere, litt mer rom for å bruke penger og kose seg. Ikke stresse med å sende penger til hjemlandet og ikke måtte se sine foreldre jobbe hardt hver dag. Men det er ikke minst viktig å nevne at Mahmoud ikke alltid har følt seg hjemme i Norge, han har ikke alltid følt at Norge er hans hjemland på lik linje som at det er etniske nordmenns hjemland. Mahmoud forteller om det å vite at det bor «[...] mange hvite nede i byen, og det er egentlig landet deres» (s. 82). Selv om han er født og oppvokst i Norge så forteller han at han føler seg «[...] som en gjest i dette landet altfor ofte, fordi det er om oss hver dag i media. Og mye av det er hat, og ikke noe hyggelig å lese» (s. 83). Dette gir oss et innblikk i Mahmouds følelser knyttet til området han bor i, landet han bor i og hvordan han føler seg som norsk-pakistaner i Norge. Dette innblikket er særlig av betydning for lesere som ikke er norsk-pakistanere, men også for de som er etnisk-norske og muligens ikke kjenner til følelsene Mahmoud har. Følelsene Mahmoud viser oss er også et vitnesbyrd til den interkulturelle forståelsen han har. Han bruker blant annet kunnskapen han har om begge kulturer til å observere ulike interkulturelle hendelser og relatere de til sitt eget liv og hans egen kultur. Han driver på mange måter også med en analyse av disse interkulturelle hendelsene (Bøhn & Dypedahl, 2009, s. 153). Mahmoud føler i tillegg sterk tilknytning til den 14. august da dette er Pakistans nasjonaldag. Når dagen feires føler han mer tilhørighet til en gruppe mennesker enn han ellers gjør. Samtidig er det lett å se at Mahmoud har muligheten til å stå imellom den norske og den pakistanske kulturen. Når Mahmoud forteller om en av eller begge kulturene er det lett å se at hans perspektiv på dem både er fra et innenfra og et utenfra perspektiv. Han forstår seg på mange normer og regler i begge kulturene, og han føler definitivt at han er en del av begge kulturene, derimot er det ikke slik at han alltid føler *tilhørighet* innenfor begge kulturene. Det er perioder hvor han føler mindre tilhørighet til den norske kulturen, og det samme med den pakistanske. Et eksempel er den nevnte nasjonaldagen. Mahmoud er glad i den pakistanske nasjonaldagen og sammenligner det med

hvordan en nordmann føler seg på 17. mai: «Du er som en nordmann på 17. mai, selv om du feirer Pakistans nasjonaldag i Norge, liksom» (s. 83).

Man ser altså at Mahmoud på den ene siden ikke føler seg som en del av det norske samfunnet. Han sliter med å finne tilhørighet da han har en flerkulturell bakgrunn. Men i lys av dette kan man også se at han blir motivert og spiller på det at foreldrene hans har jobbet hardt for å gi han og Ali et fint liv. Han ønsker å være suksessfull i livet, å ha et fint liv, en god jobb og dermed bidra til og å være en del av det norske samfunnet. Kontrastene Mahmoud ser og opplever er uten tvil store, men man ser også likhetene han deler med sine foreldre, nemlig ønsket om å gi barna sine et fint liv. Mahmoud forstår at han har en enda bedre sjanse og mulighet til dette enn det foreldrene hans hadde. Det handler om å gjøre det beste ut av mulighetene han har. Hans interkulturelle perspektiv spiller en stor rolle her. For han ser både nordmenn som har det bra, nordmenn som har det litt verre, som de i nabolaget hans, og også foreldrene og hvor hardt de må jobbe. Hans evne til å forstå samfunnet og omgivelsene rundt seg gir oss disse innblikkene i fortellingen. Hadde han ikke hatt den interkulturelle kompetansen ville vi blant annet ikke fått de samme tankene han forteller oss om i episoden ved bensinstasjonen. Perspektivet hans er det som gjør det mulig for oss å se at han står i og imellom to kulturer.

Mahmoud bruker ikke minst et språk som gir oss detaljer om hvem han er, hans bakgrunn og hans perspektiv. Han bruker mye slang og blander ofte inn både engelske ord og uttrykk, og pakistanske ord og uttrykk. For en 15 år gammel norsk-pakistansk gutt i Oslo er dette langt mer normalt enn unormalt da det engelske språket allerede påvirker de fleste ungdommer gjennom internett og TV. Språket er også med på å legge et muntlig preg over fortellingen, dette er derfor, på samme måte som humor, med på å ta tyngden ut av de vanskelige situasjonene. Slangen er også noe som appellerer til unge mennesker da de er interessert i hvordan det fungerer (Mallan, 1993, s. 2). Mallan forklarer også at ungdommen gjerne tar i bruk et språk som gjør det mulig for dem å distansere seg både fra yngre barn, men også fra de voksne (1993, s. 7). Slangen gjør nettopp dette og er til en viss grad en form for kommunikasjon som appellerer til de yngre leserne også. Samtidig er det helt naturlig for Mahmoud å blande inn pakistansk når han selv er pakistaner. Disse tankene gir oss også en ledetråd om hvordan han til tider står mellom to kulturer. At Mahmoud er født og oppvokst i Norge og har pakistanske foreldre gir han en mulighet til å kunne se både den norske og den pakistanske kulturen, både innenfra og utenfra, i tillegg til å se den pakistanske kulturen fra et

norsk perspektiv, og den norske kulturen fra et pakistansk perspektiv. Denne fordelingen gjør det mulig for Mahmoud å kunne harselere, gjøre narr av og bruke stereotypi rettet mot begge kulturene da han tross alt både er norsk og pakistansk.

Funnene fra 3.3 har gitt oss svar og et innblikk i hvor sentralt Mahmouds interkulturelle perspektiv faktisk er. Fortellingen fortelles av Mahmoud, det vil da si at vi opplever fortellingen gjennom Mahmoud og hans tanker. Derfor gjennomsyres hele fortellingen av hans ulike perspektiv, deriblant det interkulturelle. Gjennom Mahmoud ser vi ulike forskjeller i kultur, og dermed også de kontrastene og likhetene jeg har utgreid. Med eksemplene jeg har vist til, kan vi se at Mahmouds perspektiv gir oss muligheten til å observere disse kontrastene i kultur, men også de likheter som finnes.

4. Konklusjon

I innledningen til oppgaven viste jeg til en sterk, personlig interesse for det flerkulturelle temaet. Både før og under arbeidet med oppgaven har jeg følt meg sikker på at bøker som gir innsyn i et tema som det flerkulturelle, vil kunne gagne barn og unge positivt, uavhengig av deres bakgrunn. For flerkulturelle barn og unge, kan litteraturen fungere som et speil og vil kunne gi bekreftelse gjennom å se seg selv i litterære karakterer og situasjoner. For barn og unge som er en del av majoritetsbefolkningen vil et vindu inn i en annen verden være nødvendig for å lære om andre mennesker og kulturer. Dermed kan man få en bredere forståelse av seg selv i et større perspektiv, som verdigrunnlaget i LK20 bygger på når det står at skolen skal «[...] formidle felles verdier som trengs for å møte og delta i mangfoldet, og åpne dører mot verden og framtiden» (Utdanningsdirektoratet, 2020). Og selv om bøker og litteratur har sine begrensninger når det gjelder dets påvirkningskraft på barn og unge, forklarer Rudine Sims Bishop (1990) at litteraturen likevel kan bidra i prosessen til å endre vår atferd mot det som er nytt og ukjent for oss.

Men utgangspunktet for oppgaven, forskningsspørsmålene og problemstillingen har også vært å undersøke humorens funksjon i dette nevnte flerkulturelle temaet. Humoren har på mange måter fungert som et nødvendig virkemiddel i emosjonelle temaer. Humoren har vært det ene, definerende elementet som har løftet tyngden ut av ulike tema og situasjoner som fortellingen har presentert. Humoren fungerer derfor også som en ramme rundt fortellingen. På bakgrunn av det humoristiske og flerkulturelle temaet i boken, formulerte og avgrenset jeg oppgaven til denne problemstillingen: Hva er humorens funksjon i fremstillingen av flerkulturell identitet i *Hør her'a!*? Ved å nærlese fortellingen, i tillegg til en utgreiing av teori relatert til humor og interkulturell kompetanse, har jeg i løpet av oppgaven presentert, analysert og drøftet funnene. Dette har gitt svar på forskningsspørsmålene og problemstillingen som jeg her vil presentere. Jeg starter med forskningsspørsmålene før jeg gir mitt konkluderende svar på problemstillingen.

Forskningsspørsmål 1: *Hvilke typer humor finner vi, og hva slags rolle spiller disse humortypene for fortellingen?*

Som jeg har vist gjennom funn og drøfting i oppgaven er det spesielt stereotypi som er den fremtredende og betydningsfulle typen humor vi finner i *Hør her'a!*. Det særlig interessante

med Mahmouds bruk av stereotypi er hvordan den påvirker alle og enhver: etniske nordmenn og ikke-etniske nordmenn, leserne og ikke minst Mahmoud selv. Dette, kombinert med det muntlige språket og hvordan Mahmoud har brukt svært humoristiske og detaljerte beskrivelser i stereotypien, har gjort det mulig for lesere av fortellingen å le, både av andre, men også av seg selv. Det kan også oppleves at fortellingen gjør narr av ulike folk med ulike bakgrunner. Dette er et resultat av stereotypien Mahmoud tyr til. Derimot oppleves narringen mer humoristisk enn krenkende ettersom Mahmoud bruker et muntlig språk fylt med humor og slang, både på norsk, engelsk og pakistansk. Humorens rolle i fortellingen har ikke minst en samlende effekt. Ved å skape en felles plass hvor alle kan le av seg selv og hverandre, har våre forskjeller mindre å si. I denne felles arenaen stiller man likt da alle kan bli gjenstand for stereotypiske karakteriseringer. Det er videre slik at humoren i fortellingen legger seg både som en grunnmur og som en ramme rundt fortellingen. Slik påvirkes fortellingen i den grad at de såre, emosjonelle temaene ikke lenger er like tunge, og selv om fortellingen har sine perioder hvor karakterer går gjennom vanskeligheter, brukes humoren flittig nok til at tyngden i temaene i stor grad forsvinner. Ved hjelp av humoren viser Mahmoud at humorens rolle i denne fortellingen er essensiell, spesielt gjennom de tyngre dager og tider, for: «[...] even in life's more serious moments humour has its place [...]» (Mallan, 1993, s. 26).

Forskningsspørsmål 2: På hvilke måter påvirkes fortellingen gjennom Mahmouds interkulturelle perspektiv og kompetanse?

På mangfoldige måter viser Mahmoud de kulturelle forskjellene han og mennesker med lignende flerkulturell bakgrunn som han opplever når de har beina plantet mellom to eller flere kulturer. Gjennom hans interkulturelle kompetanse klarer han å posisjonere seg, handle og bruke rett holdning til rett tid. Eksempler på dette ser vi konstant gjennom fortellingen, blant annet da Mahmoud tar lederrollen når det gjelder Ali og hans kjønnsidentitet. Da han vet at foreldrene hans «[...] vet veldig lite om Norge og det norske samfunnet [...]» (Sharif, 2020, s. 152) forstår han at det er hans rolle å trygge foreldrene sine, lese seg opp på problemstillingen Ali står overfor og samtidig trygge han. Fortellingen påvirkes ikke minst av at Mahmoud tar i bruk stereotyper rettet mot både etniske- og ikke-etniske nordmenn. Uten hans interkulturelle kompetanse ville han ikke hatt den samme innsikten i kulturene til å ta i bruk stereotypien. Ved å rette stereotypiske karakteriseringer mot alle, tar han samtidig den splittende effekten til en viss grad ut av den. Stereotypien har ikke lenger like sterk virkning dersom dens kredibilitet svekkes, noe den gjør i *Hør her'a!* når Mahmoud viser hvor lite sann

disse er i møte med enkeltmennesker (Dahl, 2013, s. 67). I lys av dette gjenvinner Mahmoud makten over å kunne definere seg selv. I tillegg ser jeg på denne gjenvinningen som at Mahmoud gir andre i lignende situasjon den samme makten, eventuelt verktøyene for å kunne gjenvinne makten over seg selv.

Gjennom Mahmouds interkulturelle perspektiv, kompetanse og kommunikasjon forstår vi bedre de kulturelle forskjellene og likhetene som vil hjelpe lesere å «understand the multicultural nature of the world they live in, and their place as a member of just one group, as well as their connections to all other humans» (Bishop, 1990). På mange måter representerer hver karakter en egen kultur. Mahmouds kompetanse og erfaring innenfor både den norske og den pakistanske kulturen er med på å «låse opp» karakterene og deres perspektiv.

Hans interkulturelle perspektiv er også med på å samle det flerkulturelle Norge ved å vise våre likheter som mennesker. Han viser gjennom onkel ji at muslimske innvandrere ikke *nødvendigvis* er kritiske til den norske måten å leve på. Onkel ji er positiv til friheten man har i Norge, og ikke minst til hvordan de norske lovene beskytter Ali på. Mahmoud viser også hvordan hans foreldre er hardtarbeidende borgere. Gjennom den stereotypiske karakteriseringen av etniske nordmenn som misliker innvandrere som ikke er villig til å jobbe i Norge, viser Mahmoud samtidig til at hans egen far, Maqsood, er minst like kritisk til de samme individene. Faktisk er Maqsood så kritisk at han ifølge Mahmoud er «verre rasist enn FrP». Videre forklarer Mahmoud dette med enda en samlende beskrivelse: «Det de i FrP ofte glemmer er at faren min og sånne som han, de var med på å bygge dette landet [...] de utlendingene som jobber hardt, de blir skikkelig [...] sure på andre utlendinger som viser latskap» (Sharif, 2020, s. 27-28). Maqsood viser også tegn til forandring i tankegang rundt kjønn når hans egen sønn forteller om sin kjønnsidentitet.

Gjennom en utarbeiding av og besvarelse på forskningsspørsmålene vil jeg her svare på problemstillingen. Den er som følger:

Hva er humorens funksjon i fremstillingen av flerkulturell identitet i Hør her'a!?

Humorens funksjon i fremstillingen av flerkulturell identitet i *Hør her'a!* er flersidig. For det første skaper Mahmoud en trygg plass i fortellingen ved hjelp av humoren som tar tyngden ut

av de tyngre temaene. Dette fører igjen til at det blir lettere å samtale rundt de ulike flerkulturelle identitetene. Ved å skape en trygg plass kan Mahmoud samtidig vise våre forskjeller og likheter i et mer avslappet miljø. Fremstillingen av flerkulturell identitet blir derfor ikke en tung begivenhet, for den er tross alt fylt med humor. Mahmoud er ikke redd for å bruke stereotypiske karakteriseringer om norskpakistanere som han selv er. Dette gjør det mer mulig å fremstille de andre flerkulturelle identitetene slik han selv ønsker.

For det andre er det slik at når humoren har lagt seg som grunnmuren i fortellingen, kombinert med at man finner humor under alle omstendigheter i fortellingen, blir humorens funksjon samlende. Ved å vise de forskjellene og likhetene vi alle har som mennesker, med humoren som støtte, skaper Mahmoud en felles arena i boken hvor han viser hvordan man i Norge lever sammen i fellesskap. Dette er blant sakene onkel ji finner svært interessant, nemlig hvordan man i Norge klarer å leve sammen uten for store problemer, sammenlignet med hvordan han opplever det i Pakistan. Mahmouds bruk av humor gjør det også lettere å svelge de forskjellene man opplever i fortellingen. Deriblant kan man forstå at Maqsood er en streng, til tider hissig og fort sint mann som Mahmoud av og til kan finne skremmende. Men med humoren som verktøy blir karakteren Maqsood til tider svært humoristisk. Et eksempel på dette er hvordan Mahmoud enten opplever eller tenker at Maqsood sier det som for han nå er et velkjent uttrykk: «Jeg kom ikke til Norge for ...».

Den flerkulturelle identiteten i boken viser hvordan vi som mennesker har våre forskjeller og likheter. Det flerkulturelle vises også gjennom et humoristisk lys og gjør det hele derfor svært mye lettere å forstå, takle og lese videre på (Lykke-Olesen, 1988, s. 147). Den flerkulturelle identiteten i *Hør her'a!* viser oss at «[...] we can celebrate both our differences and our similarities, because together they are what make us all human» (Bishop, 1990).

Avslutningsvis vil jeg presisere at min avgrensning har gjort at temaet om kjønnsidentitet har blitt utelatt. Dette med bakgrunn i at temaet fortjener nok tid og plass i en oppgave. En annen mulighet for videre forskning er det økonomiske temaet som blir tatt opp i boken. Blant annet ser man enorme økonomiske forskjeller som Mahmoud møter på i fortellingen. Disse kan i stor grad relateres til hvilken etnisk bakgrunn man har, og hvorvidt man selv eller sine foreldre er født og oppvokst i Norge eller ikke.

Litteraturliste

Bishop, R. S. (1990). «Mirrors, Windows, and Sliding Glass Doors».

<https://scenicregional.org/wp-content/uploads/2017/08/Mirrors-Windows-and-Sliding-Glass-Doors.pdf> (Trykt på nytt fra: *Perspectives: Choosing and Using Books for the Classroom*. Vo. 6, no. 3. Summer 1990)

Brochmann, G. (2020, 13. juli). Integrering. I *Store Norske Leksikon*.

<https://snl.no/integrering>

Byram, M. (2011). Conceptualizing Intercultural (Communicative) Competence and Intercultural Citizenship. I J. Jackson (Red.), *The Routledge Handbook of Language and Intercultural Communication* (s. 85-97).

Bøhn, H., & Dypedahl, M. (2009). *Veien til interkulturell kompetanse*. Fagbokforlaget.

Cappelen Damm. *Hør her 'a!*. Cappelandamm. <https://www.cappelendamm.no/hor-hera-gulraiz-sharif-9788202648121>

Council of Europe (2008). *White Paper on Intercultural Dialogue*, Strasbourg: Council of Europe.

Critchley, S. (2002). *On Humour*. Taylor & Francis Group.

Cross, J. (2011). *Humor in Contemporary Junior Literature*. Taylor & Francis Group.

Dahl, Ø. (2013). *Møter mellom mennesker: interkulturell kommunikasjon*. Gyldendal.

Dervin, F. (2012). Cultural identity, representation and othering. I J. Jackson (Red.), *The Routledge Handbook of Language and Intercultural Communication* (s. 181-194). Routledge.

Dzamarija, M., T. (2017, 29. mai). *Innvandrere og deres norskfødte barn – gruppenes sammensetning*. SSB. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/innvandrere-og-deres-norskfodte-barn-gruppenes-sammensetning>

Fossheim, H. (2021, 9. juli). Aristoteles. I *Store Norske Leksikon*

<https://snl.no/Aristoteles>

Fosshagen, K. (2021, 8. juli). Globalisering. I *Store Norske Leksikon*.

<https://snl.no/globalisering>

- Fossheim, H. (2020, 15. desember). Platon. I *Store Norske Leksikon*
<https://snl.no/Platon>
- Gilbert, J. R. (1997). Performing marginality: Comedy, identity and cultural critique. *Text and Performance Quarterly*, 17:4, 317-330. <https://doi.org/10.1080/10462939709366196>
- Helgesen, J. Ø. (2020, 29. september). Veldig morsom og litt sår. *Nettavisen*.
<https://www.nettavisen.no/bokanmeldelse/roman/gulraiz-sharif/veldig-morsom-og-litt-sar/r/5-95-116380>
- Hoff, H. E. (2016). From ‘Intercultural Speaker’ to ‘Intercultural Reader’: A Proposal to Reconceptualize Intercultural Communicative Competence Through a Focus on Literary Reading. I F. Dervin & Z. Gross (Red.), *Intercultural Competence in Education* (s. 55-71). Palgrave Macmillan.
- Holliday, A. (2010). *Intercultural Communication and Ideology*. SAGE Publications.
- Kallestad, Å. H. & Røskeland, M. (2020). Skjønnlitterær analyse som metode. I L. I. Aa & R. Neteland (Red.), *Master i norsk. Metodeboka 1* (s. 44-61). Universitetsforlaget.
- Kramsch, C. (1998). *Language and Culture*. Oxford University Press.
- Lindholm, O. F. (2020, 9. september). Veldig, veldig fin bok! Bokanmeldelse: Gulraiz Sharif: «Hør her’a». *Verdens Gang*. <https://www.vg.no/rampelys/bok/i/0nee0M/veldig-veldig-fin-bok-bokanmeldelse-gulraiz-sharif-hoer-hera>
- Lykke-Olesen, P. (1988). Humor er ikke det rene pjat. I M. Jørgensen & O. Pedersen (Red.), *Læsefeber: En bog om børnelitteratur* (s. 140-149). Kvan.
- Mallan, K. (1993). *Laugh Lines: Exploring Humour in Children’s Literature. Literature support series*. Primary English Teaching Association.
- Morreall, J. (1987). Contemporary Theories of Laughter and Humor. I J. Morreall (Red.), *The Philosophy of Laughter and Humor* (s. 127-186). State University of New York Press, Albany.
- Pearson College UWC. *Lester B. Pearson’s Legacy*. Pearsoncollege.
<https://www.pearsoncollege.ca/who-we-are/lbp60/>

- Roll, S. (2020, 09. september). Hør her'a Siv Jensen! *Adresseavisen*.
<https://www.adressa.no/pluss/kultur/2020/09/09/H%C3%B8r-her%C2%B4a-Siv-Jensen-22455326.ece>
- Rutherford, J. (1990). The Third Space. I J. Rutherford (Red.), *Identity: Community, Culture, Difference* (207-221). Lawrence & Wishart.
- Sharif, G. (2020). *Hør her'a!*. Cappelen Damm.
- Sirevåg, T. (2021, 15. november). Lester Bowles Pearson. I *Store Norske Leksikon*.
https://snl.no/Lester_Bowles_Pearson
- Statistisk Sentralbyrå. (2021, 9. mars). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre*. SSB. <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/innvandrere-og-norskfodte-med-innvandrerforeldre>
- Steenberg, N. (2020, 22. september). Høstens tærtteste bok. *Bok 365*.
<https://bok365.no/artikkel/hostens-taerteste-bok/>
- Totland, J. (2020, 11. september). Bokmelding: Hør her'a! – Ein spanande debut om tabu. *Framtida*. <https://framtida.no/2020/09/07/bokmelding-ihor-hera/i-ein-spanande-debut-om-tabu>
- Utdanningsdirektoratet. (2020). *Identitet og kulturelt mangfold*. Læreplanverket for kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/opplaringens-verdigrunnlag/1.2-identitet-og-kulturelt-mangfold/?kode=nor01-06&lang=nob>
- Wæhle, E., & Tjora, A. (2021, 7. november). Assimilering. I *Store Norske Leksikon*.
https://snl.no/assimilering_-_sosiologi
- Ørjasæter, K., & Johnsen, L. (2021). *Kan vi måle graden av litterær mangfold?* Norsk barnebokinstitutt. <https://barnebokinstituttet.no/mangfold/kan-vi-male-graden-av-litteraert-mangfold/>